ATEITIS

Nr. 2 1932

MĖNESINIS MOKSLEIVIŲ ŽURNALAS

TURINYS

	pusl.
Kun. St. Telksnys, Pijus XI	65
A. Paplauskas, Įsisiūbavęs buities okeanuose	71
A. Vaičiulaitis, Paklausimas	71
A. Maceina Bandymai sujungti religiją ir kultūrą	72
J. Vaidotas * * *	79
J. Žvaigžda, Pakėlimas	79
Paul Bourget, Ankstybi jausmai (Vertė *A. Vaičiulaitis*)	80
Dr. M. Buchberger, Dvasios gyvenimas be Dievo (Vertė *sud. J. Burbulevičius*)	90
M. Krupavičius, Jaunatvė ir geras jos sunaudojimas	92
Ossianas, Oskaro mirtis (Vertė *A. Dainius*)	103
Br. Stočkus, Šv. Albertas Didysis	105
Atš. Filis, Vaižganto „Rimai ir Nerimai"	112
Blaise Cendrars, Mėlynieji indiečiai (Vertė *Slavėnas*)	117
P. Aleksandravičius, Auguste Rodin	121
Apžvalga	126
Mūsų veikimas	127

„ATEITIES" { Redakcija ir Administracija: Kaunas, Laisvės Alėja 3, Telef. 26-76

„Ateities" kaina: Lietuvoje metams 15 lt., pusm. 8 lt. Moksleiviams: metams 6 lt., pusm. 3 lt. Užsieny: metams 20 lt., pusm. 10 lt. Moksleiviams perpus pigiau. Atskiras num. 1,75 lt.

Platintojai,

atsiminkit, kad skelbiamas dovanas už uolų platinimą pirmoj eilėj gaus tie, kurie bus tvarkingai atsiskaitę. Todėl nevėluokite atsilyginti — tiek už š. m. I-ąjį pusmetį, tiek ir ankstyvesnes skolas, kas jų dar turite.

„Gamtos Draugo" priedą

gal ne visuomet laiku galėsime pasiųsti su „Ateitim", nes ne visados sutampa jo išleidimas su „Ateities" išleidimu, (jisai spausdinamas drauge su „Kosmu"). Tačiau skaitytojai gali būti tikri, kad, anksčiau ar vėliau, jie tą priedą **vis tiek gaus.**

„Ateitį" skaitys dovanai

visi tie, kurie 1932 met. dėl jos šiek tiek padirbės. Plačiau apie tai skaitykite 4 viršelio pusl.

ATEITIS

Mėnesinis moksleivių žurnalas

2 Nr. 1932 m. vasario mėn. XXII

Kun. St. Telksnys

Pijus XI

(10 metų sukaktuvių proga)

Biografiniai bruožai

Katalikiškai jaunuomenei privalu pažinti 300 milijonų katalikų pasaulio Vadą. Juomi yra dabartinis Popiežius Pijus XI, kurio 10 metų vainikavimo sukaktuves šįmet vasario 12 d. švenčė visų pasaulio kraštų katalikai. Tąja proga pravartu yra pažinti to Didžiojo Vyro gyvenimo dienas, ypač Jo idėjas ir veikimą.

Tolimoješiaurinėje Italijoje, Alpių kalnais apsuptoje Lombardijoje, Milano apylinkėje, Desio miestelyje, 1857 m. gegužės 31 d. šilkų audėjų Pranciškaus Ratti ir Teresės Galliutės šeimoje pasaulį išvydo pirmasis jų sūnus Ambraziejus-Damijonas-Achilles. Gimtiniame miestely baigęs pradžios mokslą, 10 metų Achilles (šį vardą iš trijų vardų buvo pasirinkęs) įstoja į Šv. Petro kankinio vardo gimnaziją. Aštuoniolikos metų būdamas, Achilles Ratti gauna brandos atestatą ir vyksta į Milano metropolijos kunigų seminariją, kurią baigia 1879 m. 1882 m. jis baigia Lombardijos Kolegiją, įgydamas du doktoratu *Mokslą būsimasis Popiežius labai brangino.* Anot jo „jei būtų 8 sakramentai, aštuntasis būtų mokslas".

Baigęs aukštuosius mokslus, Achilles vikarauja menkoje Milano apylinkės parapijoje. Vėliau pakviečiamas į Milano kunigų seminariją profesorium. Tuo pat metu jam tenka kapelionauti, lietuvaitės Kudirkaitės įkurtoje Cenaculo (Vakarienbučio) seserų kongregacijoje. *Čia kun. Ratti pasireiškia dideliu kat. organizacijų rėmėju:* įkuria katalikų darbininkų, tarnautojų ir mokytojų draugijas. Vėliau jam tenka darbuotis garsiose mokslo įstaigose: Milano ir Vatikano bibliotekose ir *paruošti apie 100 istorinių raštų.*

Atostogų laiką kun. Ratti praleisdavo taipgi produktingai, jas panaudodamas mokslinio tyrinėjimo tikslams. Bet būdamas didelis mokslininkas ir veikėjas neapleidžia ir kitų gyvenimo sričių. Jis yra net žymus sportininkas-alpinistas. Kovoda-

mas su gyvybės pavojais, Jis kopia į aukščiausias snieguotų Alpių viršūnes 1889 m. pasiekdamas aukščiausią Alpių viršūnę Monte-Rosą; 1890 m. aukščiausią Europoj viršūnę Mont Blanc, o 1907 m. — Cermatto.

1918 m. Jis paskiriamas apaštališkuoju vizitatoriumi Lenkijoje; 1919 m. birž. 6 d. Jis paskiriamas nuncijumi, o liepos 3 d. Lepanto arkivyskupu. 1919 m. pabaigoje arkiv. Ratti atlanko istorinę Lietuvos sostinę Vilnių ir 1920 m. pradžioje laikinąją sostinę Kaune.

Diplomatiniam darbe arkiv. Ratti teko perkęsti daug nemalonumų: Varšuvoje pergyveno bolševikų karo pavojų, Aukštojoj Silezijoj daug nukentėjo nuo lenkų ir vokiečių...

Pagaliau, 1921 m. Šv. Tėvas Benediktas XV arkiv. Ratti paskyrė kardinolu ir Milano arkivyskupu. Milaniečiai džiaugsmingai pasitiko gerai jiems pažįstamą savo tautietį. Kardinolas, garsus Milano arkiv. Ratti pašventina vargšų prieglaudos kertinį akmenį, lanko kalėjimus, rūpinasi žemesnėmis ir aukštesnėmis mokyklomis, remia Milano Jėzaus Širdies Universiteto įkūrimą.

1922 m. vasario 6 d. jauniausį kardinolą Ratti didžiulė tikinčiųjų minia pasveikino, kaipo kovojančios Kristaus Bažnyčios Vadą!.. Skubios telegramos Pijaus XI vardą paskelbė plačiame pasaulyje. Džiaugsmingai sugaudė bažnyčių varpai, galingai suskambėjo Aukščiausiajam padėkos giesmės, o jų aidas plačiai pakartojo: „Tu esi Petras... Ant tos Uolos pastatysiu Bažnyčią, ir pragaro galybės jos nenugalės“!..

2. Katalikiškojo veikimo Popiežius

Pijus XI šiandieną garsus, kaipo *kat. veikimo Popiežius*. Įžengęs į Šv. Petro sostą, Pijus XI raštu *„Ubi arcano Dei“* katalikiškajam pasauliui prabilo: *„Kristaus taika — Kristaus karalystėje“*. Tai yra švenčiausis Pijaus XI popiežiavimo obalsis!.. Jo svarbiausias rūpesnis — sukurti visuomenėje Kristaus karalystę, kurioje viešpatautų Kristaus taika. Priemonė šiam tikslui atsiekti — katalikiškas veikimas — pasauliečių apaštalavimas.

Pijus XI minėtame pirmame savo rašte piešia liūdną šių laikų tikybinę ir dorinę žmonijos būklę. Žmonija esanti kankinama „maro“, kuriuomi esąs šių laikų pasauliškumas su savo klaidomis ir bedieviškais tikslais. „Toji bedievybė, sako Šv. Tėvas, jau senai tūnojo valstybių prieglobstyje. Pradėta nuo to, kada neigta Kristaus visoms tautoms viešpatavimas“!.. Šis Kristaus neigimas, kartais, esąs pridengiamas apgaulingomis „visuomenės gerovės“, „tėvynės meilės“ skraistėmis... Todėl reikalinga esą imtis žmonijos gelbėjimo priemonių, kad „atvesti žmonių sielas Dieviškajai Širdžiai ir taip paruošti Jėzaus Kristaus Širdžiai sostą ir valdžią pavieniuose asmenyse, šeimose ir visuomenėje“. Tuomet įvyks Kristaus taika Kristaus karalystėje.

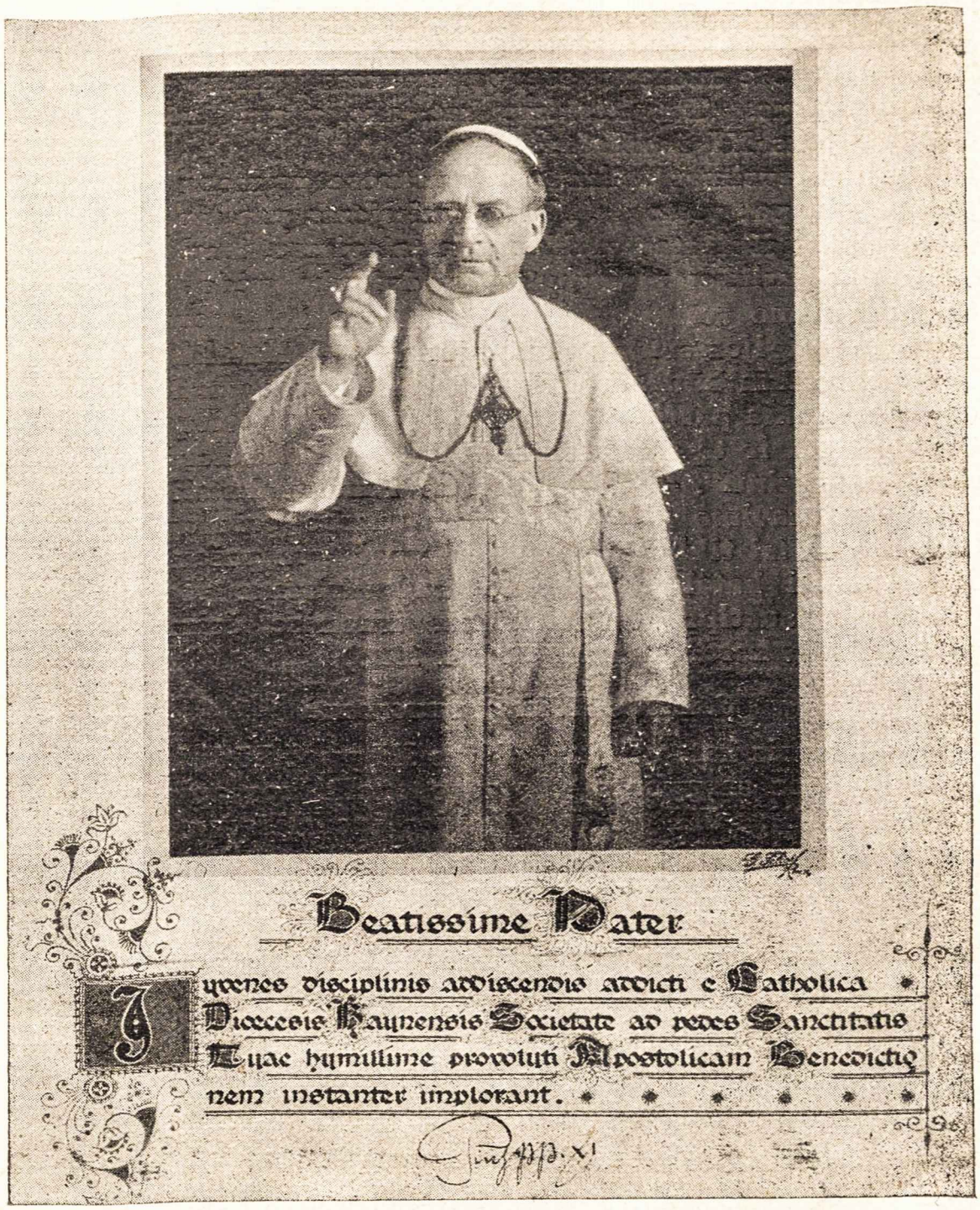

Šv. Tėvo Pijaus XI paveikslas su Jo paties rankos parašu atsiųstas moksleiviams ateitininkams 1930 metų kongreso proga.

Tačiau tam reikalinga, kad ne vien dvasininkai, bet ir pasauliečiai, ypač jaunimas, apaštalautų. Pijaus XI didžiausis troškimas, kad kiekvienas katalikas ne vien tik savo širdyje Kristaus tvirtai laikytųsi, bet kad Kristaus tikėjimą gintų, dėl Kristaus nebijotų pasiaukoti ir kentėti! — Pijus XI rūpinasi visą pasaulį apjuosti kat. akcijos organizacijų tinklu ir taip *organizuotu būdu* stiprinti Kristaus viešpatavimą pavieniuose asmenyse, šeimose, visuomenėje.

Kat. akciją Pijus XI plačiai gvildena savo specialioje apie kat. veikimą enciklikoje. Be to, kat. veikimo reikalus Jis paliečia įvairiomis progomis: savo laiškuose kardinolams ir vyskupams, skaitlingose audiencijose, priimdamas įvairių tautų ir luomų maldininkus. Tat leiskime kat. akciją pavaizduoti paties Šv. Tėvo Pijaus XI žodžiais:

„Misijų klausimas tolimuose kraštuose primena misijų reikalingumą čia pat vietoje... Visur misijoms yra tinkama dirva, ir čia turi būti išplėstas veiklus apaštalavimas, kurio tikslas — pašalinti nuo krikščioniškųjų tautų dvigubą gėdą: neturėjimą tvirto įsitikinimo religijos dalykuose taip šviesuomenėje, taip liaudyje, ir religijos srityje nežinojimą“, — „Katalikiškoji akcija iškyla ir veikia būdama virš ir šalia visokių partijų... Nors ji neužsiima jokia partine politika..., ji nori piliečių sąžinę prirengti politikai ir tą sąžinę šitame dalyke krikščioniškai ir katalikiškai išaiškinti“. — „Mes turime išmokti katalikiškai protauti, nuo protavimo prie darbo, nuo darbo prie apaštalavimo pakilti“. — „Visi tikintieji, jaunieji ypač, yra pašaukti veikliai bendradarbiauti katalikų veikime, kad Kristaus viešpatavimas prasiplėstų ir sustiprėtų pavieniuose žmonėse, šeimose, visuomenėje“ (Laišk. kard. Andrien 5. IX. 1926).

3. Pijus XI ir jaunuomenė

Rūpindamasis kat. veikimu, Pijus XI ypač budi kat. jaunuomenės auklėjimo sargyboje. Be savo enciklikos apie katalikišką veikimą, Pijus XI yra dar išleidęs enciklką *apie katalikišką jaunuomenės auklėjimą*, kurioje nušviečiama kat. auklėjimo reikšmė ir Kat. Bažnyčios vaidmuo šioje srityje. Taip pat prisimintina, kiek dabartinis Popiežius yra sielojęsis ir nukentėjęs dėl kat. jaunuomenės auklėjimo reikalų Italijoj. Kuomet Italijos fašistai, įžeisdami Pijaus XI asmenį ir persekiodami kat. veikimą, buvo uždarę kat. jaunimo organizacijas, Pijus XI skundėsi sakydamas, kad tuomi yra paliesta Jo širdžiai brangiausia Bažnyčios dalis, Jo „akies lėlytė“.

Įsidėmėtini Pijaus XI žodžiai jaunimui 10 m. pontifikato proga š. m. sausio 31 d. tartieji šv. Ambrozijaus brolijos nariams:

„Mūsų viltys mato šviesią ateitį. Tai labiausiai dėl to, kad svečių tarpe Mes išvydome gražų būrį jaunuolių, taip malonių Mūsų širdžiai. Nesakome, kad Mes nemylime senųjų. Ir jie Mums brangūs, nes jie jau baigia gyvenimo kelią ir gali pamokyti kitus gerai juo eiti, gali patarti, kaip įgyti kaskart gausesnę Dievo malonę ir ištvermę. Tačiau jaunieji Mums už visus mylimiausi, nes jie vaizduoja ateitį, o kai tėvo akis mato tokių gerų jaunuolių būrius, jis negali laukti kitokios ateities, kaip tik geros. Senieji — ir Mes dėl savo besibaigiančio pontifikato dešimtmečio įsiskaitome į jų būrį — senieji, sakome, jau praeities žmonės. O jaunieji, priešingai — *ateities pranašai*. Tuos pra-

našus Mes mylime visa širdžia, teikiame jiems šviesiausius linkėjimus, trokštame jiems viską, ką seno, mylinčio tėvo širdis gali linkėti".

Pijui XI žinomos ir Lietuvos katalikiškojo jaunimo organizacijos. Jis savo palaiminimą yra atsiuntęs ne vien Kat. Veikimo Centrui, bet ir jam priklausančioms Kat. jaunimo organizacijoms: Ateitininkams ir Pavasarininkams. Šv. Tėvo karščiausias troškimas, — kad kat. jaunimo organizacijų nariai veikliai apaštalautų: malda, žodžiu, gyvenimo pavyzdžiu, spauda, gailestingais darbais. Pijaus XI žodžiai jaunimui: *„Būkite vieningi, būkite šventi, būkite katalikai, būkite apaštalai"* privalo tapti antruoju ateitininkijos obalsiu.

4. Pijaus XI enciklikos

Be paminėtų Pijaus XI enciklikų: 1) *Apie Kristaus taiką Kristaus karalystėje* („Ubi arcano Dei"), 2) *apie katalikiškąjį veikimą* („Non abbiamo bisogno", 1931. VI. 29) ir 3) *apie kat. jaunuomenės auklėjimą,* svarbiausios minėtinos yra dar šios:

4) *apie misijas (Rerum Ecclesiae,* 1926. II. 28), 5) *apie atsiteisimą Švenčiausiai Jėzaus Širdžiai (Miserentissimus Redemptor,* 1928. V. 8), 6) *apie dvasines pratybas (Mens nostra,* 1929. XI. 20); 7) savo *50 metų kunigavimo jubilėjaus proga (Representanti in terra,* 1929. XI. 31); 8) *apie krikščioniškąją moterystę (Casti connubii,* 1930. XII. 31); 9) labai svarbi enciklika *„Quadragesimo anno",* sukakus 40 metų nuo išleidimo garsiosios Leono XIII enciklikos „Rerum novarum" (1931. V. 25.); 10) *apie ekonomišką krizį* (1931.).

Šios paminėtos Pijaus XI enciklikos vertos rimtų studijų. Lietuvių kalbą atskiromis brošiūromis Kat. Veik. Centras išleido šias Pijaus XI enciklikas: 1) *Apie katalikiškąjį jaunuomenės auklėjimą,* 2) *apie socialį teisingumą* ir 3) *apie katalikiškąjį veikimą.* (Kiekviena knygutė kainuoja po 1 litą).

5. Pijaus XI nuopelnai Lietuvos Bažnyčiai.

Iš svarbiausių Pijaus XI nuopelnų Lietuvos Bažnyčiai pirmiausia reikia paminėti 1926 m. bal. 4 d. atskiros bažnytinės provincijos su 4 vyskupijom ir 1 arkivyskupija sudarymą. Tuo būdu Lietuvos Kat. Bažnyčia tapo nepriklausoma svetimų kraštų bažnytinės vyresnybės ir dabar jau tvarkosi savarankiškai. Tai yra didelis Bažnyčios laimėjimas Lietuvoje.

1927 m. rugsėjo 27 d. Pijus XI sudarė konkordatą tarp Apašt. Sosto ir Lietuvos respublikos. Šiuo tarptautinės sutarties dokumentu buvo patikrinta Lietuvoje laisvė Kat. Bažnyčiai, katalikų mokykloms ir organizacijoms; be to juo buvo užtikrinta Teol. Filosofijos f-to neliečiamybė. Konkordato svarbos nesumažina ir tai, kad nevisuomet jo vyriausybės laikomasi.

Sutvarkęs Bažnyčios santykius su valstybe, Vatikanas paskyrė Lietuvai internuncijų arkivyskupą Sciopą. Tai buvo pir-

masis internuncijus Lietuvoje. Bet kad jis negalėjo būti Vatikano atstovas Olandijoj ir drauge pas mus, tai Šventasis Tėvas Lietuvai paskyrė kitą internuncijų arkivyskupą Bartoloni. Ir vos spėjo sueiti metai nuo konkordato ratifikavimo, Apaštališkasis Sostas savo internunciatūrą Lietuvoje pakėlė į nunciatūrą, tuo parodydamas lietuviams savo ypatingą malonę. Jo Šventenybės mintį gražiai išreiškė arkivyskupas R. Bartoloni laike savo ingreso Bazilikoj šiais žodžiais: „Roma džiaugiasi lietuvių tautos maldingumu ir prisirišimu prie vyriausio katalikų bažnyčios centro — Šventojo Tėvo".

Daug dėmesio Šventasis Tėvas kreipia ypač į Katalikiškąją Akciją Lietuvoje, todėl Katalikų Veikimo Centras ir jo globoje esančios katalikiškosios organizacijos yra jam labai mielos. Nei vienas KVC skyrių atstovų suvažiavimas (konferencija), nei vienas ateitininkų, pavasarininkų ir kitų katalikiškų organizacijų kongresas nepraėjo nesusilaukęs Šventojo Tėvo laiminimų ir padrąsinimų uoliai kovoti su šiųdieninio gyvenimo blogybėmis. Kaip brangūs yra Šventajam Tėvui ateitininkai, rodo kad ir šie Apaštališkojo Sosto Nuncijaus Arkivyskupo R. Bartoloni žodžiai, pasakyti Ateitininkų Federacijos kongrese 1930 mt. birželio mėn. 21 d. po perskaityto Šventojo Tėvo sveikinimo ir laiminimo. „Ypatingai jūs, jaunieji, esat Jam taip brangūs „sicut pupilla oculi sui" („kaipo jo akies lėlytė").

Tapęs Popiežiumi, Pijus XI ne kartą pas Jį atsilankiusiems Lietuvos maldininkams yra kartojęs: „Lietuva mano širdžiai yra labai brangi, nes turėjau progos ją asmeniškai pažinti, būti Kaune ir iš jūsų krašto išsivežti gražiausių įspūdžių ir atsiminimų... Aš laiminu jūsų kraštą, brangiąją Lietuvą"... — Šie žodžiai 1930 m. geguž. mėnesyje teko laimės išgirsti ir šių eilučių rašytojui.

* * *

Taip tat Popiežius Pijus XI brangus mums yra ne vien kaipo katalikams, bet ir kaipo lietuviams. Pijus XI gyvenimas, Jo asmuo, kaip pastebėjome skaitydami Jo biografinius bruožus, spinduliuoja sielą žavinčiomis varsomis. 261-mojo Kristaus Papėdininko mokslas trykšta skaitlingomis, turiningomis ir aktualiomis enciklikomis visuomenės gyvenimą gaivinančiomis srovėmis... Kat. akcijos idėja, jaunimo meilė skamba Jo lūpose, spindi simpatinguose „baltojo senelio" veido bruožuose!..

Katalikiškoji Lietuvos jaunuomene! Garbingiausiai Vyriausiojo Kat. Bažnyčios Vado 10 metų pontifikato jubiliejaus sukaktuves paminėsime, pažindami ir pamylėdami Jo skelbiamąsias kat. akcijos idėjas!..

Gyvenimo rytmety idėjos sparnais pakilę į aukštybes, aro energija siekime žvaigždynų!.. Tačiau nepamirškime ir žemės, savo dvasia ją nugalėti, o širdyje patirti, kaip kilnu yra idėja gyventi, dėl jos darbuotis ir kentėti!..

Ant. Paplauskas

Įsisiūbavęs buities okeanuose

Iš ciklo: „XX amžiaus apdainavimas“

Aš esu kaip girių ošimas,
Sraunus tekėjimas upėse,
Ir mano mintys — mėlynos bangos
Supasi, potvyniais supasi — — —

Ir degu ir veržiuos kaip vulkanas.
Liejuos padangėn varpų gaudesiu.
Aplink mane tik vilnių tik vilnių tvanas
Ūžčioja, ūžčioja, daužosi — — —

... Kaip vilnys kaip vilnys gyvenimas supas,
Juodos minios ūžčioja, grūdasi, —
O aš — amžinybėn tekanti upė
Iš gėlos, džiaugsmo ir liūdesio.

... Ir esu kaip rasotas pavasario miškas
Žiedų mėlynų mėlynų marėse:
Ir laikas ir kosmos, kaip sapnas neryškus,
Paskęsta many: į juodą nežinią neriasi.

A. Vaičiulaitis

Paklausimas

Kur nuplauks jisai,
Prasitaręs: „Ne —
Savo malone
Man be galo įgrisai?“

Verksiu, lyg beržai,
Lyg kukli ieva —
Kas pakvies: „Eiva,
Jei čia saulės permažai?“

Niekas neatgaus
Pakirptų sparnų,
Nes aš gyvenu
Meile žuvusio žmogaus.

A. Maceina

Bandymai sujungti religiją ir kultūrą

(Iš straipsnių apie Katalikų Akciją)

Pirmutiniam straipsny buvo svarstomas religijos ir kultūros atsiskyrimas, pažadintas individualistiškų moderniškojo žmogaus nusistatymų. Dabar panagrinėsime tuos bandymus vėl sujungti šitas dvi pagrindines gyvenimo sritis.

1. Reikalas sujungti

Kaip matėme anksčiau, religijos ir kultūros atsiskyrimas šiandie jau yra įvykęs faktas, su kuriuo mes negalime nesiskaityti. Juk mūsų amžiaus įvairios gyvenimo apraiškos, dėl kurių mes tiek kenčiame, kaip tik ir kyla iš šito atsiskyrimo. Visa tai matant, tuoj braunasi mintis, ar visuomet taip bus? Ar negalima jau būtų vėl grąžinti gyvenimą į vienybės būklę? Iš kitos pusės, net iš kito nusistatymų liogerio nuaidi kitoniškas klausimas: ar iš viso yra reikalo sujungti religiją ir kultūrą? Ar jos negali gyventi ir toliau atsiskyrusios? Ir nepaisant visų gudrių prieš susijungimą nusistačiusių žmonių išvedžiojimų sielos gelmėse visi jaučia, kad pilnutinis gyvenimas gali būti pasiektas tik tada, kai religija ir kultūra gyvens aukštoje sutartinėje.

Ir visai suprantama. Juk kas yra religijos subjektas arba nešėjas? *Žmogus.* Kas yra kultūros subjektas arba nešėjas? Irgi *tas pats žmogus.* Žmogus yra jungiamasis taškas tarp kultūros ir religijos. Šitos abi gyvenimo sritys reikalauja viso žmogaus, su visomis jo galiomis. Jis negali pv. protą atiduoti kultūrai, o valią pavesti religijai. Žmogaus vienybė yra nepadalinama. Jis negali taip pat vieną dieną būti kultūrininkas, o kitą — religininkas. Ir kultūra ir religija turi persunkti visus žmogaus darbus, visas jo galias ir visas dienas. Abi šitos sritys priklauso prie žmogaus prigimties. Žmogus iš prigimties yra linkęs ir į kultūrą ir į religiją. *Taigi šitoks žmogaus negalėjimas susiskaldyti tarp dviejų gyvenimo sričių būtinai reikalauja, kad ir pačios sritys nebūtų išsiskyrusios, bet sudarytų atitinkamą vienybę.*

Todėl dabartinis kultūros ir religijos atsiskyrimas nėra natūrali būklė. Žmogus iš prigimties yra palinkęs į vienybę, į sintezę; taigi išsiskaldymo laikotarpis tegali būti tik praeinamas. Vienybė vėl turi ateiti. Kai sakome *vėl,* tuo pačiu pripažįstame, kad ji jau kada nors buvo. Ir iš tikrųjų. Pažiūrėję į vidurinių amžių gyvenimą, matome, kad tada visas gyvenimas buvo jungiamas vieno religinio prado. Visos gyvenimo sritys buvo palenktos tarnauti galutiniam žmogaus tikslui, kurį nuro-

do religija. Bet šitoji vienybė buvo daugiau *išviršinė*. Ji buvo kūdikiško Europos gyvenimo amžiaus išraiška. Ir ji niekados nebegrįš. Kaip upė negrįžta į savo šaltinį, kaip suaugęs žmogus negali tapti kūdikiu, taip ir istorijos laikotarpiai nesikartoja tuo pačiu būdu ir ta pačia prasme. Vidurinių amžių gyvenimas gali mus žavėti, kaip ir kiekvienas kūdikystės prisiminimas, bet jo atnaujinti niekados nebus galima. Ir nė nereikia. Šiandie kultūrinis žmogaus nusiteikimas yra per daug smarkus. Šiandie pamėgimas kultūrinių vertybių yra per daug didelis, kad būtų galima tai visa stipriai sumažinti, daug nuo ko atsisakyti arba net ir visai atsiskirti. Vyras niekados negali dėvėti kūdikio drabužių. Bet tai nereiškia, kad jis privalo vaikščioti plikas. Ne, jis turi apsivilkti *vyriškus* drabužius. Taip ir gyvenimas. Šiandie reikia ne nuo kultūrinių laimėjimų atsisakyti, ne sumažinti kultūrinį uolumą, *bet jį pašvęsti ir pakilninti,* kad jis neišsigimtų į azartinį ir įsikarščiavusį žemės gėrybių ieškojimą, kad sukurtosios vertybės nebūtų garbinamos kaip absoliutinės ir pakankamos pilnutinei laimei sudaryti. Kultūros teigimas turi būti sujungtas su religijos teigimu, nes tik tokiu būdu bus galima sukurti pilnutinį gyvenimą. Ateisiančioji religijos ir kultūros vienybė turi būti jau *išvidinė;* visos kultūros sritys vėl turi paklusti religijai, bet nei su ja nesusiliedamos nei nuo jos neatsiskirdamos, tik josios persunktos, gaivinamos ir vadovaujamos. Koki nurodoma į šitokią būklę keliai?

2. *Keturi bandymų tipai*

Visų pirma, norint sujungti religiją su kultūra, reikia teigti taip vieną, taip kitą. Vienos kurios paneigimas arba net ir per menkas vertinimas šitą sujungimą daro negalimą, nes tokiu atveju arba visai nėra su kuo vieną sritį sujungti, arba viena sritis per daug palenkiama kitos valdžiai net ligi visiško nepriklausomybės praradimo. Žinoma, būtų idealas taip praktiškai šitą teigimą ir įvertinimą nustatyti, kad susidarytų visiška pusiausvyra. Paprastai gyvenime vieną kartą viena sritis truputį daugiau teigiama, kitą kartą — kita. Bet šitoki svyravimai dar neardo vienybės ir yra tik iš viso netobulo mūsų gyvenimo apraiška.

Eidami prie charakteristikos tų keturių tipų, kurie paprastai siūlomi vienybei sudaryti, turime jau iš anksto pastebėti, kad nevisi jie turi savyje tąją pagrindinę vienybei sąlygą, būtent: nevisi jie teigia taip religiją, taip kultūrą. Todėl ir praktikoj nevisi jie duoda pageidaujamų rezultatų.

Šitie tipai susidaro iš įvairių pažiūrų į Dievą ir į pasaulį, arba kitaip — į religiją ir į kultūrą. Juk galima neigti Dievą ir teigti pasaulį; galime neigti pasaulį ir teigti Dievą; galima abu teigti, bet eiti prie pasaulio per Dievą; ir galima, abu teigiant, eiti per pasaulį prie Dievo. Tuo būdu susidaro keturi gyvenimo stiliai arba tipai: 1) tarnavimas pasauliui (neigiant Dievą), 2) tarnavimas Dievui (neigiant pasaulį), 3) tarnavimas pasauliui

per tarnavimą Dievui ir 4) tarnavimas Dievui per tarnavimą pasauliui. Pirmame tipe kultūra yra religijai svetima arba priešinga; antrajam — religija svetima kultūrai; trečiajam — religija draugiška kultūrai; ketvirtajam — kultūra draugiška religijai.

Pirmasis tipas yra tipas grynojo humanizmo. Jis gyvenimo centru padaro pasaulį ir siekia tikrojo žmogiškumo, visai nepaisydamas religijos žadamos pagalbos. Jo visas tikslas yra kuo labiausiai išplėtoti kultūrinį veiklumą, pagaminti kuo daugiausia kultūrinių gėrybių, nes religija esanti tik fikcija ir todėl jos žadama laimė nesanti reali.

Antrasis tipas yra tipas grynojo misticizmo. Jis pripažįsta tik Dievą. Visa kita yra arba tik fikcija arba grynos blogybės, nuo kurių reikia pabėgti ir jomis visiškai nesirūpinti. Svarbiausia žmogui būti religingam, nes tik viena religija dar gali padaryti buvimą šiame pasaulyj šiek tiek pakenčiamą. Pasaulį šio tipo šalininkai laiko blogojo prado arba blogo dievo padaru, kuris, kaip toks, yra iš esmės sugedęs ir negalimas pataisyti. Paprastai šitas tipas remiasi dualistine pasaulėžiūra, kuri pripažįsta du pradu: gerąjį ir blogąjį, kuriuodu visados tarp savęs kovoja. Savo šalininkų šitas tipas randa manichėjizme ir indų religijose.

Trečiasis tipas yra tipas mistiškojo veržimosi į Dievą su humanistiškąja priemaiša. Jis neniekina pasaulio, bet, matydamas jame daug blogio, iš kitos pusės suprasdamas Dievo tobulumą ir absoliutinį gerumą, nori nuo jo pasišalinti, jaučia pasauliui lyg ir atgrasą, kuri jį stumia dar labiau prie Dievo. Pasaulio daiktai keičiasi, žmogaus gyvenimas praeina, kaip vėjas. Kam tad prisirišti prie tų nykstančių vertybių, kam gyvenime ieškoti kokių prašmatnybių, juk vis tiek visam tam bus galas. Šitokios mintys paragina trečiojo tipo šalininkus sumažinti susilietimo taškus su pasauliu ligi minimumo.

Ketvirtasis tipas yra humanizmo su mistiškąja priemaiša. Jis drąsiai teigia pasaulį, jį myli ir nuo jo nebėga. Bet tik tokį pasaulį, kuris iš Dievo išėjo, į Dievą eina, kuris yra Dievo pasireiškimo įrankis. Šitas tipas neužmerkia akių nuo esančio blogio; bet jį nori pergalėti, ne nuo jo pabėgti, pergalėti Dievo malonės padedamas. Šito tipo šalininkai nori ne tik patys nueiti pas Dievą ir su Juo susijungti, bet jie nori ir pasaulį nuvesti. Tai yra Dievo Kūrybos žemėj tęsėjai ir atbaigėjai.

Štai trumputės keturių tipų charakteristikos. Žinoma, praktikoj jų visai grynų gal būt niekur nepasitaiko. Paprastai jie, kaip ir temperamentai, esti susimaišę. Bet visuomet galima juose įžiūrėti vieno arba kito vyravimą, kas ir duoda visam gyvenimui savotišką atspalvį.

Po šitų pastabų galima jau nuvokti, kurie tipai gali tikti sudaryti tai pageidaujamai vienybei tarp religijos ir kultūros.

Aišku, kad tik ne du pirmieji. Juodu abu nesilaiko tos minėtos pagrindinės sąlygos: teigti taip religiją, taip kultūrą. Pirmasis — grynas humanistinis tipas paneigia religiją arba ją vertina visai mažai. Todėl jam religija negali būti jokia gyvenimui įtakos turinti galybė. Tai, kaip mėgstama šiandie sakyti, esąs privatinis kiekvieno reikalas. Ir reikia sutikti, kad šiandieniniam Europos gyvenime šitas tipas turi vyraujančios reikšmės. — Antrasis — grynai misticistinis tipas paneigia kultūrą arba į ją žiūri, kaip į visai nereikalingą gyvenimo priedą, esantį blogojo prado išdava. Čia irgi joks sujungimas nėra galimas. Ir tik trečiasis bei ketvirtasis tipas gali patenkinti vienybės sąlygų reikalavimus. Juodu abu teigia ir Dievą ir pasaulį, ir religiją ir kultūrą. Skirtumas tik tas, kad pirmasis eina per Dievą į pasaulį, tuo tarpu antrasis — per pasaulį į Dievą. Šitie tipai daugiau ar mažiau gryni pasitaiko ir Krikščionybėj. Katalikų religija su jais visai gerai susiderina. Tuo tarpu pirmieji du Krikščionybės dvasiai yra visai priešingi.

Bet įdomu pasvarstyti, kas pasidaro, kai žmogus užsispyręs laikosi arba grynojo humanizmo arba grynojo misticizmo, vad. paneigia arba religiją arba kultūrą. Gyvenime nuolat pasitvirtina dėsnis, kad kraštutiniškumai patys save pražudo. Taip yra ir šiuo atveju. Tolimesni nagrinėjimai parodys, kad perdidelis ir vienintelis kultūros teigimas veda prie tos pačios kultūros pražudymo, o vienintelis religijos teigimas sunaikina pačią religiją. Abi šitos kultūros kryptys prigyvena labai pamokinančią tragediją.

3. Humanizmo ir misticizmo tragedija.

Kai humanizmas atmeta religiją ir visą gyvenimo centrą perkelia tik į kultūrą, jis mano, kad tuo būdu atsipalaiduoja nuo Dievo. Bet nereikia čia apsigauti. Maksas Scheleris yra teisingai pasakęs: „Ribotoji sąmonė negali pasirinkti tikėti ar netikėti. Kiekvienas žmogus, giliau patyrinėjęs save ir kitus, pamatys, kad jis su apibrėžtu gėriu arba su visa gėrių rūšimi taip identifikuojasi, kad jo santykiai su šituo gėriu galima taip charakterizuoti: Be tavęs, į kurį aš tikiu, negaliu būti, nenoriu būti, neprivalau būti. Mes abu, aš ir tu, gėri, kartu kylame kartu ir krintame. — Žinoma, šitas gėris yra be galo skirtingas įvairiems individams, grupėms ir tautoms. Mamonos tarnams jis yra pinigas, valstybės sudievintojams — valstybė, tam, kuris aukščiausiu gėriu laiko tautą, jis yra tauta. Kūdikiui gal būt jis yra lėlė. Taigi žmogus tiki arba į Dievą arba į stabus. Trečio nėra“[1]). Tuo būdu ir humanizmas, paneigęs Dievą ir religiją, įtiki į pasaulį ir į kultūrą, iš jos vienos telaukdamas išganymo. Bet čia kaip tik ir pasirodo nelemtas šitokio gyvenimo tragizmas.

---

[1]) A. Rademacher „Religion und Leben“ 108.

Goethe, daugelio vadinamas naujųjų laikų stabmeldžiu, vienu savo posakiu charakterizavo visą humanistinės gyvenimo krypties nusistatymą: „Kas turi mokslą ir meną, tas t u r i ir religiją; kam jų abiejų trūksta, tas t e g u l t u r i religiją". Tuo jo norėta pasakyti, kad mokslas ir menas arba bendrai kultūra galinti visai gerai atstoti religiją, kuri reikalinga tik tada, kai nėra kultūros. Todėl suprantama, kodėl šitoji gyvenimo kryptis vienintėlėmis vertybėmis paskelbia mokslą, lavinimą, bereliginę dorovę, o visą kultūros kūrimo tikslą mato — ir turi matyti — žmogaus aprūpinime visokeriopomis gėrybėmis. Vadinasi, k u l t ū r i n i s u t i l i t a r i z m a s arba net epikureizmas žymi šitosios krypties gyvenimą.

Tiesa, produktingumo atžvilgiu šitas gyvenimas yra gana vaisingas. Žmogus, paskelbęs, kad tik viena kultūra galinti laiduoti žmogui laimę, yra verste verčiamas gaminti kuo daugiausia ir kuo prašmatniausių žemės gėrybių. Deja, net ir geriausios, net ir tobuliausios jos negali užpildyti tos tuštumos, kuri atsiranda tylos valandėlėmis, o kai kuriuos gilesnės ir jautresnės sielos žmones lydi net ir visados. Tuomet pajuntama, kad visi šios žemės daiktai, tegul jie ir labiausiai blizgėtų, yra tik silpnos atšvaitos, yra tik elektros ūkanota rausva šviesa prieš blaivų ir skaistų žvaigždžių mirgėjimą. Visi kultūros laimėjimai tuomet atrodo, kaip sūraus jūros vandens paėsti daiktai, apaugę maurais ir slidžiomis, vandens gyvių pilnomis žliaugėmis. Mes esame lyg žuvys, plaukiojančios gelmėse ir niekad negalinčios paregėti tikrosios saulės šviesos. Tuomet yra stipriai juntama, kad čia, gyvenamoj mūsų tikrovėj, negali būti pilnutinio buvimo, kad yra dar kitas pasaulis, tikrosios buities pasaulis, kur viskas yra tikra ir realu.

Bet štai humanizmas prieš visus šituos slapčiausių žmogaus dvasios galių nujautimus ir ilgesius pastato nepergalimą kliūtį — religijos paneigimą ir vienintėlį pasitikėjimą kultūros galybe. Žmogus visa savo buitimi ilgisi pilnutinės laimės, kuri yra ne kas kita, kaip tobulas patenkinimas kilniausių žmogiškosios prigimties troškimų. Humanizmas verčia šitos laimės ieškoti kultūroj. Bet juk kiekvienas per daug stipriai jaučia, kad kultūra tokios laimės sukurti jokiu būdu neįstengia. Todėl humanistas, laikydamasis nuosekliai savo principų, prieina Prometėjaus likimą. Jis pats save savo pažiūromis prirakina prie šios tikrovės kalnų uolos, liepdamas pasitenkinti kultūros gėrybėmis. Tuo tarpu nepasotinama jo dvasia veržte veržiasi į platesnius horizontus, kur religija neapviliamais pažadais žada patenkinti josios troškimus. Bet juk šitoji religija paneigta, josios atsižadėta ir prisirišta prie žemės... Štai kame tragedija. Kiekvieną dieną ilgėtis pilnutinės buities ir pilnutinės laimės, kiekvieną dieną vis labiau patirti, kad kultūra šitos laimės neduoda ir kiekvieną dieną vis įkalbinėti sau, kad tik čia, tik čia galima rasti laimę — iš tikro čia yra ir Kaukazo uolos,

ir plėšrus vanagas, ir nepastoinamas troškulys, kuris kankina humanisto sielą. Ar nuostabu tad, kad, logiško nuoseklumo laikantis, iš tokio draskymosi krintama į kūno užgaidų tenkinimą ligi visiško apsvaigimo ir pačio savęs sunaikinimo. Juk kas gi žmogui galop belieka? Arba atmesti humanistiškąsias pažiūras ir klaupti prieš paniekintą Dievą, arba eiti dar toliau ir dvasios troškulį bandyt tenkinti materialinėmis tiesiog kūniškomis gėrybėmis. Gyvenimas tuomet virsta ne kuo kitu, kaip bakchanalija, kurioje ilgiau išsilaiko tie, kurie turi daugiau pinigų, na ir dar fizinio atsparumo. Vadinasi, nuosekliai išvystytas humanizmas pats save sunaikina. Jis užsiverčia ant savo kelio į laimę neperžengiamą uolą ir į ją sudūžta apsvaigusiame savo įkarštyj.

Humanistinė gyvenimo kryptis yra pavojingiausias Krikščionybės priešas. Optimistišku gyvenimo teigimu jis suvilioja daugelį nepritysusių ir ne per daug giliai galvojančių sielų, kurios ir vėliau nejaučia didelio tragizmo ir ramiai gyvena miesčionišką gyvenimą, smilkydamos aukso veršiui. Juk prometėjišką tragediją pajunta tik giliosios sielos. O paprasta minia nesidrasko paprastai nei dėl metafizikos nei dėl etikos. Ją užtat — ne anuos kovotojus už idėją — yra sunkiausia atvesti į tikrąjį kelią, nes tiesa paliečia jų šiltą lovą ir gardžiai apkrautą stalą. Šitie du dievaičiai šimtais rankų turi apkabinę savo garbintojus ir niekaip nenori jų paleisti. Šitoks vegetavimo (gyvenimo žodis yra tam per garbingas) būdas šiandie plinta vis labiau pirmoj eilėj miestuose ir vad. inteligentijos sluogsniuose. Todėl Katalikiškoji Akcija taip labai ir rūpinasi sudaryti pirmoji eilėj inteligentų katalikų kadrą, kuris savo žodžiu, darbu ir gyvenimu skelbtų kovą tam sumiesčioniškėjusiam vegetavimui, praradusiam ne tik krikščioniškąjį, bet jau net ir žmogiškąjį charakterį.

Tokią pat tragediją prigyvena ir misticistinė kryptis tik iš kitos pusės. Nuostabus ir kartu labai charakteringas dar ir tas faktas, kad dažnai nusivylimas humanizmu arba persisotinimas kultūros gėrybėmis pastūmi žmones į misticizmą. Todėl ir Europoj pradžioj 20 šimt. atgijusi teosofija, antroposofija, neobudizmas, kuris ir dabar ypač miestuose randa daug šalininkų, buvo ne kas kita, kaip apsivylimo kultūros pažadais pasėkos. Kultūra nepatenkina giliausių žmogaus troškimų, todėl jis puola į kitą kraštutiniškumą, į nesveiką religingumą, paneigiant visa, kas yra prigimta. Šitoje gyvenimo kryptyj Dievas ir pasaulis, religija ir kultūra, siela ir kūnas, visuomenė ir asmuo jaučiama ne kaip poliariški skirtingumai, bet kaip nesuderinami prieštaravimai. Suprantama, kad nuosekliai galvojant, reikia vieną kurį prieštaravimą sunaikinti, jeigu suderinti jų negalima. Misticistinė kryptis sunaikinimui paskiria žemesniuosius pradus: pasaulį, kultūrą, kūną, asmenį ir t.t. Pasaulio tikslas išnykti nirvanoje; kultūra yra pasaulio padaras ir, kaip tokia, turi būti

niekinama; kūnas esąs sielos kalėjimas, didelė ir nereikalinga našta, kuria reikia nusikratyti; asmuo turi išnykti Dievuje, susilieti su dieviškąją substancija, nes asmeniškumo jutimas yra šaltinis visokio skausmo ir blogio.

Šitas misticistinis tipas sąmoningai siekia sunaikinti visa, kas yra iš šios prigimtosios tikrovės. Budistiškoji asketika, kuri yra ryškiausia šito tipo atstovė, turi sugalvojusi visą eilę praktikų, kurių pagalba galima išsinerti iš prigimtojo ir asmeniškojo buvimo. Budistų asketai ištisas savaites ir net mėnesius žiūri į pūnantį lavoną arba į kirmėlių apsuptą mirusio žmogaus kiaušą. Indų jogai tol laiko kurią savo kūno dalį nenormalioj būklėj, kol ji atrofuojasi ir nudžiūsta. Tiesa, reikia pripažinti, kad šitomis savo praktikomis jie kartais pasiekia nuostabių rezultatų. Valia tiek įgauna galybės, jog įstengia sustabdyti virškinimą, kraujo tekėjimą, alsavimą ir t.t. Bet vis dėlto toks gyvenimo būdas yra prigimties naikinimas.

Apie kultūrinį šitokio gyvenimo produktingumą negali būti nė kalbos. Perdėtas misticizmas yra paremtas fikcija ir todėl nėra vaisingas. Jam iš po kojų yra išsprukęs realus pagrindas. Neturėdamas ant ko atsistoti, jis negali todėl pakilti aukščiau nė kultūrinėj kūryboj. Bet net nė religijoj jis nepadaro žymesnės pažangos. Tiesa, Dievas čia labai akcentuojamas ir religinės praktikos labai pabrėžiamos. Vis dėlto taip misticistiškam Dievo supratimui, taip toms jo smulkioms ir įkyrioms religinėms praktikoms trūksta r i m t o t u r i n i o. Visa tai išsigema į tuščią formalizmą, kuris nepasiekia sielos gelmių, neugdo žmogaus galių, bet jas tik slopina. Religija misticizme virsta beviltiška rezignacija ir todėl jau tuo pačiu nustoja gaivinančios ir kilninančios galybės.

Todėl kaip humanizmas sunyksta per dideliam savo v e i k l u m e, taip misticizmas per dideliam n e v e i k l u m e. Pirmasis vienintėle verta dėmesio gėrybe laikydamas tik k u l t ū r ą, pameta kelią ir pražudo tą pačią kultūrą; antrasis kreipia dėmesio tik į r e l i g i j ą, ir galop netenka net pačios religijos, pavertęs ją tuščiu formalizmu ir rezignuojančiu pasyvumu. Ir vieną ir kitą šitą gyvenimo kryptį neišvengiamai laukia p e s i m i z m a s. Be pripažinimo a n t p r i g i m t o s i o s t i k r o v ė s negalimas yra joks pilnutinio gyvenimo kūrimas, nes jis netenka gairių ir paklysta savo nežinojime. Be pripažinimo p r i g i m t o s i o s t i k r o v ė s tas pats gyvenimas netenka pagrindo, ant kurio būtų galima statyti pilnutinio gyvenimo rūmas. Paneigus religiją tolimesnėse išvadose paneigiama ir prigimtis. Paneigus prigimtį, tuoj prieinama ir prie religijos paneigimo, nes Dievas yra autorius taip vienos, taip kitos srities. Vadinasi, nei humanizmas nei misticizmas negali sukurti pilnutinio gyvenimo, negali sujungti religijos su kultūra ir todėl negali būti išganingas mūsų laikams. Ir daugelio blaškymasis iš vieno kraštutiniškumo į kitą, iš humanizmo į mis-

J. Vaidotas

* *
*

Palikote toli jūs, mano laimės žodžiai,
Už tolimo dangaus pilkųjų debesų!
Graudina mano širdį jūs' žydri aidai
Ir išvedė mintis ieškoti jūs visų.

Oi, žydite toli jūs, mano džiaugsmo gėlės!
Matau, kaip spindulėliai žaidžia jūs žieduos,
Kaip laimės skaitumu jūs šypsena kvėpuoja!
Girdžiu jūs meilę verkiančią aušrų garsuos.

Nuskrido mano jaunos dūmos
Ten, kur nuėjo mano džiaugsmas šimtažiedis,
Kur jįjį mielą išlydėjo mano sesers
Tylios ašaros, lyg žvaigždės deimantinės...

J. Žvaigždė

Pakėlimas

Ant švento altoriaus nužengė Viešpats
Ir uždegė širdį. Maldos pakilo
Dangun, lyg smilkalo kvepiantys dūmai;
Nulinko galva ant krūtinės žilo
Senelio, jaunosios motinos, vaiko...
Sukepusios lūpos ištarė žodį,
Ir verkia širdis iš skausmo, iš meilės...
— Mus, Viešpatie, laimink Tu, kurs paguodi.

---

ticizmą yra ne kas kita, kaip labai tikras ženklas, jog jie neranda tikrojo išsprendimo būdo nė vienoje šitų dviejų priešingų gyvenimo krypčių skelbiamoj doktrinoj. Tiesos dalelės yra ir humanizme ir misticizme. Bet tos dalelės yra perskirtos. Jos ilgisi viena kitos. Humanizmas ilgisi misticizmo, vakarai ilgisi rytų, kultūra ilgisi religijos, pasaulis ilgisi Dievo. Ir tik susijungime į sintezę gali būti pasiektas šitos aštrios problemos išsprendimas. Joje turi rasti prideramą vietą Dievo paskyrimas: „Paverkite žemę ir ją užvaldykite“ ir šv. Augustino nerimas: „Nerami mūsų širdis, kol atsilsės tavyje“. Tikrąjį šitų dviejų dalykų suderinimą kaip tik ir duoda Krikščionybė savo sukurtais gyvenimo tipais.

Apie krikščioniškojo gyvenimo tipus pakalbėsime vėliau.

Paul Bourget

Ankstybi jausmai

I

Iš visų mano jaunystės atsiminimų šis yra labiausiai mane paveikęs. Šiandie, kai jau pažįstu gyvenimą, visa tai man stojasi jaudinančioj šviesoj. Po tiek metų širdies drama, kurioj, nors gerai jos nesuprasdamas, dalyvavau, man atskleidžia skaudžios ir tragiškos paslapties poeziją. Tačiau anuo tolimu laiku mano vaizduotė turėjo būti gana subrendusi, nes jau tada numaniau, kad čia glūdi paslaptis. Bet kaip mano, trylikos metų vaiko, svajonės galėjo nuvokti, jog panašių jausmų iš tikrųjų būta? Nepaisant to nekaltumo, pats stebiuosi, kaip galėjau įspėti tai, ką įspėjau. O paskui, pamąstęs apie save, paprastą berniuką, kartais pamanau, jog gamta tiems, kuriuos ji skiria aistroms vaizduoti, duoda anksti subręstančią intuityvaus pažinimo galią, lyg ir skausmo instinktą, pralenkiantį jų amžių ir mintis.

Tada buvau trylikos metų ir su tėvuku, buvusiu advokatu, bei močiute, auklėjusiais mane, gyvenau nedideliam mieste vidury Prancūzijos. Tas miestelis ir dabar stovi mano akyse, lyg vis dar būčiau vaikiūkštis, kuris plikai nukirptas, su veršenike ant nugaros keturis sykius per dieną šalia senolio trepsena į koležą ir atgal į namus. Gulėjo jis neaukštoj kalvoj, paskutinėj aukštesnių kalnų grandy, todėl visos gatvės buvo nuolaidžios. Jos buvo klotos smailais akmenimis, per kuriuos bjauriu žiemos oru mano klumpės vos išsilaikydavo neslydę. Tos gatvės buvo siauros ir vingiuotos, todėl saugojo nuo aštraus vėjo, pučiančio tiesiai iš snieguotų kalnų ir veidą kaip peiliu raižančio. Dėl tos pat priežasties aukšti juodo akmens namai buvo susispaudę, sugulę vieni prie kitų. Dieve, koks liūdnas ir šaltas miestas! Ir vis dėlto tai *mano miestas,* vienintelis, kur aš nesu svetimas žmogus ar nesugrįžtąs pakeleivis. Mano miestas yra mano būtybės dalis, o aš esu jo dalis. Anose niūriose gatvėse nėra užkampio, kur neprisiminčiau kokio nors šešėlio, vyro ar moters, daugiau ar mažiau prisidėjusių prie mano sielos gyvenimo, nors dažniausiai jie patys to nė nežinojo.

Šias eilutes rašydamas turiu galvoj vieną vyriškį, kuris tryliktaisiais mano metais suvaidino pirmą rolę mano svajojimuos, pats to tikrių tikriausiai neįtardamas. Tai buvo apie trisdešimties metų vyras, pernai atvykęs iš Paryžiaus, rodos, visai ne taip jau džiuginančioms pareigoms, kurios galėtų sužadinti entuziastišką jaunuolio vaizduotę. Ponas de Norry—taip jis vadinosi — buvo prefektūros patarėjas! Teisybė, antrosios Imperijos pradžioj į administraciją buvo suimamos geriausios jėgos. Valdžia, matydama čia stiprią atramą, į tarnybą patraukdavo pasižymėjusius geriausių šeimų jaunuolius. Šiandie suprantu, kad mano naivus

užsidegimas šiam elegantiškam patarėjui iš tikrųjų buvo tam tikras lėmimas. Ką tik esu pasakęs, kad jis buvo atvykęs iš Paryžiaus, ir per jį, pats to nežinodamas, pirmusyk pajutau Paryžių. Jisai buvo aukštokas ir laibas, su gražiom juodom akim, labai meiliom ir švelniom, perdaug išblyškusiam veide. Ar tas išblyškimas man krito į akį per pirmąjį vizitą, o gal nuilsęs smagumams pasidavusio žmogaus veidas, toks priešingas ligi šiol aplink mane buvusiems provincijos raudonveidžiams? O gal kitos visai paprastos savybės? Bet suktai kai kurių vaikų akiai nieko nėra paprasto. Jau per pirmą susitikimą buvau pastebėjęs, pavyzdžiui, kad ponas de Norry ant kairiosios rankos mažojo piršto mūvėjo žiedą, padarytą iš dviejų apsivijusių gyvačiukių, su dviem safirais vietoj galvų. Aš įsidėmėjau prašmatnią jo avalynę ir naujutėlius skalbinius. Praėjus ketvirčiai šimtmečio dar tebealsuoju šviežiu ir lengvu jo nosinės skarelės kvapumu ir tebegirdžiu tėvuko pašiepiantį balsą močiutei, kai imperatoriškos prefektūros patarėjas buvo išėjęs:

— Banditai mums atsiuntė žirnių žiedą[1]). Bet šis dailus berniokas tik dykai gaiš pas mus... Tai bus R... prasimanymas... Mūsų ponių nesuvysi į sląstus.

Aš nesugebėjau gerai išsiaiškinti senio advokato žodžių ir dar dabar abejoju, kad 1859 m. vidaus reikalų ministeris būtų turėjęs makiaveliška ir naivų sumanymą į mūsų departamentą atsiųsti apsigimusį suvedžiotoją, kad tuo būdu naujajam režimui palenktų moteris. Būtų užtekę tik duoti teisę tabakui pardavinėti ir išdalinti raudonų kaspinų! Bet slaptingos tėvuko išvados perdaug iškėlė savotišką pono de Norry būdą, mūsų miestelio atėjūnas virto mano aistringo smalsumo objektu. Ligi tolei negirdėtas „žirnių žiedo“ posakis dar labiau dirgino smalsumą. Kas bendro gal būti tarp augalo, kurio žalias virkščias ne sykį mačiau gelstant darže, ir to vaikino su dailiom rankom ir žaviu šypsniu? Kas buvo tie „banditai“, nežinia kokiems galams pas mus atsiuntę poną de Norry ir apie kuriuos senolis taip aštriai atsiliepė?... Kokiu būdu galėjo čia įsivelti R... senas vietos advokatas, buvęs, kaip ir mano dėdė, Liepos monarchijos šalininkas, šiandie susiėdęs su juo ir su ministeriu? Jei pirmuosius patyrimus nebūčiau „sukristalizavęs“ visu trylikos metų vaizduotės smarkumu, tai, be abejo, tragedija, prie kurios prisiartinu, būtų praslinkus mano nepastebėta, ir jei būčiau buvęs ramesnis berniukas, netoks padauža pavojinguose mano amžiui keliuose, tai mano vėlesnis gyvenimas tikrių tikriausiai būtų buvęs laimingesnis ir netoks skaudus. Bet jau buvo taip lemta man dar visai jaunučiui ramiame provincijos užkampy prieš laiką atskleisti nusikalstamų jausmų poeziją. Tuojau pamatysim, kaip tai atsitiko.

---

*) Žirnių žiedas (Fleur des pois) pranc. reiškia ir elegantiškę dabitą *Vert.*

II

Mes gyvenom senam mieste, senoviškų, nežinia kada statytų ir nestilingų namų trečiam aukšte. Kambariai buvo labai aukšti, o už namų augo labai gražus ir didelis sodas, kuriuo mes naudojomės drauge su šeimininku, įsikūrusiu antram aukšte. Buvo tai ponas Pranciškus Real, vienas iš trijų ar keturių stambiųjų miesto savininkų, apie kuriuos smulkieji mūsų visuomenės palūkininkai su pagarba šnabždėdavo „milijonieriaus“ žodį. Jis pats turėjo stiprius pečius, savotišką eiseną ir ypatingą būdą sveikintis, juoktis, kalbėti, rodantį įžymų žmogų esant. Kai aš dabar po tiek laiko prisimenu jo stambų, plačių bruožų veidą, apriestą rusvais ir trumpai apkarpytais favoritais, jo klastingas pašiepiančias ir gelsvai blizgančias akis, įžūlų jo apatinės lūpos atsikišimą, imu susivokti, kad pažinojau gyvą provincijos avigalvį, turintį tik tris aistras: medžioklę, valgį ir pinigus. Kokiu būdu šis nepakenčiamas žmogėnas susitaikė su moterim tokia malonia, kada jis buvo bjaurus, su tokia dailia ir švelnia, kada jis buvo griaumedis? Tai buvo vestuvės turčiaus, sūnaus ir anūko nuošimčių lupikų, prisirijusių žmonių gero, su aukštos kilmės nusigyvenusia panele. Ponia Réal, iš tėvo pusės, buvo Visigniers šeimos — iš tų Visigniers, kurių apgriuvus pilis yra apylinkės įdomybė. Iš jungtuvių, kurių neaptašytas Réal greičiausiai troško dėl brutalios plebėjo savimylos, gimė duktė, už mane keturiais metais vyresnė, puikus kūdikis, visiškai panašus į motiną, mano vaikystės žaidimų draugė. Bet jau keleri metai bus, kai jos nė sykio nemačiau. Ji baigė auklėtis tarp aristokratų įgarsėjusiam vienuolyne. Tai davė progos mano tėvukui, dideliam buržuazui, Liudviko-Pilypo garbintojui ir truputį prisigėrusiam volteriškų prietarų, ištarti naują posakį, man slaptingesnį net už „žirnių žiedą“.

— Jei tas dabita Réal nori, kad jo žmona blogai nuvažiuotų, jis nė negali antraip padaryti... Dar jo laimė, kad turi dukterį. Tai jos motinos išganymas... Ir jis iš tuštumo ją patupdo į Švenčiausios Širdies vienuolyną... Pamatysit, kas atsitiks. Viena... nelaiminga, — jis gi būtinai prisidės prie brolijos... Ir tas žavus padarėlis! Kaip gaila!...

Kiek sykių šie neišaiškinami žodžiai suko man galvą, kai aš, užuot mokęsis, po užtiesalu palindęs pro langą žiūrėjau į dailiąją ponią Réal, — vardu Margaritą, — vaikščiojančią su knyga rankoje alėjų smėliu. Mačiau jos, jau trisdešimt penkerių metų sulaukusios, tokį lankstų ir jauną siluetą. Vasarą jos švelnus profilis atsimušdavo tarp žalumynų ir žiedų, o rudenį tarp nuvytusių lapų tankmės. Auksinis jos plaukų šilkas žvilgėjo iš po skrybėlės. Pro juodų pirštinių mezginius baltavusios rankos tai atversdavo, tai vėl užversdavo knygą. Žingsniuojant plonos kojos prasikišdavo pro suknelės kraštą, o akys pakildavo nuo knygos ir pro vijokliais apsikorusį mūrą, kur švilpavo vėjas, klai-

džiodavo horizonto kalnuose. Aš, nieko nesusigaudydamas, nebent tiek, kad šiai idealiai ir švelniai galvytei gresia pavojus, kartodavau tėvuko posakį, ir neišaiškinami žodžiai, vieni juokingi ir stačiokiški, kiti jausmingi, mane įtraukdavo į begalines svajones:—B l o g a i n u v a ž i u o t i? Buvau girdėjęs sakant apie mano vieną pusbrolį, kad blogai nuvažiavęs: jis įstojo į dragūnus paprastu raiteliu!.. B r o l i j a? Žinojau vieną broliją— Šv. Škapleriaus, prie kurios priklausė ir močiutė, kuri buvo tiek dievota, kiek tėvukas atšalęs. K a i p g a i l a! Tas posakis keldavo gailestį, kuris man pačiam nesuprantamu jausmu nuo motinos pereidavo ant mažosios mano draugės, dailiosios Izabeliukės, su kuria išlaksčiau visas smėlio alėjas, kol tėvo tuštybė, kurią taip smerkė senis laisvamanis advokatas, ją įkišo į vienuolyną. Kai grįždavau prie darbo, nerimas paslaptingo pavojaus, pakybusio viršum abiejų būtybių, mane kartais taip smarkiai sugniauždavo, jog vos nepravirkdavau.

III

Negalėčiau tiksliai pasakyti dienos, kada pastabus vaiko protas taip mane paveikusio vyriškio vaizdą susiejo su mano nesančios bičiulės nevykusiai ištekėjusia motina. Visai paprastas daiktas, jei ponas de Norry, kaip valdininkas, susinešė su miesto smetonėle. Jo retesnis ar dažnesnis pasirodydamas namuose, kur gyveno du iš tų kilmingųjų — mano tėvukas Gasparas Larcher ir ponas Pranciškus Réal — man nebūtų kritęs į akį, jei vėl ne tas prašmatnus tėvukas, kuris, nesisaugodamas mano anksti nubudusio proto, nebūtų prie manęs prasitaręs naujos kvailybės. Mes apie ketvirtą valandą po pietų grįžom pasivaikščioję. Tą dieną pamokų neturėjom. Tai galėjo būti 1859 m. rudenį sekmadienis ar ketvirtadienis. Prie mūsų durų lūkuriavo vežimas, kurį išsyk pažinau. Buvo tai vienintelė visam mieste dviratė karieta, priklausiusi mano sužavėtojui. Jis pasikinkydavo taip pat vienintelį mūsų krašte ponį, nes čia laikydavo ožio augumo kalno kuinus. Patarėjo gyvulys turėjo didžiules mentes, plačias piršis ir angliško arklio nugarą bei strėnas. Jis turėjo ilgus plaukus, trumpas, juodas kojas, o visas buvo pilkai obuolmušas. Karčiai buvo nukirpti ligi pat kaklo, ir lakiruotos odos pakinktais, kur daiktais švitėjo sidabrinė grafo karūna, tas gyvulys mane stebino nemažiau už patį poną. Teisingiau pasakius, vienas ir antras susižavėjimas susiliedavo į draugę, kai tas vyras lengvam vežimaity pravažiuodavo pro šalį, poniui retu žingsniu einant. Aš gėrėjaus jais, kaip pačiu Ovidijaus „Metamorfozų“ Faetonu, kurias tada verčiau, jei tik jis būtų pasirodęs su Saulės vežėčiomis ant apvalaus mūsų miesto bruko. Vos pastebėjęs iš kito aikštės galo anuos ratus riktelėjau:

— Tai pono de Norry vežėčios!..

— Kur taip? — paklausė tėvukas, kuris tuo laikotarpiu pradėjo neprimatyti.

— Prieš mūsų namų duris.

— A! — vėl prabilo mano dėdė, — jis ir šiandie vėl pas ją atsibeldė!..

Daugiau jis nė pusės žodžio neprasitarė. Jis tai pasakė, lyg pats su savim šnekėdamasis, ir tokiu ypatingu balsu, jog aš nustebau. Man nereikėjo teirautis, kas per viena buvo ta, kurią „ir šiandie vėl“ stebuklingojo arklio savininkas aplankė. Vakar, grįždamas iš koležo, tą pačią valandą buvau susitikęs poną de Norry pakeliui į mūsų namus, tik šiuokart pėkščią. Jis ten įėjo ir negalėjo kitur atsidurti kaip tik pas ponią Réal, nes pas močiutę nebūta jo užlipta. Kodėl šiuodu, greit pasikartoję, vizitai taip parūpo mano seneliui? Jo balsas persimaimė, veidas susyk apsiniaukė, ir jo gestas buvo beveik šiurkštus, kai jis neleido stabtelėti man, sužavėtam poniu, kuris jau ilgokai turėjo čia stovėti, nes nekantriomis kanopomis buvo iškapstęs platų ruožą, o vežikas priešais jį kojom trepsėjo į žemę, kaip žmogus, kuriam apkarto nejudant laukti. Tas vaizdas, liūdnai nušviestas besibaigiančios lapkričio dienos spindulių, šią minutę stovi man akyse, ir mažos rožės, kurios siūbavo prie arklio ausų, vos krustelėjus jo didelei galvai, ir aukštas tėvuko stuomuo, drauge su manim pranykęs vartuose. Ir lygiai jaučiu tą įspūdį, kad tarp ponios Real ir pono de Norry atsitiko ar netrukus atsitiks kažkoks baisiai mano tėvuką erzinąs dalykas.

IV.

Kažkoks dalykas? Bet koks gi? Suaugusio žmogaus protu stengdamasis atstatyti vaiko sąmonės šešėlius, nepajėgiu sutaikinti dviejų reiškinių, visai tikrų ir priešingų: iš vienos pusės — gryną nenusimanymą apie tikrą gyvenimą, o iš kitos — didelį nerimastį, sukeltą įtartinų žodžių, kurie, man rodos, negalėjo turėti kokios nors prasmės. Tėvukas juk nesakė, kad ponas de Norry meilinasi ar įsimylėjęs ponią Réal. Tačiau kaip tik tai man ir toptelėjo į galvą. Kaip aš šį dalyką suvokiau? Kokia šlove jau tada mano vaizduotėje buvo apsuptas meilės jausmas, kuris man atrodė toks nesugaudomas ir neaiškus pojūtis? Nieko nežinau. Bet esu įsitikinęs, kad niekad nebuvau patyręs ko nors panašaus į manyje tada sukilusį susijaudinimą, — tą nenumaldomą, mane deginantį smalsumą, — į nerimą sužinoti, ką ponas de Norry ir ponia Réal jautė vienas antram. Susijaudinimas, karštis ir nerimas atnešė aiškiausius vaisius — aš juk buvau tik berniukas. Koleže man privėlė blogų pažymių, nes užuot stropiai atlikinėjęs, kaip seniau, savo pareigas, dabar, per ištisas savaites, mano didžiausias darbas buvo pats vaikiškiausias ir nevaisingas špionažas. Vidury lotynų kalbos vertimo prasimanydavau kokį reikalą nusileisti žemyn; ir šuoliais rūkdavau laiptais pašnipinėti, ar dviratė karieta, užkinkyta obuolmušu, juoduoju poniu, lūkuriuoja prieš mūsų duris. Tai vėl nenuvargdamas spoksojau pro langą ir akim sekiau ponią Réal,

vaikščiojančią sode; jos pasivaikščiojimai dažnėjo ir ilgėjo, nors dėl vėlaus meto jie darėsi mažiau ir mažiau malonūs. Jauna moteris jau nebeatsinešdavo su savim knygų. Švelnius pečius apsisupusi Kašemiro audeklo skraiste, vienplaukė, sukryžiavusi rankas, ji vaikštinėjo, kojom žarstydama nuvytusius lapus, kuriuos tarpais vėjas aplink ją sūkuriu pūstelėdavo, o saulėtomis dienomis pasitaikydavo, kad vienas kitas pageltęs lapas, krisdamas nuo medžio, sukdavosi, sukdavosi pragiedruliuose ir nusileisdavo ant dar didesnio, auksinio jos galvos gelsvumo. Ji to net nepajusdavo, pasinėrusi mintyse, kurias pažinti jaučiau tiesiog fizišką apetitą. Šiandie tų ilgų pasivaikščiojimų mįslė man aiški! Romantiška provincijalė, meilinantis apsukriam paryžiečiui, pergyveno intymių kovų, išvidinių maištų, tarpais kurstomų ir vėl užgniaužiamų troškimų laikotarpį... Mano nelaimingieji trylika metų dar ligi tolei niekad nebuvo matę širdį skaudžiai užplūstant nusikalstamu troškimu. Kaip suvokiau tylią tragediją, kurios auka buvo rudeninio sodo svajotoja?.. Ir vistik suvokiau... Taip, aš suvokiau, kad nors alėjose buvo ji viena, bet mintyse ji nebuvo viena. Suvokiau, keno vaizdas lydi ją per ilgus apmąstymus, kuriuos kartais ji žadindavo, kartais vėl nuo jų bėgdavo, o tai įrodo mano visiškas nenustebimas, kai vieną popietę, senu įpratimu sėdęs į sargybos vietą, šalia jos ramiam sode išvydau patį poną de Norry.

Viešpatie! Kaip gyvai dar dabar stojasi ši scena man prieš akis! Tur būt, paslaptis turėjo nepaprastai giliai užgauti mano vaizduotę, jei man iš galvos neišėjo nė mažiausia smulkmena tokio paprasto atsitikimo... Ir vėl iš naujo prieš mane nusitiesia tėviškės padangė, tą dieną taip lengvai, taip švelniai, lyg vata, migla apsitraukus, ir bukso medžiai patakėmis, ir ąžuolai su rūdžių spalvos šakomis, ir platanai su dideliais, varinės spalvos lapais, ir abu įsimylėjusieji, ir langas, kuris protarpiais nuo kvapo apsinešdavo, ir štai iš naujo pajuntu netikėtą išgąstį, lyg sučiuptas vagis. Tėvuko ranka nusileidžia man ant peties, ir girdžiu jį sakant:

— Ko čia snapsai?.. Jei nedirbi, verčiau eik į sodą žaisti... Eik žaisti! — pakartojo jisai.

Kodėl jis, duodamas tą įsakymą, nesutinkantį su jokia drausme, turėjo piktą žvilgsnį? Kodėl, susyk atleistas nuo darbo, užuot strimagalviais nusiritęs laiptais žemyn, kas būtų naturalu buvę, visu kūnu drebėjau? Kodėl dabar pamanęs, kad savo vaikiškais žaidimais įsimaišysiu į ponios Réal ir pono de Norry pasivaikščiojimą, pajutau nedrąsą!.. Jau buvau sode, tikriausiai žinodamas, jog už stiklo, kur prieš valandėlę aš kiūtojau, stovi ir mane saugo baisusis tėvukas. Norėdamas susivaldyti, pasileidau be jokio tikslo lakstyti tai viena, tai kita alėja. Taip atsiduriu sodo gelmėje, prie savotiško paviljono durų, kur vasarą kartais užsukdavau atvėsti, ir prieš duris matau abu vaikščiojusius žmones, kuriuos sekti mane tėvukas taip

aiškiai buvo išsiuntęs. Juodviejų išvaizda jau perdaug išdavė net mano nekaltom akim juose ėjusią kovą; jis laikė jauną moteriškę už rankos ir tempė ją į paviljoną, ji bandė ištraukti ranką ir atsisakinėjo sekti... Jie mane pastebėjo. Ponas de Norry visas išblyško ir paleido ponios Réal ranką... Aš visą gyvenimą nepamiršiu virpančio jaunos moters šypsnio, dailių jos akių, kur klaidžiojo ir išgąsties ir atsipeikėjimo žaibai, ir girdėsiu jos pridususį ir maldaujantį balsą, kurs mane šaukė ir tarė:

— Tai tu, Kliodai... Kokia laimė!.. Kokia laimė!.. Nepasišalink. Mes pasivaikščiosim, ir tu man padėsi suskinti dygiosios palmės bukietą.

Ir ji pakartojo:

— A! mano Kliodukas! A! Kokia laimė!..

V.

Čia atsiminimai niaukiasi, nes dėl tos scenos, suprantama, ponia Réal ir ponas de Norry, nors ir dėl skirtingų priežasčių, mane laikė pavojingu liudininku. Galimas daiktas, anoji scena tiesiog juodviem daugiau proto davė. Lygiai galimas daiktas, kad artimesnės vaiko amžiui mintys patraukė mano dėmesį.

Artinomės prie Kalėdų ir Naujų Metų, ir įsivaizduoju, kad smalsumas, kokias gausiu dovanas, nustelbė kitus jausmus. Labai gerai atsimenu, be tos scenos, prie kurios tuoj prieisiu, kad tėvukas grįžusį iš pasivaikščiojimo su ponia Réal ir ponu de Norry iš panagių iškamantinėjo, kaip sode praleidau laiką. Jam gana smulkiai nupasakojau dygiųjų palmių šakų skynimą prie užpakalinės užtvaros ir net nepaminėjau paviljono!.. Nenugalimas drovumas — sunku rasti kitą žodį — užčiaupė man lūpas. Tuo metu keturias ar penkias dienas senolio nebuvo namie. Jis nuvažiavo į Paryžių. Tos kelionės tikslą dabar išsiaiškinu atsimindamas Imperatoriaus ministerio vardą, kurį esu jau minėjęs. Ponas Larcher perdažnai būgnijo niekšo R..., pervirtusio į bonapartistus, išdavystę, jog labai nė nesistebėjau, kai grįžęs jis tarė žmonai, pirma suminėjęs ir patį asmenį:

— Ogi ką! Aš su juo mačiausi, ir tai bus padaryta pirma proga... Jis man prižadėjo... Mudu viens antrą išvydę bliovėm raudojom, kaip du nukaršę asilai... Vis dėlto senas bičiulis... O paskui juk vienintelė išeitis buvo tik čia... Bet ar nepervėlu?.. Tai man atsiėjo, žinai...

Smarkus žmogelis buvo nuvykęs pas seną savo bičiulį prašyti, kad perkeltų prefektūros patarėją!.. Nė joks meilės instinktas man nepadėjo nušviesti ano įsikišimo. Iš abiejų senukų balso nujaučiau, kad reikalas ėjo vis apie poną de Norry, bet taip miglotai, jog nebeatsimenu, kokias mintis man sukėlė kelionė į Paryžių. Už tai praeities sutemos išsisklaido, ir beveik su veriančiu aštrumu pergyvenu jausmus, kuriuos patyriau tam pačiam ponui de Norry po dviejų savaičių nuo dėdės grįžimo...

Buvo 1860 m. sausio mėn. 6 diena. Ir vėl turiu pamato tiksliai atsiminti laiką, nes per Tris Karalius visi mes buvom susirinkę pas ponią Réal pietų... Baigiantis ilgai trukusiam užkandžiui provincijos valgomoji salė buvo pilna triukšmo. Platų stalą nušvietė sena karcelinė lempa, kabanti tarp dvidešimties žvakių vidury sietyno. Ponas Pranciškus Réal sėdėjo šeimininko vietoje, įraudęs, vyno įkaitintas. Jam iš dešinės sėdėjo mano močiutė, garbingai atrodžiusi su ilgais ir žilais garbiniais. Tėvukas buvo iš dešinės poniai Réal, kuri kairėje turėjo poną de Norry. Tą vakarą gaila darėsi žiūrint į jaunos moteriškės veidą, iškankintą nuo daugel mėnesių joje ėjusios kovos su pačia savim. Didelės, mėlynos jos akys degė ypatinga karštinės liepsna, o jos veidas buvo baltas kaip porcelenas. Iš jos skleidėsi kažkas skausmingo, ir kontrastas su linksmom kaimyno akim ir smagiu jo veidu buvo tiesiog rėžiantis. Prefektūros patarėjo niekad dar nebuvau matęs taip gražiai, vyriškai spindint ir su tokia pakilusia savo vertenybe. Iš jo viso sklido įsitikinimas, pergalė, ir menkiausias judesys, gestas, žvilgsnis, šypsnis buvo pažymėti laimėtojo grakštumu, kurį tarpais gali turėti ir vyriškis, ne tik moteris. Ne aš vienas pastebėjau persimainius įsimylėjėlį, kuris rytoj vylėsi būsiąs pamiltas. Esu tikras, kad jis dar toks nebuvo. Ne. Poniai Réal, jei būtų jam nusileidusi, nebūtų aplink burną ir lėlutėse klaidžiojęs skausmas). Neslepiamas pono Larcher susirūpinimas rodė, kad bičiulio prižadėtasis perkėlimas perdaug vėlavosi. Labiau nekaip tėvuko susirūpinimas, labiau nekaip ponios Réal karštinė pietų metu mane stebino, dusinte dusino pono de Norry elegancija, jo vyravimas, visa, kas jį skyrė iš čia susirinkusių provincijalų ir turėjo hipnotizuoti kitą būtybę. Toji būtybė buvo mano kaimynė, žavioji Izabelė Réal, parvažiavusi iš vienuolyno su tėvais švenčių praleisti. Man ji pasirodė dailesnė nekaip pirmiau ir švelniais, aristokratiškais bruožais bei manieromis dar panašesnė į savo motiną; bet taip išaugus, taip pasikeitus ir žuvus man! Ketveri mudu skyrę metai virto šešeriais, dešimčia! Aš tebebuvau berniukas. Ji jau beveik buvo jauna mergina. Jos plaukai jau nesidriekė ilgais, banguotais žiedais ant pečių, kaip seniau. Jie buvo stipriai supinti į kuodą. Ilga jos suknelė darė ją dar aukštesnę. Pirmiau buvę staigoki ir truputį vyriški judesiai tapo lankstesni, grakštesni. Kai pasimatėm, ji mokėjo mane pasveikinti drauge ir nuoširdžiai ir atitolinamai, kas mane labai sugėlė, nes pasijutau drąsos man trūkstant prieš ją. Ir štai prie stalo tarp mūsų atsiradusi bedugnė man dar aiškesnė pasidarė. Tuo pat laiku manyje gimė naujas jausmas — staigus, gyvuliškas, nenumalšinamas pavydas anam jaunam vyrui, sėdinčiam greta panelės Réal. Į jį krypo kiekvienas mano kaimynės žvilgsnis, dėmesys, įspūdis ir mintis. Būdama nekalta ir turėdama tikrą skaidrią sielą, Izabelė nė nemanė nuslėpti savo naivaus susižavėjimo, kurį jai kėlė jos motinos kaimynas.

— Ponas de Norry dailus berniokas, lyg ne?.. — pasakė ji man, sėdantis prie stalo, ir aš, pasidavęs prieštaravimo jausmui, kuris puikiai liudija, kad žmogus esi dar tikras jaunuolis, atšoviau:

— Betgi ne, man visai taip neatrodo. Pirmiausia — jis per daug išblyškęs...

— A! — atsiliepė ji — tai taip tauru!..

Jai tariant pastaruosius vaikiškus pensijono auklėtinės žodžius, galėjau sieniniam veidrody pastebėti savo, nuolat ore būnančio berniuko rausvus ir nuo saulės paraudusius skruostus.

Aš jai neatsakiau, bet pajutau skausmą, ir tučtuojau man dingtelėjo mintis: „Netrukus paduos Trijų Karalių tortą... Kad tik Izabelei pupa netektų! Žinau, kad ji jį išsirinktų!“ Šis galimumas, vos tik šmėkštelėjęs, mano galvoje jau virto tikru dalyku. Man užėmė gerklę. Širdį graužė nepakeliamo laukimo kančia, kuri vis augo ir augo per nepabaigiamai apsčią provincijos puotą, kol pagaliau prieš ponią Réal pastatė didžiulį paauksuotą tortą, jau suskirstytą į tiek dalių, kiek buvo svečių. Tarnai kiekvienam deda po siaurą gabalėlį. Peiliai ir šakutės linksmai čerškėdami nuima viršutinį aplapojusį sluoksnį, kuris skleidžia smagų šviežio sviesto ir prieskonių kvapą... Trumpas džiaugsmo šūktelėjimas suskamba šalia manęs. Nujautimas išsipildė: Izabelės torte buvo pupa.

— Tai aš Karalienė,—tarė ji ir antrusyk vakarykštis kūdikis šiandie nešėsi kaip panelė.

Plodama ji kartojo:

— Tai aš Karalienė.

Ir tuojau jos tėvo balsas, padaręs ją rimtą ir raudoną, šūktelėjo:

— Tu esi Karalienė. Turi išsirinkti Karalių...

Ji peržvelgė stalą, lyg dvejodama, ir visų vyrų veidai, vienų klastingi, kitų smalsūs, buvo atgręžti į jos pusę. Ir ponas de Norry atsisuko į ją su nuolaidumu, rodomu jaunai mergaitei. Ji jo akyse buvo tai, kas aš buvau jos akyse, — padarėlis, kuris nedaug ką tereiškia. Ir aš gerai pastebėjau tą linksmą abejingumą, kuris mane dar labiau kiršino. Valandėlę jos lėlutės nukrypo į mane. Aš buvau beįsivaizduojąs, jog ji mane išsirinks. Skaidrios lėlutės vėl nuslinko prie to, kurį buvau numatęs, ir dar daugiau išrausdama ji suvebleno:

— Karalium imu poną de Norry...

— Na, — prabilo ponas Réal, — prisipilk šampano stiklą ir sumušk su savo Karalium...

Izabelė paėmė plonutę stiklinę, į kurią tarnas įpylė trykštančio vyno, pasidengusio lengvu putų vainiku, ir pakilus priėjo prie pono de Norry. Tada, kai ji sujaudintu šypsniu ištiesė stiklą sudaužti su jojo stiklu, vaikinas meilaus prielankumo gestu, rodančiu, kokiu dar kūdikiu jis ją laiko, paėmė jos ranką ir pasitraukęs lūpom palietė jos kaktą. Vos spėjau pajusti pa-

vydo dilgtelėjimą dėl šio nekalto pabučiavimo, kai susyk išgirdau tėvuko balsą sakant:

— Ponia Réal, kas jums? Kas jums?... Jai bloga... Greičiau gryno oro...

— Nieko ypatingo, — atsakės Izabelės motina. — Be abejo, nuo tvankumo... Dovanokit man, ponai...

Ji stengėsi nusišypsoti ir atsistoti, paskui apalpusi krito atgal.

VI.

— Na, ką! — tarė tėvukas, atkišdamas močiutei laikraštį už savaitės po Trijų Karalių pietų, taip keistai nutrauktų, — R.... tesėjo žodį, mūsų paukštelis išlekia, jis paskirtas į Marselį. Tai vėl pakėlimas.

— Ar ponia Réal tai žino? — paklausė močiutė.

— Manau, kad pats Réal bus jai pasakęs, — atsakė tėvukas. — Nuo ano apalpimo ji dar nepakilo. Štai šis Real turės už ką man pasigerinti, — baigė jis patylėjęs, — bet jisai niekados nieko nežinos. Be to, tai ką padariau, ne jo vieno labui dariau... Šiaip ar taip, ji išgelbėta...

Ponas de Norry, vykdamas į naują vietą, iš miesto iškeliavo nepasimatęs su ponia Réal, kuri ilgai gulėjo, kol atsikėlė iš ligos, gydytojų pavadintos nervų uždegimu. Ir ji buvo išvaduota nuo suvedžiotojo. Bet keno dėka — uždegimo ar mano tėvuko? Doras advokatas mirė įsitikinęs, jog anas išgelbėjimas buvo jo darbas. Šiandie berniukas, kuris kamputy susitraukęs klausydavosi, ką jo nepaisydami šnekėdavosi senukai, jau vyru išaugo ir nevisiškai sutinka su savo senelio nuomone, taip pat neperlabai užsiviežia, kad čia būtų nulėmęs nervų uždegimas. Jis atsimena motiną, žiūrinčią į suaugusią dukterį, labai sumišusią, beveik įsimylėjusią ir palenkusią kaktą pabučiavimui to, kurį ji netrukus būtų turėjusi mylimuoju. — Ir jis tiki, kad šis vaizdas moteriškę sutūrėjo tolyn leistis pavojingu keliu.

Vertė *A. Vaičiulaitis*

Dr. Michael Buchberger

Dvasios gyvenimas be Dievo

Bedievybė dvasios srity užėmė tvirtą poziciją pirmiausia per populiarią bei dienos literatūrą. Tikras bei rimtas mokslas niekados nerėmė ateizmo. Priešingai, didieji mokslininkai ir tyrinėtojai beveik visi buvo tikinti, dažnai net labai religingi žmonės. Iš Tvėrėjo išmintingumo ir visagalybės jie puikiai suprato, kaip reikalingas tikėjimas ir dievobaimingumas. Tarp kitų ypatingai paminėtini šie tvirtai tikinti mokslininkai, praskynę kelius moderniškiems gamtos mokslams: Galilėjus, Niutonas, Kepleris, Linėjus, Amperas, Volta, Pasteras, Karolis Ernstas Bavarietis. A. Knelleris surinko šių bei kitų gamtos tyrinėtojų raštų vietas, kur jie prisipažįsta, kad tiki, ir vien iš to išėjo storoka knyga.

Tikroji mokslinė literatūra šiandien yra labai retas dalykas, net, galima sakyti, iš visuomenės dvasinio gyvenimo visiškai išstumia. Mokslo veikalas sunkiai randa leidėją, tuo tarpu kai visoks šlamštas yra tiesiog stvarstomas. Šiandien daugiausia dėmesio kreipiama į rinką ir masę. Visoki „mokslininkai", kuriems dėka geros reklamos pavyko prasimušti, biznieriški leidėjai bei kitoki reklamos žmonės „mokslo" vardu ir su mokslo kauke varo prieštikybinę propagandą. Ypatingai sukrėtė didžiąsias tautos mases tikėjimo atžvilgiu „populiaraus" materijalizmo ir darvinizmo atstovai, ir tai ne moksliniais išrodymais ir faktais, bet visokiais miniai patinkančiais „šūkiais" ir lozungais, pajuokos ir pašaipos ginklais, taip pat aukštom kaip ir tuščiom frazėm. Didesnė šios „populiarios" literatūros dalis specijaliai ir skirta tik žmonių dvasių meškeriojimui. Iš pradžių neaiškiai, bet juo tolyn, tuo didesniu aršumu įkalbinėjama žmonėms, kad žmogus esąs tik tobulesnis gyvulys, kad gyvenimas tesąs degimo procesas, kad žmogus esąs tai, ką jis valgo, kad su mirtim viskas užsibaigią ir pan.. Žmonės, kurie šituos „moksliškus" atradimus taikė savo gyvenimui, jų kūrėją entuziastiškai pakėlė ant skydo ir įšventė į dvasios pionierius, o savo gyvenimą toliau jie tvarkė taip, kaip iš gyvulių kilusiam ir gyvuliu esančiam pritinka. Ypatingai populiarus kovotojas prieš tikėjimą yra Ernstas Hekelis, kuris stengėsi pragarsėt kaip mokslininkas daugiau, negu verti jo darbai ir jų reikšmė, ir šitoj srity jis nevengė net ir falsifikacijų.

Jo veikalas „Welträtsel" įteikė laisvamanybei, socijalizmui ir komunizmui puikų ir išbandytą ginklą kovoj su religija ir Bažnyčia; pagal jo receptą tūkstančiams žmonių buvo išplėštas tikėjimas ir jie patys paversti fanatiškais, nepataisomais materijalistais. Ši mokslo atžvilgiu nereikšminga, bet tūkstančiais ekzempliorių platinama knyga yra dideliai kalta dėl religinio ir moralinio žmonių puolimo (ypatingai Vokietijoj). Bedieviams

ji buvo „Evangelija“, o autoriui, leidėjui ir platintojams puikus biznis. Laisvamanybė, socijalizmas ir komunizmas visada rūpinasi, kad šis biznis nenutrūktų ir kad šitokios kombinacijos duotų jiems atlyginimą, koks jiems dėl stropumo „šiam puikiam reikale“ tinka. Šitoks biznio varymas mokslo vardu galėtų kiekvienam galvojančiam žmogui sukelt pasibiaurėjimą, tačiau, kur einama prieš Dievą, tikėjimą ir Bažnyčią, ten ir didelė mūsų „inteligentijos“ dalis netaip labai jautri. Šį dalyką puikiai suprato didžiuma mūsų dienos spaudos ir tūkstančiais variacijų puikiai išnaudojo kovai prieš tikėjimą, Bažnyčią ir „ilgaskvernius“. Jų pastangų dėka dar ir šiandien diena iš denos žmonėms kalama į galvas, kad nesą Dievo, kad žmogus kilęs iš bezdžionės ir kad su mirtim viskas baigiasi. Ir jei mūsų komunistai ir „laisvamaniai“ garbina rusų bolševikus ir visokias „kovojančių bedievių sąjungas“, tai didžiausia dalis tų „nuopelnų“ priklauso neabejotinai Ernstui Hekeliui, jo garbintojams ir jų spaudai. Liūdniausias tačiau faktas yra tas, kad nemaža ir mūsų „inteligentijos“ tik iš tokių šaltinių savo dvasiai maistą semia ir dar neretai tuo didžiuojasi. Jų knygynėliuose kiek norim galim rast prieštikybinio šlamšto, o rimtų mokslo veikalų — retai, beveik niekad. Paprasti darbo žmonės šituos jiems vis iš naujo patiekiamus prasimanymus laiko moksline dogma ir, jeigu juos kas nori pamokyti, jie įžiūri savanaudiškus siekimus. Taip yra todėl, kad jiems nuolat kalama, kad jie yra mulkinami, kad nuo jų norima teisybę paslėpt, kad Bažnyčiai ypatingai rūpi, kad liaudis paliktų kvaila, tamsi, neapšviesta, kad „ilgaskverniai“ esą „liaudies mulkintojai“. Todėl visai nestebėtina, kad plačiose masėse nemaža pesitaiko žmonių, kurie netiki ir net bijosi Dievo. Kad ši pažiūra neišgaruotų, bet kaip kirminas vis graužtųsi giliau į širdis, tuo rūpinasi „grožinė“ literatūra, „meniški“ filmai, „iliustruotoji“ spauda ir visoki „liaudies apaštalai“, kurie, patys būdami be jokios religijos ir moralės, stengiasi tais nuodais užnuodyt ir kitų sielas ir iš to, biauriausiai išnaudodami kitus, pasidaro sau puikų biznį.

Vertė *J. Burbulevičius*

M. Krupavičius

Jaunatvė ir geras jos sunaudojimas

Gerieji, draugai-ės. Jei jūs norit nusipelnyti rinktinio studiozo, elitos vardą, gerai įvertinkite tą laimę, kurią jūs turite tik dėl to, kad esate jauni. Neužmirškite niekad, kad jaunystė, „pranyksta kaip žiedas“. Naudokite tos laimės valandas, minutes, nes jos greit praeis ir nuskęs amžinybės bangose. „O kad senatvė galėtų!“ daug kas taip kalba ir dažnai. Bet, deja, ji nieko negali; tada per vėlu. Ji gali tik tiek, kad savo juodas ir šiurpias valandas gyvendama geriau negu bet kas ir bet kada jaunystės reikšmę įvertina. „Gyvenkite kažin kiek ilgai, kalba poetas S o u t h e y, bet pirmas jūsų amžiaus dvidešimtmetis yra ilgiausias jūsų gyvenime“. Vienas garsus savo nuopelnais vyras gulėjo mirties patale. Jo draugai ir garbintojai susitelkę prie jo lovos lenktyniuodami klausinėjo, kuo galėtų jam pasitarnauti, kurį smagumą jam galėtų padaryti. „Oh, atsakė keliaująs į aną pasaulį, grąžinkite man mano jaunatvės metus!“.

Jaunatvė yra gyvenimo pavasaris ir amžiaus viltis!

Ne pirmą kartą jūs tai girdite, bet jums visa tai atrodo beprasmė nudėvėta frazė. O tačiau tai yra gili neginčijama tiesa. Nėsu menininkas. Nelaukite iš manęs vaizdingo, sielą pagaunančio pavasario vaizdo. Ir tuščias darbas būtų mano pastangos jums jį vaizduoti. Jauna siela jį giliau mato ir jautriau juo gyvena. Vienas džiaugsmas, vienas grožis — pavasaris. Dangaus žydrumą nedrumsčia nei vienas debesėlis. Saulė atgavusi savo jaunatvės jėgą nesigailėdama spindulių milijonų milijonais žeria po visą platųjį pasaulį visiems — kas tik nori, kas tik laukia. Gėlės ir žolės pasipuošia savo nežemiškojo darbo vainikais. Kaip angelo sparno sukeltas pavasario vėjelis sukdamas jaunučių lapelių frizūroj meilės šnektą šneka, gyvenimo pakirstą senelį gaivindamas ir skaudžių vylių prislėgtą jaunuolį stiprindamas. Paukščių nenuilstamas dieviškojo dirigento diriguojamas orkestras griežia savo žmonių nepasekamą muziką miškuos ir sodnuos, laukuos ir pievose, džiugindamas visus: kas džiaugsmu yra pailsęs ir kas jo nesulaukdamas — pavargęs. Plaštakės suka nerūpestingų deivių ratą. Visur — spalvos ir kvapsnis. Visur gyvenimas, džiaugsmas ir viltis. Visur Dievo grožio, išminties ir galybės atspindžiai.

Jūs gyvenate savo gyvenimo pavasarį, bet visas gamtos grožis blanksta to grožio akivaizdoj, kuriuo Apvaizda išpuošė jūsų protą ir širdį. Kuris poetas įstengs apdainuoti jaunystę, o ypač krikščioniškąją jaunystę!

Pavasaris yra pažadų laikas; jaunatvė yra guvių vilčių ir

plačios minties amžius. Viena prancūzų karaliaus dvaro ponia, primindama Liudovikui XV jo vainikavimo dieną, pasakė: „Viešpatie, tą dieną Tamsta buvai gražus, kaip viltis!“

Naudokite tad savo jaunystę. Neškite aukštai iškėlę savo idealą. Šaukite iš širdies gilumos: *„Aš noriu, kad mano gyvenimas būtų rimtas ir naudingas!“* Ir jums nieko netrūksta tam norui išpildyti. Jūs visa turite tam tikslui pasiekti: jauną sielą, galių lankstumą, švelnius jausmus ir žydrų ateitimi pasitikėjimą. Jūs nežinot kieto nerimo, jus negraužia duonos kąsnio rūpestis, jus neblaško šiurpūs vargai.

Du kelius jums tiesia jūsų gyvenimo aušra: vieną nerūpestingumo, tuštumo, sūnaus palaidūno kelią ir antrą — sistemingo, gražaus, bet sunkaus darbo ir ištvermės kelią. Jūs pirmo nenorite? Gerai. Tenepasilieka šis jūsų kilnus pareiškimas tuščiais žodžiais. Supraskit gerai ir giliai įsisąmoninkit — jei tinginiui leisit viršų paimti, jūs tapsite tas medis, kuris aplapoja ir žydi, bet niekad vaisių neduoda. Tokio žmogaus moralinę ir visuomeninę vertę žinot. Aiškint nebereiks.

Savo jaunystėj H o r a c i j u s rašė: „Aš susirūpinęs ieškojau grožio ir gėrio. Aš tam darbui pašvenčiau gražiausias mano gyvenimo dienas. Aš laikiau savo pareiga rengtis, nes norėjau savo amžiui bet ką naudinga duoti“.

Nelaimingi būsite, jei norėsite gyventi kaipo tušti, nerūpestingi, be darbo ir idealo jaunuoliai. „Kokia nauda iš tokio jaunimo, rašo S e r t i l l a n g e s, kuris pretenduodamas tapti darbuotojais, niekais leidžia savo laiką, naikina savo jėgas ir proto galią, slopina idealus. Ar jie visai nedirbs, ar dirbs blogai, nežinodami nei kas jie yra, nei ko gyvena, nei kur nori eiti, nei kaip eina“.

Tad pasirinkite kelią, kuris veda į gėrį ir grožį per gerai sunaudotą brangios jaunystės laiką. Būkite savo jauno amžiaus ž m o n ė s; turėkite gyvybės ir entuziazmo ugnies. Vienas laikraštis rašo: „Mūsų laikų jaunimas yra aplepęs ir nusivylęs. Jis panašus į sužlegusį senį. Jie virto Europos budistais“. Aš jus maldauju nebūkite jauni seniai, nebūkite budistai! Būkite jaunuoliai katalikai su jaunatvės poezija ir entuziazmu.

Jaunystė yra geriausias laikas savo galioms vystyti ir geriems intelektualiniams įpročiams ugdyti. Nemanau čia jums pasakoti kokiais keliais ir kokiomis priemonėmis reikalinga tos galios kultivuoti. Tai specialinės studijos dalykas. Aš pasitenkinsiu vienu paprasčiausiu patarimu: duokit joms nuolatinio darbo. Lavinkit jas be atvangos. Neleiskit joms pelyti ir atrofuotis. Jūsų amžiuj tai būtų didelė nelaimė. Duokit joms kasdien peno, kuris jas stiprins ir palaikys.

Sakysite — tai nauja programa; jai įvykinti reikalingas ir naujas gyvenimo statutas, nauja darbų tvarka. Anaiptol. Ištikimai ir sąžiningai atlikite visus tuos darbus, kurie yra jūsų kasdieninės prievolės. To pakaks. Kiekviena jūsų galių ras

sau reikalingo maisto tuose darbuose, kuriems yra suskirstytas dienos laikas. Jūsų atmintis stiprinsis tomis naujomis žiniomis, kurių jūs atsidėję stengsitės jai kasdien nesišykštėdami teikti. Literatūra, istorija, geografija, gamtos mokslai duos plačią dirvą ir plačių užsimojimų jūsų vaizduotei. Jūsų proto galios susiras maisto ne tik tiksliuose ir pozityviniuose moksluose, bet ir visuose kituose, jei jūs juos studijuosite su reikiamu dėmesiu ir refleksija.

Tiesai atidarykite plačiai savo sielos duris, pamilkite studijas, mokslą ir kiekvieną dieną jūs didinsite savo protinių galių jėgą ir stiprumą. Aktingoji dvasia užsiugdoma ir išsitobulinama darbu be atvangos. Ir palaikoma ji tik darbu.

Tomis pačiomis priemonėmis jūs išsiugdysite ir tuos geruosius proto įpročius, kurie yra gerų pasėkų priežastis ir gyvenimo palaima. Jei jūs dirbsite kasdien sąžiningai ir atsidėję, jie mechaniškai susiformuos.

Dėmesio įprotis tiek reikalingas, bet iš antros pusės tiek sunkiai pasiekiamas, kol idealas daro klaidas ir kol jis dar nėra studijų meilės paliestas. Jei turite charakterį iš silpno, nuolatos nutrūkstamo ir pailstamo dėmesio, įžengsite į nuolatinį, pastovų, ištvermingą dėmesį, kuris jus lydės visą gyvenimo kelionę.

Observacijos įprotis — būtinas tobūlai asmenybei išvystyti, sveikiems sprendimams daryti, sekmingoms stūdijoms ir profesijai pasirinkti.

Refleksijos įprotis, kuris dvasios subtylumą ugdo, suteikia tobulesnį savęs pažinimą, daro galingos įtakos į dorovinį ir protinį gyvenimą. Refleksijos pratyboms dažnai kliudo nesudrausminta bastūnė vaizduotė. Rimtos studijos ją sudrausmina ir palieka jai laisvės veikti tik ten, kur jos veikimas yra reikalingas ir naudingas.

Išmanties įprotis savo idėjoms reikšti. Jis padeda išvengti sprendimų paskubos ir absoliutinių, neatšaukiamų nuomonių neapgalvoto reiškimo.

Darbo punktualumo įprotis, kuris ypatingai svarbus, kai žmogus paliekamas savai iniciatyvai. Šis įprotis — tai pasisekimo raktas.

Ištvermingo darbo įprotis, kuriuo žmogus pasiduoda didžiajam pastangų įstatymui. Jis yra pažangos ir tobulumo paslaptis.

Nesigailėkite darbo įsigyti kalbėtus įpročius. Jei to nepadarysite dabar, vėliau bus bergždžios jūsų pastangos.

Jaunystė yra pažangos ir kopimo į viršūnes amžius!

Broliai Montgolfier pasirinko savo gyvenimo obalsiu: *Kopti visuomet aukštyn!* Gražus, be galo gražus obalsis! Toks turi būti ir jūsų obalsis! Kopkite drąsiai ir nenuilstamai vis pirmyn ir pirmyn į aukštas dangų remiančias gyvenimo viršūnes, kaip

tas didvyriškasai jaunuolis, kuris yra pasiryžęs įsmeigti savo nekaltybės skaistumu spindinčią vėliavą amžių sniegu apklotoj Alpių viršūnėj.

Visa jus žadina progresuoti. „Būkite tobuli, kaip jūsų dangiškasai Tėvas yra tobulas“, kalba dieviškasai Mokytojas. Progresuoti yra gyvenimo įstatymas. Aplink jus visa progresuoja. Mažas kuklus grūdelis virsta diegu, o paskui medžiu, kuris lapais ir žiedais apsigaubęs duoda gardžių ir naudingų vaisių.

Kopkite, kopkite visuomet. Kiekvienas jaunuolis yra dangui skirtas ir niekad jo neprivalo pamiršti. Ar drįsit tikėti pasiekti tikslo, jei nuo šiandien nepradėsite šio garbingo ir išganingo kopimo? Kokia teise manote atgauti prarastą laiką, jei pamiršote savo pareigas ir niekais leidžiate nesugrąžinamą jaunystės amžių? Prarastas laikas niekad neatgaunamas.

Tęskite savo kopimą kiekvieną dieną, nepasiduodami nuovargiui ir nusiminimui bei nebvilčiai. Pasirinkite žydrias aukštybes, kur žėri spinduliuojanti šviesa. Mylėkite tik gėrį, grožį ir tiesą. Kokia aureolė turės nušviesti jūsų jaunąją kaktą, jei tokiu nusiteikimu jūs savo jaunystės gyvenimą gyvensit!

Laimingas studiozas, kurs žengia į priekį visuomet su tuo pačiu pasiryžimu ir ištverme. Profesorius Legeay kalbėjo apie savo garbingą mokinį Ozanamą, kad jis buvo iš to „nedidelio būrelio, kurį visuomet reikėdavo stabdyti“.

Laiminga ta siela, kurią uždegė dieviškoji kibirkštis ir kurią degina šventoji ugnis. Ji nuolat be perstolio ugdo savo vertybę, ji plečia savo pažvalgą, ji didina savo protinės nuosavybės ribas, ji prie savo šviesos prijungia žvaigždžių ir saulės šviesą.

Kopkite, kopkite visuomet, nepaisydami kitų darbo nei kalbų.

S k e p t i k a i bakščiodami į pašonės jums kalbės: gėris, grožis, tiesa — tai iliuzijos; jie traukydami pečiais su pasigailėjimu žiūrės į tuos naivius žmones, kurie dar tiki idealais ir šventais siekimais. Kopkite, kopkite visuomet.

Jūs susitiksite su u t i l i t a r i s t a i s ir „p r a k t i k o s“ žmonėmis. Jie jums sakys: kokiems galams tiek rūpesčių ir darbo! Studijuokim tik tai, kas mums pinigų ir smagumų suteiks. Jie jums sakys: mes išmintingiausi esam, nes iliuzijomis nebetikim. Entuziazmas — tai šiaudų ugnis; sudegs — ir tik pelenų saujelė paliks. Neklausykite jų. Kopkite, kopkite visuomet.

Jūs sutiksite g y v e n i m o n a u d o t o j ų. Jie nežino — kas kilnus dvasios smagumas. Tokio jausmo jie neįstengia patirti. Jie žino tik vieną tiesą — aukso veršį. Jie studijuoja tik tam, kad „pasiektų paauksuotos ramybės, kuri yra gyvulio svaja“. Neklausykite jų klastingos kalbos. Kopkite, kopkite visuomet.

Yra dar viena jaunuolių rūšis, kuri priklauso prie p a s i t e n k i n u s i ų j ų i r v i d u t i n i ų j ų. Į tuos, kurie studijuo-

ja su entuziazmu jie su pašaipa žiūro. Jiems jie — egzaltuoti nepatyrę jaunikliai. Jie susiradę „aukso vidurį“ pasitenkina tuo garbingu vidutiniškumu ir tvirtai jo įsikibę laikosi. Nesekite jais. Kopkite, kopkite visuomet.

Žinomas kompozitorius V e b e r i s rašė savo intymiškam dienorašty: „Už jokias pasaulio gerybes nenorėčiau priklausyti tam tūkstančių mažųjų kompozitorių vidutiniškumui. Jei aš negalėčiau pasiekti aukštybių, geriau mirti arba pelnytis sau vargingą duonos kąsnį piano pamokomis. Aš nenoriu meluoti savo obalsiui: I š t v e r m ė į t i k s l ą v e d a. Aš prie jo budriai budėsiu ir laikas įtikins pasaulį, kad ši gili tiesa laimėjo“.

Jūs, be abejo, susitiksite ir su tokiais, kurie yra gyvenimu p e r s i s o t i n ę. Kai jūs pradėsite jiems kalbėti apie savo idealus, apie kilnią tarnybą Dievui ir tėvynei, apie darbą, vargo žmonių gerovei pašvęstą ir t.t., jie su dideliu pasigailėjimu į jus žiūrės ir statysis klausimą iš kur dar šiandien gali atsirasti tokių naivių teoretikų ir tiek nenusivokiančių gyvenimo praktikoj. Jie jums nurodinės jūsų „klaidas“, jie jus įtikinės. Jie vilios jus prie „praktikos“ gyvenimo — žalių staliukų, įvairios formos ir spalvos bonkelių ir kitų gerybių, norėdami jus padaryti „realiais“ žmonėmis. Jei spirsitės, jie paleis į darbą savo aštrų liežuvį; stengsis jus pajuokt, pažemint, sukompromituot. Laikykitės stipriai. Nepasiduokite jiems. Neklausykite jų. Stipriai stovėkite prie savo kilnių idealų. Būkit jų ištikimi ir pasiaukoję riteriai. Jums nepakeliui su tais Don Kichoto palydovais Sancho Panzomis.

Neklausykite nei n u s i v y l ė l i ų p e s i m i s t ų, kurie jums prisispyrę įrodinės, kad nebėr kas veikti, nes visa esą bergždžia ir tuščia. Uždarykite širdis toms skaudžioms nusivylėlių kalboms. Žinokite, kad nerimtais ar klaidingais idealų keliais eidami jie nudegė; ne kilnius darbus dirbdami juodu pesimizmu aptemdė savo sielas. Žvelgdami į aukštį siekite savo tikslų. Kopkite, kopkite visuomet aukštyn. Juo aukščiau užkopsite, juo arčiau Dievo būsite.

Pasišvęskite stropiam darbui ir pakelkite tų talentų vertybę, kuriais jus Dievas apdovanojo. Esama perankstyvų subrendimų. Už tai dažnai apmokama sveikata ir kūno žala. Yra vaikų, kurie turėdami 10 metų jau gražiai skambina pianu, puikiai sprendžia matematikos painius uždavinius, nuostabiai gražiai piešia įvairius vaizdus ir figūras. Tai „stebuklingi“ vaikai. Bet jie auga, auga kartu ir nelaimė. Vieną gražią dieną gydytojas pareiškia: „Šis vaikas perdaug savo amžiuje yra nužengęs; nustokitę leidę jį į mokyklą ir bent pusę metų suteikite jam didžiausios ramybės ir absoliutinio poilsio“. Gydytojo žodžiai reiškia: „Veikta prieš gamtą ir gamta už tai keršija“.

Daugelis tų „stebuklingųjų“ vaikų savo pareikštųjų kūdikystėje pažadų ir sužadintų vilčių neištesi. Kažkokia nematoma juoda skraistė apgaubia jų sielą ir jų gražiai pasireiškusios galios

tarsi atrofuojasi. Kaip šis reiškinys išaiškinti? Dažnai talentu *palaikoma kai kurios grynai išorinės savybės.* Bet dažniausia tie gabumai pražudomi nevykusiu jų ugdymu. Peranksti pasireiškęs talentas dažnai dėl to nepasitikėjimą sužadina. Pavyzdys. Nenorėta tikėti gimstančiu T e n n i s o n o talentu. Vieną dieną, kai pakilęs staiga vėsulas su įtužimu blaškė medžių lapus ir negailestingai lankstė jų kamienus, ten žaidęs penkerių metų vaikas ir išsigandęs to gamtos prajovo pradėjo pagalbos šaukti eilėmis. Mirus jo senelei tas pats devynerių metų vaikas jos atminčiai parašė gražią elegiją. Senelis susižavėjęs tuo gražiu tikrai menišku kūriniu, davė sidabro pinigą peranksti pasireiškusiam poetui ir pasakė: „Imk, vaikeli, šią dovaną. Tai pirmas tavo mažas uždarbis, bet tikėk, kad tai bus ir paskutinis". Tačiau pranašystė neišsipildė. Vaikas buvo gimęs poezijai ir savo jaunystės pažadus ištesėjo. Tai buvo garsus anglų tautos dainius A l f r e d a s T e n n i s o n a s.

Anksti pasireiškę gabumai toli gražu ne visuomet pranyksta. Tokie atsitikimai — tik išimtys. Suprantama, kad tie gabumai subręsta ir savo galybės *pasiekia tik ištvermingo darbo dėka.* Štai ką W i r t h' a s pasakė vienam jaunimo susirinkimui: „Aš numatau, kad jūs laimingai aplenksite audrai ištikus pavojingą Horno iškyšulį, ir aš užtikrinu, kad, j e i t u r ė s i t e p a k a n k a m a i e n e r g i j o s i r i š t v e r m ė s, jūs nugalėsite tą lemiamą bandymą ir triumfališkai įplauksite į ramųjį ir tylųjį Ramaus vandenyno uostą". Ne daug tereikia — tik energijos ir ištvermės. Su tais palydovais nesudūžta gyvenimo kelionėj ir visi laimingai savo gyvenimo tikslo pasiekia.

Ketverių metų M o c a r t a s jau skambino pianu savo improvizuojamas gražias melodijas; turėdamas dvylika metų jis parašė pirmą savo operą; keturiolikos metų Mocarto M i t r i d a t ą vaidino dvidešimtį kartų iš eilės. Trylikos metų H a y d n jau buvo parašęs M i š i a s. Septyniolikos metų Hoendelis jau buvo kelių operų autorius. Trijų metų S a i n t S a e n s jau kūrė savo muzikalines kompozicijas; turėdamas penkerius metus parašė valsų, kurių ir garsiu kompozitoriu tapęs neatsižadėjo. Nei vienas jų užaugęs nenublanko; jaunystės duotų vilčių neapvylė.

Bet ne tik muzika tokia laiminga. B o s s u e t' a s vaiku būdamas pirmu kartu atskleidė Šventąjį Raštą. Visas jo susižavėjimas pasauline literatūra išnyko šių dieviškųjų knygų didingų vaizdų ir kilnių idealų akivaizdoje. Jis tiek kartų jį skaitė, kad rodės jis įaugo į jo galingąjį genijų. S a i n t e B e u v e taip rašė apie jį: „Bossuetas įžengė į Šventąjį Raštą, kaip Mozė į ugnies debesį Sinajaus kalne".

Matematikas Juozas B e r t r a n d' a s pats išmoko skaityti eidamas ketvirtus savo amžiaus metus. Aštuntais amžiaus metais išvertė D e V i v i s; vienuoliktais metais išlaikė kvotimus į Politechnikos mokyklą; aštuonioliktų metų jis jau buvo gamtos mokslų daktaras.

Dar tęsiu pavyzdžius: dažnai jie pasako ir nulemia daugiau, negu subtyliškiausi filosofiški svarstymai. Champollion'as, egiptologijos įkūrėjas, *vienuolikos metų* vaikas stojo į konkursą valstybės stipendijai laimėti. Komisija stebėjosi jo subrendusio vyro atsakymais. Jis žinojo daug daugiau negu reikalavo kvotimų programa. Jis laisvai vertė *lotynų ir graikų klasikus*. Labai nustebino egzaminatorius tokiu pat *hebrajų* kalbos žinojimu. Pats kukliai pasisiūlęs skaitė ir aiškino *Šventojo Rašto originalų tekstą*, kaip savo gimtosios kalbos. Komisija paskyrė jį į Grenoblio gimnaziją ir davė jam pilną valstybės lėšomis išlaikymą. Šale oficialinės programos jis čia atsidėjęs studiavo *sirų ir etiopų kalbas*. Jo kambarys buvo užverstas svetimų kalbų knygomis. Su *koptų ir chaldėjų* knygomis susirišo neatmezgamai. Vienas studentas atnešė jam *arabų kalbos gramatiką* ir jis suliepsnojo šios kalbos studijavimu. Jo mokytojai rimtai susirūpino kuo reiks jis apdovanoti už tokią pažangą moksle ir galemetų jam suteikė... matematiko vardo dovaną. *Šešiolikos metų* jis buvo priimtas į *Grenoblės akademiją*. Čia jis studijuoja per*sų, sanskrito, zendų, pelvi, paisi ir kitas kalbas*. Toks darbas jį privedė prie atradimų, kurie jį padarė nemirštamu.

Vienuolikos metų amžiaus Ampèr'as jau žinojo elementariškąją matematiką ir algebros ir geometrijos pritaikymą. Su savo tėvu nuvykęs į Liono biblioteką paprašė knygininko Eulerio ir Bernoulli veikalus. Knygininkas pasižiūrėjęs į vaiką pastebėjo, kad jie parašyti lotynų kalba. Vaikas nusiminė. „Tai nieko, aš savo sūnui išaiškinsiu", atsakė tėvas. Bet knygininkas vėl pastebi: „Bet šie autoriai *vartoja differencialų skaičiavimą*. Ar supras toks mažas vaikas? Vaikui vėl nusiminimas. Tačiau po kelių tėvo paaiškinimų jis gerai suprato paimtąsias knygas.

Aštuonioliktais amžiaus metais Amperas jau buvo išstudijavęs Laplaso „Dangiškąją Mechaniką". O ši knyga atstovavo tais laikais aukščiausią matematiką. Amperas ne tik ją išstudijavo iš pagrindų, bet ir patikrino visus apskaičiavimus. Vėliau jis sakėsi, kad tuo laiku jis žinojęs *tiek matematikos*, kad vėliau jam nereikėję šioj srity savo žinių papildyti.

Astronomas Flammarion'as, turėdamas *septynerius* metus amžiaus jau buvo parašęs trumpą veikalėlį apie *Zodiako ženklus*. Savo kaimo mokykloj jis visuomet buvo pirmas mokinys. Pradžios mokyklą baigus, tėvas jį išsiuntė į Paryžių mokytis graviravimo amato. Sunkūs buvo laikai. Nuo ankstyvo ryto ligi *10 val.* vakaro jis dirbo dirbtuvėj. Grįžęs namo, nepaisydamas nuovargio, ilgas valandas skaitė ir rašė. Skurdus gyvenimas, ilgas, varginąs darbas, drėgnas ir šaltas butas pakirto jo sveikatą. Dirbtuvės savininkas, aukštai vertindamas savo nepaprastą mokinį ,pasiuntė jam gydytoją Fournier. Gydytojas apžiūrėjęs ligonį pastebėjo ant jo stalo krūvą prirašytų lapų. Pavartęs juos nustebo. Tai buvo Visuotinosios Kosmo-

logijos virš penkių šimtų puslapių rankraštis *su lotynų* kalba įžanga. Dar daugiau jį nustebino to jauno, suvargusio, nėjusio net aukštesniosios mokyklos mokslo darbininko nepaprastai *gilus matematikos* žinojimas. Gerasai gydytojas jo neapleido. Jo pastangomis jis tapo priimtas į Observatoriją skaičiuotoju. Tuomet jis buvo *šešiolikos metų* jaunikaitis.

Po kelių mėnesių darbo Observatorijoj Flammarionas išleido *pirmą savo veikalą. Aštuonioliktais* savo amžiaus metais *jis jau buvo garsus* ne tik Prancūzijoj, bet ir užsieniuos. Kai jis stojo savo karinės prievolės atlikti, naujokų priėmimo komisija klausė, ar jis nėsąs didžiojo Flammariono sūnus.

Povilas Bourget, klausiamas apie jo jaunystę, pasisakė turėjęs aistringą patraukimą rašyti. „Tarp šeštų ir dešimtų savo amžiaus metų esu tiek prirašęs ilgų ir trumpų eilių, novelių, pasakėčių, atsiminimų aprašymų, kad ir suskaityti negalėčiau".

„Pirmas didesnis mano kūrinys buvo Skruzdės romanas. Jį aš užbaigiau turėdamas devynerius metus amžiaus... Mane nustebino šis vabalėlis savo darbštumu ir papročiais. Aš gyvendamas kaime ilgai sekiau tos nuostabios darbininkės gyvenimą ir su visomis detalėmis jį aprašiau savo romane".

Ir tokių jaunuolių daug. Tūkstančiai jų žinomų, o dar daugiau tūkstančių visai nežinomų. Jie ankstyvoj jaunystėj susirado savo kelią ir gautąjį talentą laikė, vystė ir stiprino, neduodami jam užgesti. Jų kelias — tai jūsų kelias. Sekite tais didžiaisiais pavyzdžiais. *Žadinkitės savo darbštumą* ir ištvermę *šv. Augustino žodžiais,* kuriais jis žadindavosi savo tobūlinimosi troškimą: „Jei jis tai galėjo padaryti, kodėl aš negalėčiau?". Tiesa, ne vienas jų gal buvo gavęs iš Aukščiausiojo *specialinių dovanų,* ne vienas jų buvo *gimęs genijum.* Bet ir tai nemažesnė tiesa, kad *„genijus, anot didžiojo išradėjo Edisono, yra du nuošimčiai įkvėpimo ir devynios dešmtys aštuoni nuošimčiai prakaito".* Jei to įkvėpimo dangus yra jums suteikęs, karšta malda padėkokite už tą dovaną. Jei gi jos nesate gavę, dar karščiau prašykite darbštumo ir ištvermės dovanos, kad savo gražių darbų spinduliais nušviestuumėt savo brangios tėvynės nykią padangę, o savo tautiečiams nutiestumėt kelią į gražų ir laimingą rytojų.

Stiprinkit savo drąsą išmintingu pasitikėjimu savimi.

Toks pasitikėjimas yra galingas ankstinas ir sėkminga priemonė. Bet jis turi būti *pagrįstas protingu savęs pažinimu.*

Išmokite tad save pažint. Sekite ir dėmėkitės, *kuriuo metodu greičiau pasiekiate* tikslo studijose, kuriems dalykams, ar specialybėms turite *daugiau palinkimo* ir pamėgimo. *Tarkitės su savo mokytojais:* jų patyrimas ir išmintis suteiks jums daug naudingų patarimų. Patyrusio mokytojo žodis daugybės jaunuolių nulemia pašaukimo ar profesijos pasirinkimą.

„Pasitikėkite savim: optimizmas — išganingoji saulė". René Bazin skelbdamas šiuos žodžius taip kalbėjo jaunimui:

„Nesibijokite apsišarvoti ta gražiąja ir visokiams amžiams tinkama, o jūsų amžiui būtina dorybe — kuklumu... Giliai įsisąmoninkite, kad mes šiame pasauly esame mažiausi, greit išnykstantieji ir atsakingi už savo pasirodymą kūriniai. Taip manydami stovėsite tiesos vėžėse. Tačiau ta mintis tenepaverčia jus niekam netikusioms ir nieko negalinčioms būtybėmis, nes tų mažiausių pasaulio kūrinių galybė yra labai didelė ir progų tai galybei pareikšti jūs daug sutiksite savo gyvenimo kelionėj".

Nepakirskite pasitikėjimo savimi net ir tada, kai pradžioje jums *vienam ar kitam darbe nepasiseks.* Ir tuomet pasvirti ir suabejoti nevalia. Atvirkščiai, šiais atvejais padvigubinkite savo darbštumą ir uolumą. Kiekviena mokykla kasmet turi mokinių, kurie pradžioj atsilieka nuo kitų, bet galų gale įsismaginę plačiai užsimoja ir staiga didelę pažangą pradeda daryti. Tos rūšies studiozai, nepaisydami savo nepasisekimų, niekad nenustojo pasitikėję savimi.

Bet... būkite atsargūs, *nesumaišykite* pasitikėjimo savimi su *išdidumu ir puikybe.* Šios paskutiniosios ydos nevalia jaunimui pasisavinti. Žiūrėti iš aukšto į žmones ir daiktus, autoritetingai ir neginčijamai skelbti sprendimus visais klausimais, tikėti turint didžius talentus ir visus mokslus pažinus, su panieka ar pašaipa žiūrėti į žemesniuosius — yra pirmiausia moralinė liga, o antra pakirtimas pasisekimų ir savo gyvenimo kelio užbarikadavimas.

Tiktai *aukšta ir kilni* siela niekad šiomis žemomis silpnybėms nepasiduoda. Joms pasidavęs, niekad nepasieksi to tobūlumo, apie kurį svajoji.

Quand je vous livre mon poème
Mon coeur ne le reconnaît plus;
Le meilleur demeure en moi — même:
Mes vrais vers ne seront pas plus.

Sully-Prudhomme

Bet *pesimistais* reik daugiau purtintis, negu tais išpuikomis ir didybės manijai pasidavusiais. Pesimizmas šaldo sielos energiją ir nuodija kilnius jausmus ir užsimojimus. Jis savo prigimtimi yra užkrečiamas, kadangi pataikauja egojistiniams instinktams. Tuomi išaiškinama ir Renano įtaka tam amžiui, kuriame diletantizmas buvo madoje.

Pasitikėkit savim; tikėkite savo laimėjimais. Žmonės, kurie didelius darbus padaro, kurie parodo daug geležinės, nepalaužiamos energijos, yra pasitikėjimo ir įsitikinimų žmonės.

Naudokite turimas priemones ir sekite gerus pavyzdžius.

Studijuoti, mokytis — tai jūsų gyvenamo laikotarpio pareiga. Jūs esat laisvi nuo bet kurių kitų rūpesčių. Tai yra labai didelės reikšmės aplinkybė, nes ji pašalina kliūtis, kurios trukdo rimtą darbą.

Jūs turit savo studijoms pakankamai l a i k o. Vėliau, išėję iš mokyklos suolo, knygoms galėsite skirti tik nuo savo pareigų nutrauktas laiko nuotrupas.

Jūs turite dabar m o k y t o j ų prityrusių, mokytų, pažįstančių jaunimą, jums visa širdžia atsidavusių. Nepraleiskite pro ausis nei vieno žodžio iš jų brangių pamokų. Sekite atsidėję, klusniai jų patarimais. Tarkitės su jais kaip su savo vyresniais daugiau žinančiais ir prityrusiais draugais. Studiozų tarpe sutinkama, gana dažnai, deja, žmonių, kurie giriasi savo *„intelektualine nepriklausomybe“*. Profesorių ar mokytojų lekcijos jiems nėra pakankamai moksliškos. Jie leidžia jas negailestingai per savo „kritikos sietą“, į dulkes sutrindami visą jų išmintį. Jie turi savų idėjų ir savų atsakymų į visus klausimus. Įrodinėti jų klaidingumą — tuščias darbas. Jie turi savo metodus, kurie esą jų „asmeniško patyrimo vaisius“. Nei jiems garbės daro, nei naudos duoda tokia „nepriklausomybė“. Iš vaisių pažinsite medį. Tos rūšies nepriklausomųjų vaisiai yra tokie, kad šaukte šaukiasi nuolankumo ir klusnumo.

Nesekite jais. *Klusnumas yra inteligencijos ženklas. Užsispyrimas ir atkaklumas yra dvasios siaurumo reiškinys.*

Naudokitės gerais pavyzdžiais, kurie jums labai ateity pravertės. Pasiskaitykite didžiųjų žmonių jaunąsias dienas. Jie visi turėjo sekimo pavyzdžius. E m e r s o n a s sako, kad didieji žmonės reprezentuoja d a i k t u s ir i d ė j a s. Reprezentuoja daiktus, nes jų dėka yra atskleistos mums gamtos paslaptys, surasti jos įstatymai ir jos jėgos įkinkytos mūsų tarnybai. Reprezentuoja idėjas, nes jie turi ypatingos dovanos tiksliai ir aiškiai formuluoti ir skleisti tas idėjas ir siekimus, kurie mumyse yra migloti, neaiškūs ir be žadinančios jėgos. Kiekviena kilni asmenybė yra energijos ir pasiryžimo žadintojas.

Miltiado triumfai Temistoklui kliudė miegoti. Corneille'o didvyriai pagimdė daug herojinių žygių. Napoleono garbė pasauliui davė nepamirštamą drąsuolių legioną. Pasteur'o pavyzdys daugybei studiozų padėjo nugalėti daug sunkių kliūčių. Shackleton'o, Guynemero ir Lindbergho žygiai yra sėkmingos didelės energijos pamokos.

Bet mes žinome, kad „gyvieji pavyzdžiai kitaip veikia, jie kitokios galios turi“. Nieks jus taip *išganingai nepaveiks, kaip artimas draugavimas su rinktiniais* jaunuoliais, kurie visu savo jaunystės karščiu pasišvenčia darbui, kurie neprekiauja savo pažiūroms, kurių nepalaužia jokie sunkumai, persekiojimai, kančios ar patogumų ir ištaigingo gyvenimo pagundos, kuriems tikybos, doros, patriotizmo principai nėra išviršinis žibutis, arba įžengimo į karjerą bilietas, bet tvirtas, nei valandėlės neapleidžiamas ir tiesus gyvenimo, darbų ir minčių kelias. „Išsižadėk savo idealų, ar gimnaziją apleisk“ sako vienas gimnazijos direktorius neturtingai aštuntos klasės katalikei mokinei. Aiškiai žinodama savo sunkią ateitį nesusvyravus, drąsiai ir di-

dingai atsako nustebusiam direktoriui. „Apleisiu gimnaziją, bet savų idealų neatsižadėsiu. Jie man brangesni už mokslo diplomus, karjerą ir puikią ateitį“, ir linktelėjus galva apleido direktoriaus kabinetą. Tik pasakymas savo draugėms paskutinio „Sudiev“ išspaudė ant jos kilnaus veido gailią ašarą. Kelios klasės išleido iš mokyklos savo didvyrę ligi gatvės su ašaromis ir... pasiryžimu. Jos pavyzdys daug patraukė. Tokio tipo jaunuoliai yra sektini. Tokie pavyzdžiai stebuklus daro. Jie yra ir tautos ir savų idealų garbė ir pažiba. Mermontel'is mums pasakoja savo A t s i m i n i m u o s e apie vieną savo gimnazijos draugą Amalvy, kurio pavyzdžiu jis sekė. Jis gerėjosi jo visuomet rimtu elgesiu, susimąsčiusiu veidu, apmąstytais žodžiais. „Jo pamatymas man pasigėrėjimo teikė, sako jis. Kiek kartų aš jį susitikau, tiek kartų buvau savim nepatenkintas... Du ar trys draugai savo išsilavinimu, mokslo pažanga ir padorumu stovėjo aukščiau už mane. Jie buvo mano konkurentai. Amalvy konkurentų neturėjo. Jis buvo vyresnis už mane. Tai buvo vienatinis mano susiraminimas. Aš pasiryžau pasiekęs jo amžiaus visa kuo būti lygus su juo. Padaręs šito savo lenktyniavimo meto smulkią ir nuoširdžią sąžinės sąskaitą aš galiu pasakyt atvirai padėjęs ranką ant širdies, kad mano sieloj nei karto nebuvo pasireiškęs pavydo jausmas. Aš nesigraužiau, kad pasauly yra vienas Amalvy, bet iš širdies gilumos meldžiau Aukščiausiąjį, kad būtų du, ir kad tas antrasis Amalvy būčiau aš“.

Niekad nepamirškite, kad visas jūsų gyvenimas bus jūsų jaunystės aidas. Medis krinta į tą pusę, į kurią yra palinkęs. Jums reikės duoti smulkią apyskaitą iš to, kaip būsite panaudoję savo talentus, galias ir gabumus. Nestatysite save į bevaisės fygmedžio prakeikimo pavojų. Iškelkit aukštai savo troškimus ir siekimus. Katalikas jaunuolis turi suprasti geriau už kitus savo gero jaunystės sunaudojimo pareigą.

Garsiausias mūsų laikų menininkas graveris G a i l l a r d'a s, išleisdamas vieną savo jauną mokinį į tolimą provinciją, tokiais žodžiais jį atsisveikino: „Grįžti į provinciją; mano brangusis, neapsileisk ir neužmik tenai. Pasirink vieną kelią, nesvarbu kokį; kiekvienas doro darbo kelias yra naudingas ir kilnus. Ir būk jame ž m o g u s, bet ne bet koks — pirmas: t i k ė j i m o ž m o g u s v i s u o m e t p r i v a l o s t o v ė t i p r i e k y“.

Literatūra:
Riboulet. Conscils sur le travail intellectuel. Paris. Vitte.
Prévost M. L'art d'apprendre.
Payot. L'education de la volonté; le travail intellectuel. Paris. Alcan.
Noble. Ideal et jeunesse d'âme. Paris Lethielleux.

Ossianas

Oskaro mirtis

Mintis: Oskaro tėvas Karutas pasakoja apie savo sūnaus ir jo draugo Dermido mirtį.

Sūnau Alpino, kam atnaujinti gailestį patirtą?
Kam klaust, kaip žuvo mylimas Oskaras mano?
Gausumas ašarų jau šviesą mano akių užpylė,
O atmintis nelaimių mano visad širdyj tūno.
Ir kaip tau liūdną karo vado likimą nušviesiu?

Oskarai, mano sūnau! jau tavęs nematysiu!
Pranyko, kaip nakties šviesa, kaip saulė,
Kai audra viršūnes Ardandro aptemdo.
O aš suvytęs, išdžiūvęs verkiu nenustodams,
Kaip anas ąžuolas, kurs girioj Morveno
Išpuvęs nuo menko vejelio siūbuoja.

Oskarai, mano sūnau! jau tavęs nematysiu!
Sūnau Alpino! galingas nekrinta, kaip žolės!
Jo kardas krauju garuoja, ir kraują tik geria.
Nepatyrė to džiaugsmo mylimas Oskaras mano!
Jo kardas draugo krauju suvilniavo.

Nieks Oskaro ir Dermido ryšių nenutrauktų.
Taip stipri jų draugystė, kaip ietis vyro rankoj.
Tačiau tarp jų pasislėpus mirtis visados vaikštinėjo,
Kaip dvi uolos Arveno ties bedugne kabojo,
Sukepusis kraujas, kovoj nugalėtų, lašais ant jų durklų stovėjo.
Jau pats prisiminimas galingus iš baimės priversdavo balti.
Su Oskaru tik Dermidas! ir Oskaras su Dermidu.
Abu jie buvo nuvarginti Dargo, nepermaldaujamo Dargo.

Kaip aušra pirmutinė, kaip švitimas tylios dienos,
Kaip būna maloni naktis mėnesienos:
Taip duktė jo buvo graži ir jausminga.
Akys jos, kaip dvi žvaigždės, kur per debesį tamsų
Parodo savo veidą baltą ir malonų.
Besijuokiant jos lūpose saldus žaidė kuklumas,
Rytinis vėjelis dvelkė nuo jos atdūsio šviežio,
Krūtinė balta, kaip pavasario sniegas, kur žemę rasoja.
Ir jauną žolelę betirpdams gaivina.

Pamilo ją riteriai, abu ją pamilo.
Pagal papročius ir garbę kilnios riterystės,
Oskaras pirmenybe naudojos. Dermidas jam tarė:
„Oskarai lygiai myliu, bet esu paskesnis:
Gyvent negaliu. Imk gyvenimą mano“. —
„Tu drįsti taip galvoti?!“ — sujaudintas Oskaras tarė,
„Kad draugą paliesčiau aš mirtinu smūgiu!“
„Tu“, atsakė Dermidas, „tu tiktai to vertas;
Oskaro kardas bus garbė mano žuvimo“. —
„Ne taip bus“, — jam Oskaras sakė, — „Kaip draugas gal draugą
[žudyti?
Kovokim. Lygioje vienam reikės žūti!“

Mūšis įkarštėjo. Prasidėjo baisus mūšis:
Upelio Brannos nuo kraujo kraštai raudonavo.
Krito Dermidas. O kai Oskaras prie jo dūsavo ir verkė,
Jis į jį žiūrėjo ir mirdamas ramiausiai šypsojos.

„Užgesai, sūnau Darano! užgesai numylėtas!“ —
Sušuko Oskaras. — „Žuvai nuo draugo, kurs tave mylėjo!
Tu! kuris nežinojai kas baimė!“ — Kartodamas skundą,
Jis pilnas skausmo nuėjo pas dukterį Dargos.

„Kas tau?“ — tarė gražuolė. — „Aš pamečiau garbę.
Mirtimi Gormalo aš pabaigiau savo didybę.
O kai prie tavęs, gražute, su jo skydu skubėjau,
Pastačiau jį prie medžio, kad perverčiau strėlėm's,
Bet visos tik veltui — jos skyde paliko“.
„Išbandysiu“, — tarė gražutė, — „į jį savo strėlę“. —
Ji nuėjo, o jis nubėgęs už skydo sustojo.
Ta pakėlė lanką ir, į skydą nutaikius,
Paleido taip vykusiai aštriąją strėlę,
Kad skydą pramušus į Oskarą smigo.

Jis krito sakydamas: „O lanke, o strėla karštai numylėti!
O dukterie Dargo! iš tavo rankutės mirtis man žadėta!
Su palaikais draugo sudėki ir mano!“
„Oskarai!“ — tarė gražuolė, — „mirties man bijoti?
Su tavim aš numirsiu, dėl tavęs gyvenus!“ —
Tai tarus, sau nuosavu durklu pervėrė krūtinę.

Jie amžiams užmigo. Tik karklai jų verkia...
Ir vėjas nuliūdusius topelius, beržus siūbuoja.
Paniurus tyla paslaptingai jų grabą apdengus — — —
O žolelę kapelių žvėreliai apskabo.

Vertė *A. Dainius*

Br. Stočkus

Šv. Albertas Didysis[1])

(Jo kanonizavimui paminėti)

I. Apie Alberto Didžiojo jaunystę kai kurių žinių mums trūksta. Jo gimimo metai paprastai laikomi 1193, o kitų — 1205 ar 1206. Albertas buvo riteris von Bollstädt šeimos vyriausias sūnus Laningene, švabų krašte Pietų Vokietijoj. Jo tėviškė buvo prie Dunojaus, kalnuotame krašte. Todėl įgimtą jo palinkimą į gamtą, gamtos meilę ir norą ją tyrinėti tas natūralės aplinkumos įvairumas dar ugdė ir stiprino. Kur pirmiausia jis mokėsi, nėra žinoma. Aukštąjį mokslą ėjo Paduos universitete, pasižymėjusiame savo *septem artes liberales* studijomis. Ten pat 1223 m. įstojo į pamokslininkų (domininkonų) ordeną, kaip ir paprastai tada daug kilmingų šeimų sūnų atsidėdavo vienuoliškam gyvenimui.

Baigęs studijas Albertas mokė teologiją įvairiose Vokietijos domininkonų mokyklose — Hildesheime, Freiburge, Regensburge ir Kölne, o 1240 m. randame jį net Saksonijoj. 1245 m. persikelia į Paryžių, „filosofų miestą", kaip jis jį vadindavo, dėstyti teologijos ir filosofijos garsiame jo universitete. Čia jis susitiko ir mokinį Tomą iš Aquino, savo mokslu padarydamas jam didžios įtakos, už ką jam ir tenka ypatingai didelė garbė; net sakoma, jei Alberto nebūtų buvę, neturėtume ir didžiausio viduriniu amžių katalikų mokslo žmogaus šv. Tomo. „Tas, kurs iš dešinės stovi nuo manęs arčiausia, buvo brolis man ir mokytojas, jis yra Albertas iš Kölno" — Dantes dešimtoj Rojaus giesmėj sako apie tai Tomas.

1248 m. Paryžiaus generalinė kapitula jam pavedė įsteigti Kölne *studium generale* — aukštąją (domininkonų) ordeno mokyklą Vokietijai. Čia jis ir pasižūmėjo kaip reikšmingas mokslininkas ir įtakingas visuomenės žmogus. Nuo 1254 m. jis ordeno provincialas Vokietijai, o po dviejų metų vyko į Romą ginti pranciškonų ordeno nuo Guillaume de St. Amour puolimų (veikale *De novissimis temporum periculis).* Generalinėj kapituloj Valenciennes 1257 m. drauge su Tomu iš Aquino ir Petru de Tarantasia padėjo nustatyti taisyklės mokymui domininkonų ordeno mokyklose. Paskui vėl buvo magistru Kölne ir 1260—62 m. Regensburgo vyskupu.

Popiežiui Urbanui IV rengiant Kryžiaus karą, jis paskirtas popiežiaus pasiuntiniu Vokietijai ir Bohemijai, kur turėjo savo pamokslais raginti tame kare dalyvauti. Paskui (1267) kurį laiką pasitraukė į Würzburgo vienuolyną, lankė savo ordeno vie-

---

[1]) Daugiau apie šv. Albertą Didįjį kaip mokslininką besinteresuojantieji vėliau galės rasti *Logos* žurnale, kur apie jį ketina parašyti prof. Pr. Dovydaitis.

nuolynus Vokietijoj ir galų gale vėl grįžo į Kölną, kur praleido paskutinuiosius savo gyvenimo metus. 1274 m. buvo kviečiamas į Lyono koncilijų, kada lygiai tuo metu mirė jo mylimas mokinys. Dar 1270 m. rašė jis savo *De unitate intellectus contra Averroistas*, padėdamas atsilaikyti savo mokiniui prieš Siger de Brabant ir kitus, o kai, mirus Tomui (1274), jo krikščioniškai aristoteliškas mokslas sutiko daug pasipriešinimų iš arabų įtakoj pasilikusių filosofų, ir net kai kurie dalykai jame kelių vyskupų buvo pasmerkti, jau senas Albertas, tris metus prieš savo mirtį, leidžiasi į Paryžių jo ginti. Jis labai gailėjosi brangaus savo mokinio, negalėdamas jo minėti be ašarų. Dabar nudirbtų darbų ir metų našta jį prislėgė ir jis mirė Kölne 1280 m. lapkričio 1 d. 1622 m. Albertas buvo paskelbtas palaimintuoju ir šiais metais —šventuoju.

II. Albertas ne be pagrindo vadinamas Didžiuoju, buvo vienuolis, mokytojas, popiežiaus legatas, ordeno provincialas, vyskupas, gamtininkas, teologas ir filosofas, galų gale šventasis. Tikrai didinga asmenybė, ne tik *doctor universalis*, kaip visuomet jis vadinamas už savo universalų mokslingumą, bet ir vispusiškas žmogus plačiausia prasme: ir mokslininkas, ir praktiškos veiklos vyras, ir šventasis.

Tam šventumui buvo palenktas visas jo gyvenimas ir jo mokslo darbas. Gamtą jis tyrinėjo Dievo garbei, kuris yra „išminties šaltinis, gamtos tvėrėjas, tvarkytojas ir valdytojas". Visa jis stengiasi pažinti tik dėl Dievo, o be Dievo nieko. Per tvarinius jis tikisi prieiti Kūrėją. Tai tikrai laiminga gyvenimo kryptis, suprasti, kad be to aukščiausio tikslo visoks žmogaus veikimas neturi nė jokios prasmės.

Tiems laikams, iš tikrųjų, jis buvo didelis gamtos tyrinėtojas, giliai žinojęs aprašomuosius ir tiksliuosius mokslus, reliatyviai tikrai daug didesnis už daugybes šiandieninių gamtininkų, kurių galvon tačiau tas visa ko tikslo supratimas neišsitenka. Svarbu dar tai, kad nors jo universalumas tiems laikams yra tikrai nuostabus, o vis dėlto visa asmeninė jo žinija sudarė tobulą vienybę, o religija ir religingai šventas gyvenimas vainikavo tą visuotinumą, inspiravo ir jo mokslo darbą „Malda ir maldingumu dieviškuose moksluose pasiekiama daugiau negu studijomis". Ir šiuo atžvilgiu jis yra pavyzdys mūsų laikams, kai mokslas išsklido į nieku nesujungtas bedvases specialybes. Čia pat sąryšy su tuo dar galima pažymėti, kaip jis suprato auklėjimą, aukštosios mokyklos reikšmę ir uždavinius, kas mūsų gyvenimui nemažiau aktualu. Jam kaip mokslininkui dar buvo būdinga tikra tiesos meilė, dėl kurios jis stengėsi pažinti pasaulį ir jo Kūrėją. Ta tiesos meilė jį išmokė ir mums pavyzdingo atsargumo klaidos atžvilgiu, nes, pasak jo, ir klaidoj galima rasti tiesos elementų, vadinasi, ir iš klystančiojo galima pasimokyti.

Moksle jo žinojimo platumas reiškiasi ne tik tuo, kad jis buvo apvaldęs kuone visas jo sritis (pradedant botanika, zoologi-

ja, fizika, mineralogija, astronomija, baigiant filosofija ir teologija), bet ir tuo, kad jį plėsdamas ir gilindamas, jis gausiausiai panaudojo savo paties patyrimą ir kitų raštus. Jis buvo tada vienas geriausių mokslo šaltinių žinovų. Lankydamas vienuolynus, iššiūrinėdavo visas bibliotekas, ieškodamas sau dar nežinomų rankraščių. Jis mokėjo ir kritiškai savo šaltinius patikrinti, nesitenkindamas arabų sudarkytais Aristotelio vertimais. Ir bendrai, „ar mes jį imsime kaip teologą, ar kaip filosofą, be abejo Albertas buvo vienas iš nepaprasčiausių savo amžiaus žmonių; galėčiau sakyti, vienas iš nuostabiausių genijų, kurie buvo

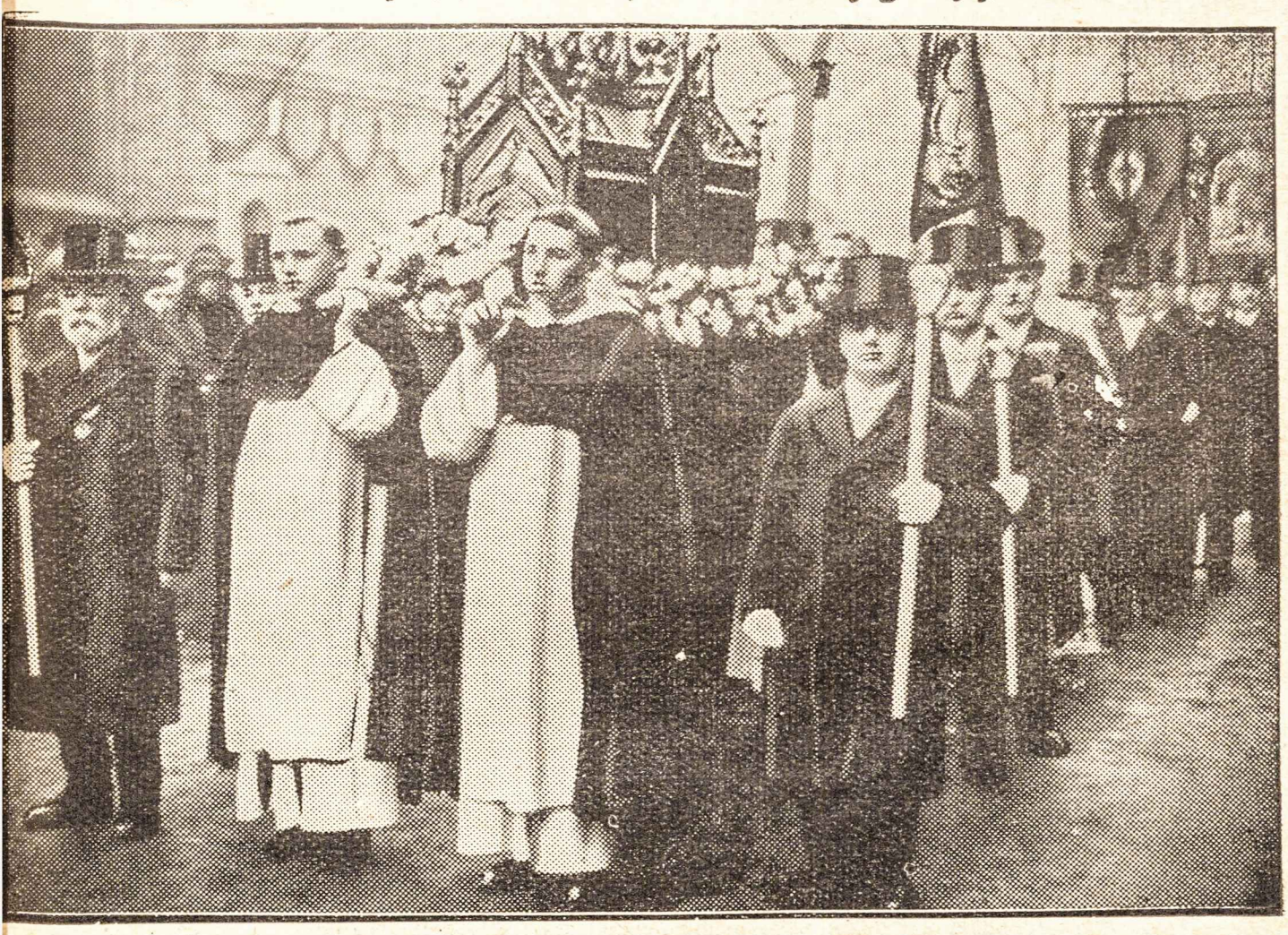

Kölno dominikonai neša šv. Alberto Didžiojo palaikus į garsiąją Kölno katedrą, kur įvyko atatinkamos pamaldos. XIII šimt: Albertas Didysis yra čia gyvenęs kaip dominikonas.

praeity“ (J o u r d a i n, Recherches critiques sur l'âge et lorigine des traductions latines d'Aristote, Paris 1843).

III. Albertas kaip gamtininkas mums šiandien yra svarbus ypatingai todėl, kad savo šios srities darbais jis atstovauja tuos laikus, apie kuriuos, ypač pas mus, dar iš seno, mokslo, tiesa, jau nugalėto, bet moksle atsilikusių dar laikomo, prietaro kalbama, kad viduriniais amžiais patiriamieji bei eksperimentiniai mokslai buvę visai paneigti ir užmiršti, kad dėlto ypač gamtos pažinimo atžvilgiu Vakarų Europos katalikiškose tautose viešpata-

vęs didžiausias tamsumas, kad katalikybė ir Bažnyčia buvusi didžiausia ypač patirties mokslų priešininkė ir panašiai. Išsyk tokios nuomonės galėjo būti ir nežinojimo pasėka, bet mokslas dabar vis daugiau atidengia šį pirmiau neištirtą mokslų istorijos laikotarpį ir aiškiai įrodo, kad tokiems prietarams tiesiai mąstančiuose žmonėse negali būti vietos, nebent tik bloga valia, nusistatydama iš anksto kiek galima pažeminti katalikų religijos autoritetą, kuri tais amžiais buvo įtakinga, daugiau jos reikšmė buvo pripažįstama negu šiandien, gali jų laikytis ir skelbti. Tai yra ilgai, iki nusibodimo, kartotas prasimanymas, bet deja, reikia minėti, kad, ypač mūsų krašte, jį irgi dažnai vartojama kaip ginklą kovai su katalikybe, vartojama tų žmonių, kurie mokslo istorijoj nėra joki autoritetai[1]), arba kaip nuolatinį nuobodų argumentą tam tikros priešKatalikiškos spaudos. Toki tariami argumentai žinantiems nieko nesveria, dėl to ir svarbu šiuose klausimuose įsigyti pakankamai šviesos.

Trumpai kalbant apie vidurinių amžių mokslą, galima kelis tokius bruožus nužymėti. Tie amžiai pradėjo kurti savo mokslą didele dalimi „iš nieko", nuo pat pradžios, nes tai, kas buvo laimėta antikės, griūvančio senojo pasaulio sumišimuose buvo užmiršta. Tikra, kad visoks mokslas prasideda pirmiausia iš spekuliacijos, iš, kad ir nevykusio ir neaiškaus, statymosi sau klausimų apie daiktų priežastis ir jų santykius. Eksperimentas, arba apskritai stebėjimas yra tik vėlesniame mokslų eigos tarpsny. Dėl to ir vidurinių amžių gamtos moksluose patirtis gal nebuvo tiek iškeliama. Dėl šitų mokslų santykių su katalikybe trumpai galima pasakyti, kad katalikų religija gamtos tyrinėjimams buvo tikrai vaisinga ir naudinga, nes ji sulaikė visokią kreivą spekuliaciją apie gamtą, gamtos aiškinimą mitų ir burtų pagalba ir įvedė tyrinėjimą į tikras vėžes, nustatydama jį ieškoti reiškiniams priežasčių pačioj gamtoj. Kad iš tikrųjų gamtos tyrinėjime viduriniais amžiais būta tikrai gyvos pažangos, rodo toki dideli pavyzdžiai, kaip Rogero Bacon ir Alberto Didžiojo[2]).

Pirmiausia verta minėti, ką Albertas yra parašęs iš įvairių gamtos mokslų sričių. Jo gamtos mokslų veikalai, atsiradę iki 1256 m., ar tik ne visi yra parašyti Aristotelio atitinkamų fizikos raštų parafrazių (laisvų aiškinimų vertimų) forma su daugeliu digresijų — nukrypimų į šalį, kur jis turi progos sunaudoti savo gausų patyrimą ir iš plačiausiai pažintų rašytų gamtos mokslo šaltinių surinktą medžiagą. Savo laikų mokslinę li-

---

[1]) Palygink, ką iškelia *Prancūzų literatūros istorijos* recenzija, *Židinys* 1932 m. 1 Nr., p. 99 ss.

[2]) Čia reikėtų nurodyti galbūt vienintėlį raštą mūsų kalba iš mokslų istorijos srities, vertą įsigilinti ir nuodugniai suprasti, labai gerai padedantį pažinti gamtos mokslų laimėjimus viduriniais amžiais — tai prof. Pr. Dovydaičio *Iš gamtos mokslų istorijos prieš Renesansą, Kosmos 1927 m. 10 Nr.*, kurį turėtų paskaityti ir suinteresuoti „Ateities" skaitytojai.

teratūrą jis ypatingai ir neprilygstamai gerai žinojo. Tokiu būdu, be Aristotelio ir be nuosavų tyrinėjimų, daug tos medžiagos jis ėmė iš kitų Aristotelio aiškintojų, arabų, o net pasinaudojo mistikės šv. Hildegardos iš Bingen (1100—1179) raštais. Tobulos sistemos juose, žinoma, neišdėstė, tai ir būtų buvę sunku dėl naudojamos medžiagos gausumo, bet užtat patiekė daug savo patyrimo ypač iš aprašomųjų mokslų, kad dėlto jis laikomas po Rogero Bacon didžiausiu gamtininku iki Renesanso.

Keliolika jo gamtos raštų tomų sudaro traktatai tokiais vardais: *Physicorum, De coelo et mundo, De generatione et corruptione, Meteororum, Mineralium, De nature locorum, De vegetabilibus et plantis, De animalibus, De motibus animalium, De more et vita* ir daug kitų.

Neskaitant to, kad kai kurie Alberto pastebėjimai ir gyvulių bei augalų aprašymai ir mūsų laikais atrodo visai tikslūs, jo gamtamokslio reikšmė yra labiausiai istorinė. Pradinis gamtos tyrinėjimų punktas yra paneigimas dogmatiško gamtos reiškinių aiškinimo iš antgamtinių priežasčių ir nusikreipimas ieškoti tų priežasčių pačioj gamtoj. Iš čia paskui ir Albertas įžvelgė, kokią reikšmę čia gali turėti patirtis. Apie tai jis taip sako: „Tyrinėdami gamtą, mes turime klausti ne tai, kaip Dievas—Tvėrėjas gali, laisvai norėdamas, panaudoti savo tvarinius daryti stebuklams ir tuo parodyti savo galybę: tikriau mes turime klausti, ką gali gamta padaryti savo vidinėmis priežastimis". Patirties ir net eksperimento (planingos ir tikslingai parengiamos patirties) svarba gamtos mokslams jam buvo visai aiški. *Experimentum solum certificat in talibus* — vien eksperimentas užtikrina (teisingą pažinimą) tokiuose (moksluose) — buvo jo dėsnis, kurio jis laikėsi savo mokslo darbuose, kas leidžia jį beveik lyginti su Rogeru Bacon, žymiausiu tada eksperimentatorium, iš ko net susidarė pasakojimų apie jo magiją ir burtus. Bet iš tikrųjų savo eksperimentais jis prasmingai ieškojo dėsnių, pav. alchemiją kaip tokią neperdaug vertindamas ir tokiu savo kritiškumu padėdamas tam menui, turinčiam tikslą ieškoti „išminčių akmens" ir nepaprastu būdu gaminti auksą, virsti tikru mokslu, kur planingai ir tikslingai ieškoma cheminio daiktų kitimo dėsnių. „Sola ars non potest dare formam substantialem" — vienas menas negali duoti substancialės formos t. y. iš esmės pakeisti daiktą, pav. šviną paversti auksu. Tam pirma reikia pažinti medžiagos prigimties dėsnius ir tik tada tikslingu darbu galima ką panašu padaryti. Tai jau ir buvo didelė mokslo pažanga, kurią sudaro ne tik grynas ištyrimas faktų, bet ir tam tikros mokslo tendencijos į vieną ar kitą kryptį, jo metodiški laimėjimai.

Pats Albertas savo mokslo darbuose buvo stebėtojas ir net eksperimentatorius. Iš prigimties jau turėdamas analitiškų protо gabumų, jis žvaliai įžiūrėdavo gamtoj augalų ir gyvulių skirtumus, mokėdamas nustatyti rūšių ribas, taip pat duodamas visai

vertingų ir mums augalų ir gyvulių aprašymų, patiekiančių esmingiausias jų žymes. Jame matome pradžią augalų sistematikos, paremtos žiedo forma. Ypač savo Vidurinės Vokietijos ir Reino pakraščių floros ir gyvulijos tyrinėjimais jis buvo žinomas kaip tų sričių didžiausias gamtininkas iki Naujųjų amžių. Tiems laikams nemažesnis jis buvo ir fizikoj ir astronomijoj, antai, yra smulkiai išdėstytas įrodymas žemės apvalumo ir k.

Kaip jau minėta, jo veikalai yra Aristotelio parafrazės, kur digresijomis surašyti savi gausūs pastebėjimai ir ištisi dėstymai. Versdamas jis nudirbo reikšmingą darbą, lyg iš naujo padėdamas atgaivinti Vakarams Aristotelį kaip didžiausią senovės gamtininką (tai didele dalimi jau buvo atlikę arabų mokslininkai) ir tuo labai paveikdamas mokslo plėtotę. Tačiau Aristotelį jis irgi naudojo kritiškai, ne visur su juo sutikdamas, pareikšdamas savas pažiūras. Rodos, kad jis pirmasis ėmė kovoti iš mokslo plotmės su Aristotelio tvirtinimu, kad pasaulis ir materija yra amžini, suderindamas tuo būdu peripatetizmą su išvadomis iš krikščionių religijos.

IV. Jo mokslo darbas, be gamtos, siekė — tai nemažiau svarbu — filosofiją ir teologiją, o taip pat jis paliko ir asketinių raštų. Albertas filosofas už gamtininką tikrai nemenkesnis. Jo laikų Siger de Brabant vadina jį su šv. Tomu „įžymiais vyrais filosofijoj". Sistemingi filosofijos (ir teologijos) jo raštai yra *Summa Theologica ir Summa de creaturis,* toliau — įvairūs komentarai: Pseudo-Dionizijaus Areopagito veikalų, Petro Lombardo (+1164) sentencijų, psalmių ir pranašų, Apokalipsės ir k. Iš psichologijos žinomi jo veikalai: *De anima, De sensu et sensato, De somno et vigilia, De memoria et reminiscentia, De unitate intellectus* etc. Visokios *Summae* tada sutiko su mokslo tradicijomis ir reiškė pilnai išdėstytą sistemą.

Labiausiai žinomas Alberto nuopelnas filosofijoj yra, kad į vidurinių amžių scholastiką, kurioj lig tol vyravo augustiniško platonizmo srovė, jis pirmas įvedė vad. peripatetizmą — Aristotelio mokslą. Aristotelio fizikos ir metafizikos raštai ir anksčiau buvo verčiami, komentuojami ir perdirbinėjami, ypač arabų mokslininkų; tada į juos įsipainiojo averroizmo (Averroes +1198), to laiko racionalizmo ir panteizmo klaidų, dėl kurių net buvo užginta jį skaityti. Albertas ryžosi Aristotelį gryninti — iš naujo patiekti jo vertimus. Tikrai, aristotelizmas nuo jo scholastikoj įsigalėjo ir aukščiausiai iškilo paskui su jo mokiniu šv. Tomu. Jau Albertas jį didele dalimi kritiškai traktuodamas, suderino su religijos tiesomis, jį joms palenkdamas ir papildydamas, o paskui tomizme jis pasiekė tobulumo ir pilnumo, galutinai nuo tada tapdamas katalikiškosios filosofijos branduoliu. Nors tokio sistemos grynumo ir vieningumo, kaip šv. Tomas, Albertas iš karto dar nepajėgė pasiekti, bet aristotelizmui praskynė kelią įsigalėti vidurinių amžių galvojime, o Aristotelio reikšmė ir dabar yra nenykstama ir plačiai siekianti.

Myk. Linkevičius

Kas ašarą uždėjo...

Ne liūdesį nusimečiau nuo veido,
O skausmą šypsuliu užklojau,
O širdžiai išsimaudyti aš leidau, —
Ir leidau širdžiai išsimaudyti širdžių gėloje...

Aš tolimas. Ir laimės žvilgsniui,
Ir tau, žydrių svajonių brilijante,
Ir aš jaučiu, kuo savo širdį nuolat dilginsiu —
Geismu: — ir būti ir gyventi!

O ten, už nenurimstančiųjų marių,
Ten amžinas žydėjimas, kaip sako, —
Ne rymoti ant kranto ilgesys mane išvarė,
Išvaręs iš namų jau ne nuo vakar — — —

Taip mylima ir taip graudu man,
Bučiuojamam šilkinio iš už marių vėjo —
Ir nežinau, ar meilė ar širdies kartumas
Ant skruosto ašarą uždėjo...

Tai keli tik pripuolami bruožai, kuriais mėginamas duoti bent labai neaiškus ir nevykęs vaizdas Alberto Didžiojo gyvenimo ir jo asmenybės, universalaus mokslo kūrėjo. Iš tikrųjų, tai buvo didelė asmenybė, įvairaus visuomeninio gyvenimo, rimto ir plataus mokslo darbo ir šventumo daugiau ar mažiau tobula sintezė. Lyg uola iškyla jis krikščionijos gyvenime, vertas pagarbos ne tik iš katalikų, bet ir iš visų rimtai traktuojančių tiesą. Visa tai, žinoma, net nė nepilnai iškelti nepavyko. Išviršinė žmogaus gyvenimo eiga gali būti ir visai paprasta. Bet jo vidujinis gyvenimas, jo siela, iškelti sunkiau. O kaip tik čia ir buvo Alberto šventumas ir didybė. Daugiau apie jį kalbėta kaip apie gamtininką, ne dėlto, kad gamtininkas jis būtų buvęs didesnis už filosofą, bet dėl to, kad tą aspektą buvo svarbu geriau pabrėžti ir kad tai ir skaitytojams yra labiau prieinama. Toks būdamas, būdamas žmogus tų laikų, kai religija turėjo prideramą įtaką gyvenime ir moksle bei kultūroj, jis yra kilni nepaneigiama Bažnyčios apologija jos pasigedusiai dabarčiai.

Atš. Filis

Vaižganto „Rimai ir Nerimai“

Tai viena žymesniųjų Vaižganto novelių. Be to, ji charakteringa vienu atžvilgiu ne tik Vaižgantui, bet ir visoj lietuvių literatūroj, kad joje į veiksmą yra įtrauktas kolektyvas, būtent, šeima ir kaimo visuomenė. Tuodu kolektyvu veikia kaip savarankiški vienetai su savo specialiais kolektyvinais psichologiniais pažymiais ir net turi lemiančios įtakos intrygos plėtojimuisi. Lietuvių gi literatūroj reta tokių dalykų, kur kolektyvas eitų kaip veikėjas.

Trumpas novelės turinys toks. Aukštaičių kaimo du galiniai ūkininkai jau ilgus metus varo atkaklią tarpusavią konkurenciją. Vienas antram nenori užsileisti pirmenybėje, todėl ką vienas daro, tą tas antras tuojau seka. Abu vienodai išsistatė savo namus ir sutvarkė sodybas, vienodai dirba žemę, po vienoki skaičių prisiaugino šeimos ir net po tiek pat veda jų gyvuliai. Tačiau šita bergždžia konkurencija abiem nemaloni, nes jie turi įtempti visas jėgas, kad vienas kitam neužsileistų. Todėl jie vienas kitam jaučia didelę neapykantą. Tačiau, nors seniai ūkininkai pykstasi, jų šeimos sugyvena visai gražiai. Tik šį jų gražų sugyvenimą suardo Rimų tarnaitės Katrės du nuotykiai. Kartą Rimų arklys nuėjo į kaimyno pievas. Kad kaimynas arklio nepaimtų ir kad jo paskui nereikėtų išpirkti, Rimai nusiuntė Katrę arklio parvesti. Ji, pamačiusi ateinant ir pievos savininką arklio pagrobti, norėjo ant arklio užsisėsti ir pabėgti. Tik būdama stora ir sudribusi, ji savo tuščiomis pastangomis užsėsti mačiusiems sukėlė daug juoko. Po šio įvykio kaimiečiai, kartu ir Nerimai, pradėjo Rimus pašiepti, vadindami kiekvieną jų „Rimo kavaleristu“. Rimai dėl to supyko ir visą savo pagiežą nukreipė ant Nerimų šeimos, kuri bene daugiausia juokės iš savo amžinų konkurentų. Dėl to tarp Rimų ir Nerimų vaikų buvę gražūs santykiai nutrūko. Tuojau po to su Katre vėl įvyko nelaimė: Nerimų šuo įkando. Čia vėl kaimiečiams nauja pašaipa: tai, girdi, Nerimai Rimams panašiai bučiuoją į tą vietą. Vadinas, pašaipa buvo nukreipta prieš Nerimus, ir tas suteikė gardaus juoko Rimams, o įtūžimo Nerimams. Dabar tarp šeimų santykiai galutinai suardyti.

Tik štai ištinka Didysis karas. Rimai ir Nerimai turi siųsti po vieną savo sūnų į kariuomenę. Ši bendra abiejų kaimynų nelaimė šiek tiek užtušuoja esamą būklę. Be to, pirmąją nemigos naktį susitinka lauke abiejų sūnų motinos ir susikabinusios išverkia savo skausmą. Įtempti santykiai dėl to kiek atlyžta, tačiau kiti šeimos nariai vis dar nesusitaikę. Kariuomenėje sūnai ypatingai susidraugauja. Dėl pasižymėjimų būna pakelti net į „aficierius“. Apie tai praneša vienu laišku, adresuotu abiems šeimoms kartu. Dėl šio sūnų pasisekimo abi šeimos ben-

drai džiaugiasi ir tam įvykiui paminėti užperka bendras mišias. Vadinas, šeimų santykiai vėl sugrįžo į senovines normalias vėžes. Tik dar seniai pykstasi. Bet štai kartą ateina kruvinas atvirukas, su gailestingos sesutės prierašu, kad sūnūs nukauti. Šį atviruką gauna senis Nerimas ir jį perskaitęs nunešė seniui Rimui. Abu susitikę vidury kiemo ir susikabinę už atviruko pravirksta. Igametė įsikerojusi neapykanta dingsta nuo tų ašarų. Lieka tik beribis skausmas ir didelė užuojauta vienas kitam dėl ištikusios nelaimės.

Tema novelei, kaip matome, paimta iš kaimiečių gyvenimo. Vaižgantas čia praveda mintį, kad žmogus ieško ramaus, harmoningo ir laimingo gyvenimo. Šiuo atveju Rimai ir Nerimai norėtų susikurti jaukų gyvenimą, jį tvarkyti savarankiškai ir nejausti, kad kas nors tiesiog ar netiesiog kišasi į jų privatišką gyvenimą. Tačiau šitoms pastangoms jie vienas kitam stoja skersai kelio savo atkakliu rugtyniavimu ir įneša disharmonijos į jų gyvenimą. Ši disharmonija, šis laimingo gyvenimo trukdymas sukelia abiejų kaimynų protestą — neapykantą, kuri yra pagrindinė priežastis, kad kaimynai negali sugyventi. Be to, ši neapykanta yra morališku atžvilgiu smerktina, nes demoralizuoja Rimus ir Nerimus. Ir štai karas, skaudžiai palietęs Rimus ir Nerimus panaikina tą neapykantą. Vaižgantas karui dėkingas už tai, nors tas gerų santykių atstatymas kaštavo dviejų sūnų gyvybes. Jis dėkingas, kad dingus neapykantai išsaugota kaimynų moralė — „išdezinfikuotos širdys", tariant jo žodžiais — atvertas galimumas geram sugyvenimui. Ypač geram sugyvenimui. Troškimas kitiems laimės Vaižgantui charakteringa, nes jis pasakė: „Ieškojau laimės kitiems..."

Motyvus galima suskirstyti į dvi rūšis: vieni, kurie pagilina tą neapykantą ir komplikuoja bei plėtoja intrygą, pav., abu Katrės nuotykiai; kiti, kurie kreipia Rimų ir Nerimų santykius į normalias vėžes ir veda intrygą prie išsprendimo. Svarbesnieji jų — karo paskelbimas, sūnų ruošimas į karą, jų pakėlimas į „aficierius" ir jų mirtis. Tarp eilės motyvų išskirtini trys svarbiausi, kurie griežtai pakeičia esamas situacijas ir pakreipia intrygą vienon ar kiton pusėn: 1) Katrės nuotykis su arkliu; jie paaštrina Rimų ir Nerimų santykius ir dėl jo intryga pradeda komplikuotis, 2) karo paskelbimas ir sūnų ruošimas į karą; nuo čia intryga, jau pasiekusi kulminacijos tašką, pradeda atslūgti ir išsipainioti; 3) sūnų mirtis; ji pagaliau išsprendžia intrygą.

Šalia svarbiųjų yra dar šalutinių nuotykių, kurie turi mažesnės reikšmės intrygos eigai, pav., epizodas su elgetomis, „karvių ir avių" epizodai, mišių užpirkimas ir t.t. Kadangi šalutiniai motyvai mažai reikšmingi, todėl jų paprastai neišplečiama. Bet Vaižgantas ne visuomet išlaiko proporciją tarp pagrindinių ir šalutinių motyvų. Šioje novelėje ši disproporcija, galima sakyti, neryški, bet jo didelės apysakos nuo to žymiai nukenčia.

Tarp kitko čia pažymėtina, kad šioj novelėj nėro gamtos aprašymų, kurių kitose novelėse gausiai užtinkame.

Veikėjus Vaižgantas charakterizuoja psichišku ir išoriniu atžvilgiu. Išorinė charakteristika yra labai smulkmeniška. Tačiau tos gausios smulkmenos vaizdo neaptemdo, bet atvirkščiai — dar paryškina. Vaižgantas sugeba parinkti savotiškai įdomias ir charakteringas smulkmenas, dėl to jo veikėjų išorinė išvaizda yra pilna ir aiški. Tai Vaižganto nuopelnas.

Kiekvieno veikėjo atskirai necharakterizuosime. Atkreiptinas tik dėmesys į svarbiausių veikėjų — senių Rimo ir Nerimo — psichinius charakterio bruožus. Abu jie yra egoistiškai ambicingi, ir nė vienas nenori užsileisti kitam. Rungtynėms dėl pirmenybės jie paaukoja savo pačių ir šeimos ramų gyvenimą ir atkakliai užsispyrę rungiasi apie 30 metų. Tačiau ramaus gyvenimo jie pasiilgsta ir nori laisvai, be tų įtemptų pastangų pagyventi. Todėl jie vienas kitam, vienas kito ramybės ardytojui, jaučia didelę neapykantą, kuri ilgainiui virsta kerštinga pagieža. Juk jie net būtų džiaugęsi vienas kito mirtimi.

Tačiau šiaip jie yra simpatingi žmogeliai, energingi ir darbštūs ūkininkai, turį kaimynų ir net klebono pagarbos. Geri šeimos tėvai, kurie stengiasi šeimai sudaryti jaukų gyvenimą. Jaukaus ir laimingo gyvenimo troškimas yra persunkęs visą jų būtybę, tai jų vyriausias tikslas. Ir kai jie vienas kitam užkerta kelią prie šio tikslo, tarp jų kyla nors tyli, bet, galima sakyti, žiauri išvidinė kova. Kiti jų ryškesni charakterio bruožai išskyla jau ne kaip individų, bet kaip kolektyvų, būtent, šeimų narių.

Kaip anksčiau minėta, Vaižgantas įveda į novelės veiksmą kolektyvą. Čia veikia trys kolektyvai: Rimų ir Nerimų šeimos ir kaimo visuomenė — kaimiečiai. Jie veikia kaip atskiri vieningi vienetai ir turi tam tikrus specialinius ir bendrus kolektyvinius charakterio bruožus. Todėl galima net kalbėti apie jų charakteristikas. Tiesa, kaimo visuomenė, būdama labai palaidas kolektyvas ir mažai tepasirodžiusi, neturi ryškaus veido, bet Rimų ir Nerimų šeimos, būdamos organizuoti kolektyvai ir veikdamos per visą novelės laiką, jau išsiskiria charakteringais bruožais. Rimų šeima tyli, kukli, susivaldanti, turi, anot Vaižganto, tam tikros „bajoriškos“ inteligencijos. Savo kasdieniniame gyvenime ji yra subtili ir švelni, todėl ir įsišokimo momentais jų keiksmas tėra „avelė“. Gi Nerimų šeima atvirkščiai — rėksnė ir triukšminga. Psichinės nuotaikos atžvilgiu ji yra ekspansyvi: ką jaučia, tą balsingai ir triukšmingai išreiškia. Neturi savo šeimyniniuose santykiuose švelnaus subtilumo, bet yra grubi — tai „karvės“. Matome, kad šeimų charakteriai griežtai net diametraliai priešingi.

Abi šeimos kaip kolektyvai, dar prisidedant kaimo visuomenės kolektyvui, turi didelės reikšmės veiksmo eigai. Į išorinius reiškimus jie reaguoja taip, kaip gali reaguoti tik kolektyvas,

bet ne atskiri asmens. Pavyzdžiui, tie nelaimingai komiški Katrės nuotykiai atskiro veikėjo atžvilgiu atrodo nepakankami, kad pakreiptų veiksmą vienon ar kiton pusėn. Atskiras veikėjas juos būtų praleidęs pro šalį be ypatingos reikšmės. Tačiau savo nuobodžiam gyvenimui pramogų ieškantiems kaimiečiams ir Rimų ir Nerimų šeimoms tie įvykiai dėl masinės sugestijos padarė stipraus įspūdžio ir sukėlė didelę reakciją. Taigi, Katrės nuotykiai nulėmė intrygos eigą tik dėl to, kad į juos reagavo kolektyvas. Kituose novelės momentuose kolektyvas irgi turi savo reikšmės.

Apie kompoziciją kalbant, pirmiausia tenka paliesti intrygą. Novelei prasidedant, intryga jau yra užsimezgusi: Rimo ir Nerimo interesai jau susikryžiavę. Jie vienas kitą nori jei ne pralenkti, tai bent neužsileisti pirmenybėje. Šitomis savo pastangomis jie nuodija savo ramų gyvenimą. Jie tatai jaučia, todėl vienas kito pradeda neapkęsti. Šitos neapykantos plotmėje intryga toliau ir plėtojasi.

Kai dėl Katrės įvykio su arkliu Rimai būna kaimiečių išjuokti, Nerimai triumfuoja, kad pagaliau pralenkė savo konkurentus ir kad jiems atkeršijo. Rimų gi visą šeimą apėmė neapykanta, kuri anksčiau rusėjo tik vieno tėvo širdy. Naujas Katrės įvykis su šunimi toliau plečia intrygą ir gilina abiejų šeimų nesantaiką. Nors jis atstato Rimų reputaciją, tačiau kaimo pašaipą nukreipia prieš Nerimus. Nerimams šis puolimas yra ypatingai skaudus, nes jie dabar iš triumfo ir laimėjimo atsidūrė visiškame pralaimėjime. Šitoje vietoje intryga pasiekia aukščiausio įtempimo. Po to nauji įvykiai keičia situacijas; intryga pamažu išsipainioja ir eina prie laimingos atomazgos; laimingos ta prasme, kad išnyksta Rimų ir Nerimų tarpusavio neapykanta ir geri santykiai yra atstatyti, nors tas kaštavo dviejų sūnų gyvybes.

Čia dar trumpai grįšim prie intrygos užuomazgos, kurios pamatavimas gali pasirodyti pirmu pažvelgimu neįtikimas. Rimų ir Nerimų rungtyniavimasis, privedęs jų gyvenimą prie fenomenališko supanašėjimo, kvepia feljetoniškumu. Kad jų abiejų po tiek pat kūdikių gimsta ir miršta vienodu laiku ir kad net avelės veda po tiek pat ėriukų, tai tas yra grynai feljetoniškas triukas, kuris būtų įtikimas tik feljetone, bet ne novelėje. Tačiau čia reikia skirti tas dalykas, kad intryga kilo ne iš šių triukų, bet tie triukai atsirado dėl jau užsimezgusios intrygos, kuri savu ruožtu, kaip matėme, kilo iš to Rimo ir Nerimo charakterių bruožo, kad jie abu yra ambicingi ir nenori užsileisti vienas kitam. Vadinas, šitie triukai yra tik kaip linksmas pridėčkas ir parodo, kad Vaižgantas gali iš linksmos pusės žiūrėti į beveik tragiškas Rimo ir Nerimo rungtynes, lydimas niūros neapykantos.

Stilistinės priemonės. Vaižganto kalba nėra labai gausi palyginimais, paralelizmais, antitezėmis bei kitomis figūromis.

Daugumas jo palyginimų necharakteringi, kiti net nevykę, pavyzdžiui:

„Juokės ir jų širdžiai lengvėjo. Lyg kas būtų garo katilo kranaitį atkišęs: be galo susispaudęs garas pūkštelėjo pro kiaurymę ir šnypštė, šnypštė, kol neliko tiek, kiek reikia. Lyg kas būtų perkūnsargį pakišęs į elektros pritvinkusį Rimų orą: sprogo, išsigriaudė, ir liko gardaus ozono kvapas po smarkiai audrai".

Šis ilgas per daug gausus žodžiais palyginimas tik užtemdo palyginamąjį vaizdą.

Bet šitą savo kalbos trūkumą Vaižgantas atlygina tuo, kad jo kalba turi tam tikrą ritmiką, gyvą vaižgantišką temperamentą, kuris dvelkia iš sakinių konstrukcijos ir iš žodžių parinkimo bei jų sustatymo tvarkos. Piešdamas vaizdą, jis nevartoja ypatingų stilistinių priemonių, bet tik parenka charakteringus žodžius, kurie visiškai atskleidžia vaizdo detales; jis sugrupuoja sakinius taip, kad jų mintys viena po kitos sekdamos išvysto gyvą ir įdomų vaizdą ir efektą. Duoti ryškius ir pagaunančius vaizdus ir epizodus yra Vaižganto vertybė; pavyzdžiui, neužmirštamai įspūdingi pra novelės vaizdai motinų susitikimo nemigos naktį, tėvų verkimo ir kit.

Vaižganto kalba dėl savo temperamento, kuris virto jo stiliui lyg ir pastovia etikete, nesiderina kartais su aprašomomis situacijomis, ypač jei situacjos yra liūdnos arba tragiškos. Ir čia jo kalba vis tiek yra smarkaus ir, jei galima sakyti, tarškančio ritmo. Ji neįgauna nei lėtesnio tempo, nei tam tikrų žodžių, kurie teiktų liūdno atspalvio. Tą galima ryškiai pastebėti, įsiskaičius Rimo ir Nerimo verksmo aprašymą.

Blaise Cendrars

Mėlynieji indiečiai

Lyg kanibarinis, lyg šiaip tarnas, vėjo neštas ir pamestas žmogus Lathuille, prisipažįstu, buvo nepaprastas keistuolis. Jis prie mūs prisiplakė Wyoming'e surinko mus beišlipančius iš traukinio mažoje Cheyenne'o geležinkelio stotyje ir pasisiūlė mums aprodyti Yellowstone'o nacionalinį parką. Tą rytą jis buvo užsidėjęs gražia aiškintojo kepuraite. Savo kilme jis man atrodė esąs prancūzas iš Marbihano provincijos. Paprastai jis buvo vadinamas Kalėdomis.

Mes jau buvom aplankę beveik visas Jungtines Valstybes, tačiau Lathuille greit pastebėjo, kad mes bekeliaudami beveik visai neaplankėm didelių miestų, dažnai lankomų rūmų bei kitų įžymybių. Būdamas akylus jis jautė, kad dar mažai keno lankytos Arizonos sritys gali mus suįdominti, o turėdamas judrų būdą jis pasisiūlė mums būti vadovu į pietų—vakarų šalį ištirti nepaprastas gamtos retenybes ir sienos pakrašty esančių indiečių liekanas. Jei Lathuille buvo tikras palaidūnas, tai nė kiek neprastesnis ir plepys. Jis puikiai sugebėjo išdėstyti šios kelionės reikalingumą su tokiu įkarščiu, sustatydamas milžinišką nuotykingą tyrų gyvenimo paveikslą, idiliškai nupiešdamas indiečius su jų moterimis ir vaikais, kurie dainuoja, šoka, keistai groja fleitomis, sėdėdami ant savo griūvančių olų stogų ir ant smėlio kalvų išilgai jūros pakraštį, kad mes leidomės lengvai įkalbami. Ir jau tiek nereikėjo, kad mes nuspręstume keliauti.

Mes po truputį pasilsėdami leidomės į Koloradą. Nieks mūs neverte skubėti. Lathuille nuolat plepėjo.

Juo toliau mes leidomės į pietus, juo labiau Luthuille'o plepėjimas sukosi apie aukso kasyklas, kuriomis jis norėjo mus pralobinti. Jis mums kalbėjo apie jas rytą ir vakarą, dieną jojant, bet daugiausia naktį, kada mes sugulę apie ugnį ir pasidėję galvas ant balnų rijom sūdytą kiaulieną ir juodas pupas, užsirūkydami storais pietų cigarais. Dangus buvo apsiniaukęs. Susiraizgę arkliai kramtėsi užpakaly mūs.

„Mano aukso kasyklos, Common Eagle, už Brg-Stone (mes ten būsime už keturiasdešimts dienų; riba, kur manęs lauks mano bičiuliai, dar už dviejų dienų kelio. Kelionė bus labai lengva, pamatysite) yra labai giliam, bedugniam slėny, kurio nežino joks europietis. Į tą slėnį reikia lipti per stačias alkalnes, o paskui išeinama į smėlėtą baseiną, kuriame nelinksmina akies jokia žaluma. (Įdomus šios šalies vabzdys—skruzdėlė-medaus nešėja). Šią dykumą supa grynos uolos, susidariusios iš kreidinių žvirgždų. Prisiartinus prie šių uolų prieš akis atsiskleidžia aukštumoje namai, paskiau žmonės, kuriuos svetimųjų pasirodymas labai sujaudina. Užlipti pas juos niekur kitur negalima, kaip tik siauru, stačiai einančiu takeliu, kuriuo lipant

lydi fleitų garsai. Juo pasiekiama Vallataonai, kuriuos meksikiečiai vadina Jemezo indiečiais. Šioj apylinkėj yra katalikų bažnyčia, vietinių gyventojų kalba vadinama estufa. Ji stovi vienų viena ir pusiau sugriuvus, pašvęsta Montezumai. Bet ir dabar dar dega čia amžinoji ugnis palaikoma, kol sugrįš Montezuma, kuris kitados buvo įkūręs savo galingą valstybę. Ant bažnyčios sienų yra atvaizduoti indiečiai, medžioją stirną ar loki, ir milžiniška vaivorykštė, besiremianti savo abiem galais į du pastatu, su tekančia saule ir perskrodžiančiu erdvę žaibu. Už bažnyčios atviras vaizdas į pietus ir rytus, kur tolumoje matyt trys kalnai, vietinių gyventojų vadinami Tratisitschibitas, Sosila ir Tistsit-loi" (jie yra daugiau kaip dešimties tūkstančių pėdų aukščio). Arti jų buvo iškasti mamuto kaulai. Senas ispanų kunigas, kurs prižiūrėjo šiuos kasinėjimus, yra didelis šykštuolis — mano minėtų kasyklų savininkas, norįs jas parduoti. Aš turiu jums dar apie vieną dalyką papasakoti — apie deimanto laukus. Jie yra truputį toliau, maždaug už dviejų varsnų anapus Stinckingssprings, kur gyvena Tuhos indiečiai, garbiną saulę, kaip savo tikrą Dievą. Vėją jie vadina a-ha-a, hi-i-i, o lietų vaizduoja švilpdami uu-uu-uu. Vieną kartą senas ispanų kunigas paėmė mane už rankos ir tarė: „He gusta mas el oro que los buesos!" Paskiau jis mane nuvedė į sienos angą. Ryškių spalvų puodų šukės besaikiai išbarstytos po eile kaktusų, augančių pagal išdžiuvusios upės vagą, sudarė šios vietos vaizdą. Aukštai ore skraidė erelis. Aukštos, kaip tik akis gali pasiekti, stačių krantų sienos, buvo skylėtos, plyšėtos, suskilę, nusėtos okrų hieroglišKais įrašais, laiko parudintos. Nesuskaitoma dauguma indiečių, prisirišę lijanų virvėmis, kabojo aukštumoj. Jie sūpavo saulės šviesoj kaip musių spiečius, tai kildami aukštyn, tai vėl leisdamiesi su nepaprastu smarkumu. Jie landžiojo po skyles, po plyšius, pro tarpeklius, apžiūrėdami visus uolų vingius. Laikais nuo laiko viens iš jų pasirodydavo su kažkokiu apvaliu daiktu rankose, kurį laiką supdavos ant virvės, kraipydavos, mosuodavo kojomis, lyg norėdamas atgauti pusiausvyrą, ir staiga smarkiai mosterėjęs išleisdavo iš rankų kažkokį daiktą. Milžiniška urna sublizgėjo ties mūsų kojomis. Iš jos išsirito įvyniota mumija, išsikišo juodi kaulai ir iškrito delno didumo auksinės plokštelės. Jūs girdite, gryno aukso — ne kvarco ir ne smilčių, o išvalyto aukso! Pirkite tas kasyklas, ir mes pasidalysime. Jūs iš mano pasakojimo įsitikinote, kad nereikės nei jokio darbo ir kad tai nėra koki popiergaliai, ką aš jums siūlau, o auksas — tikras seno kunigo auksas. Tenka tik sutvarkyti sąskaitas. Tas kunigas tai senas šykštuolis, kurs krauna turtus; (aš nė nežinau, kur jo slaptas sandėlis. Reiktų jam padeginti padus, kaip pas mus daroma, norint priversti jį papasakoti, ar nugirdyti indiečiai ir užpiudyti jį). Sutikim, kad jis turėjo kokį šimtą dėžių aukso. Jei tas auksas būtų mano, aš pasidalinčiau su kuo nors. Reiktų mums tik pasisamdyti gerų valkatų,

prisipirkti asilų, kurių čia visur pilna ir ant kurių galėtum sukrauti turtą. Paskiau mes per Ojos Calentes lengvai galėtum pasiekti Meksiką nieko nesusitikdami. Mes išvengtume miškuotų apylinkių, nukeliautum į kalnus, kur yra šaltinių ir vėl žaliuoja laukai. Tiesa, tai būtų sunkoka, bet jūs galite būti ramūs, aš jus išvesčiau į gerą uostą. Leistumės jūra į Guyamas (ten yra ir geležinkelis, prie kurio aš dirbau), apylinkes aš pažįstu. Iš Guyamas į Mexatlau visada kelia jūrininkas".

Pagaliau mes atkeliavom į Commasa Eagle pakeliui į San-Pedio. Nors katalikų bažnyčia buvo apleista, indiečiai vis dėlto saugojo šią šventovę. Čia visada buvo atliekamos apeigos, kurias sudarė arklių lenktynės apylinkės keliais. Moters per tas lenktynes sėdėdavo ant stogų ir paskatindavo atsilikusius jojikus, liedamos jiems ant galvų vandens.

Senas ispanų kunigas jau miręs, miręs ir palaidotas. Jau buvo beveik trys metai, kaip Vallataonai nematė baltojo. Mes pasilikom pas juos šešiems mėnesiams. Aš likęs ir neturėdamas ko geresnio daryti rinkau puodų šukes kapų slėny, rašiau Jemezo indiečių tarmės žodyną; tyrinėdamas skruzdėles—medaus nešėjas, aš atverdavau su užlenktu segtuku jų vidurius, dalinau mergaitėms vaisius. Jos bardavosi ir net pešdavosi už vabzdį, iš kurio atvertų vidurių veržėsi medus ir dar galva ir kojos krutėjo. Tuo laiku Lathuille visur griozdė, ieškojo paslėptų turtų kasdamas kalnų plyšius ir besirausdamas kalnų tarpekliuose, griozdamas bažnyčioj. Nakties metu jis atsiduodavo magiškoms apeigoms, prie kurių prisidėdavo senas indiečių apakęs vadas ir raupsuotas berniukas. Tačiau seno kunigo brangenybių jiems niekur nepasisekė užtikti.

Mes su savim buvom atsigabenę daug degtinės, kurią nešė aštuoni pajungti gyvuliai. Mes turėjom 24 statinaites, kiekvienoj po 5 gorčius. Lathuille nebuvo šykštus. Nuo mūsų atvykimo alkolis tekėjo srovėmis; vyrai, moters, vaikai atsiduodavo tikroms orgijoms, ir kad gautų paskutinius degtinės lašus, jie pavertė griuvėsiais senus bažnyčios mūrus. Ne kartą tekėjo alkolis ir ant amžinosios ugnies; pagaliau liepsnos laižė ugniavietės židinio akmenis, tuos tris šventus akmenis, paskutinius pėdsakus senojo Montezumos tabernakulo, o visas kaimas šoko įsiutęs aplinkui. Bet nežiūrint viso to triukšmo, šokių, giesmių, naktinių apeigų, net magiškų fleitų, kurios dar labiau svaigina galvas, nei alkolis, ir pagaliau nežiūrint seno neregio išgalvojimų bei raupsuoto berniuko pranašysčių, auksas buvo nesurastas.

Kaime prasidėjo badas. Indiečiai ėmė mums grūmoti. Įnosių epidemija pražudė beveik kas dešimtą mūsų gyvulį. Mūsų degtinė išsibaigė, ir mes vieną rytą palikom savo stovyklą.

Mes bėgom.

Mes ėjom viršukalne kaip peilio ašmenimis, kiekvieną minutę glaėjom nuriedėti į kiaurymę. Mūsų arkliai negalėjo ki-

taip eiti, kaip tik žingsniu per žvirgždus, kurie buvo užvertę sausą upelio vagą. Mes prasimušdami nenumintu tarpekliu patekome į suskilusią plyšėtą lygumą, tarp smėlio ir molio bokštų. Žemė buvo giliais revais išgriauta, suplėšyta; aplink bildėjo neaiškūs, niūrūs garsai. Milžiniški akmens stovėjo vertikaliai, o kiti horizontaliai gulėjo ant mažų kolonų. Girlendos, stalagmitai kabojo virš mūsų galvų. Mūsų arkliai šonais braukė pro aštrias adatas, o žemė atrodė kaip piūklo dantys. Pagaliau mes patekom į dulkėtas savanas, kur tiesėsi šiltų kraštų augalai spygliuotais lapais.

Bet ir Vallataonai mums ant kulnų lipo. Daugiau kaip tris savaites jie mus kankino besivydami, daugiau kaip tris savaites mus persekiojo jų fleitos. Taip, fleitos. Jos barškėjo, čypė, griežė už mūsų, jos aidėjo tarpukalnėse ir plyšiuose, erzino mūsų ausis baisiu ūžimu uolotam cirke, kur išsisklaidydavo siųsdamos tūkstančius garsų. Ir prieš mus ir užpakaly mūs, dešinėj ir kairėj, aplink milijonai palaidų garsų mus vaikė, grasydami nedavė mums nei pasilsio nei ramybės dieną ir naktį. Visam tam smėlėtam slėny, akmenų griuvėsiuos mums atrodė, kad kiekvienas mus klumpančių žingsnis kėlė audrą garsų, baisius smūgius, kurie sukosi virš mūs, kaip koks baisus prakeikimas, riksmas, raudos, kaukimas, pasiutimas... Mus atakavo karo fleitos, dūzgė kaip šrapneliai, tai vėl iš kitos pusės dejavo erzindamos mūsų klausą. Kiekvienas smūgis mus svaigino. Maža betrūko virsti bepročiais. Mes sukom ratu. Mūsų gyvuliai traukės drebėdami. Mes sumišom, kaip ir jie. Mus smaugė troškulys, o saulė be paliovos kepindama, tarsi, vertė staugti kiekvieną šios savanų vienumos akmenį, atsiliepiantį niūriu tam-tam begalinėj platumoj.

Mes priartinom plakančius smilkinius prie šautuvų neišdrįsdami šauti; palikom visus savo daiktus, skrynias, gyvulius, net džiovintus arbūzus, kurie mums tarnavo kaip indai, žodžių, visa, kas sunkino mus. Nei pasisukti, nei eiti į priekį, nei trauktis, nei lipti į viršų, nei leistis žemyn — mes nebesusigaudėm šiame spalvų labirinte, tarpekliuose, iškyšuliuose, kalneliuose ir kiaurymių tamsumoj. Visi mūs arkliai pastipo ir toliau mes jojom tik ant savo šešėlių. Susitraukę, sulinkę mes ėjom kepinančioj saulėj ir suvargę mėnulio priešaky, šioj šešėlių ir kalnų karalystėj.

Pagaliau persekiojimas liovėsi. Vallataonai pasiekė juodus akmenis, kurie ženklino jų šalies sieną. Mes šovėm įstrižai per lygumą, kurios paviršių dengė tiršti sieros garai. Pelėdos pakildavo prieš mus. Paskutiniai fleitų garsai pasiekė mus kaip tolimi vulkano dundėjimai. Po vienuolikos dienų mes pasiekėm El Paso, El Paso del Norte, iš kur mes įsėdom į San-Antonio traukinį.

Vertė *Slavėnas*.

P. Aleksandravičius

Auguste Rodin

La sculpture n'a pas besoin d'originalité, mais de vie.
Rodin

Jau nuo 17 a. vaizduojamajam menui vadovauja Prancūzija. Nuo 19 a., — kai po 1789 m. revoliucijos išeina arenon nauji luomai, Prancūzija tampa tiek socialinių tiek meno naujenybių kraštas. 19 a. meno istorija yra, galima sakyt, prancūzų meno istorija. Didžiausias 19 a. skulptūros meno figūra yra *Auguste Rodin*. Dėl to gal pravartu bent trumpai aptart vieną kitą jo kūrybos bruožą, ypač dėl to, kad jis labai daug turėjo įtakos prancūzų ir gal dar daugiau kitų kraštų moderniesiems skulptoriams.

Rašinio rėmai neleidžia plačiau nušviest tą meno gyvenimą ir problemas, kurias sprendė jo kartos maestrai. Čia pažymėsim tik kaikuriuos 19 a. skulptūros bruožus, kurie buvo skirtingi nuo ankstesniųjų. 19 a. skulptūra pamažėl atskyla nuo architektūros, kuri nustojo stiliaus ir su kuria pačiomis vaisingosiomis epochomis buvo neatskiriamai suaugusi.

Skulptūra nustoja monumentalumo ir artimai giminiuojasi su tapyba.

Skulptorius marmure sprendžia tapybos uždavinius. Jis ieško šviesos ir šešėlių efektingo ir subtilaus žaismo.

Šie bruožai ryškiausi impresijonistinėj skulptūroj, kurios žymiausias atstovas yra Rodin.

A. Rodin gimė Paryžiuje 1840 m. Nuo 14 m. mokėsi piešti pradžioje iš gipso modelių ir statulų, o vėliau ir iš gamtos. Turėdamas 17 m. dirbo pas žymų animalistą, rimtą skulptorių Barye. Dirbdavo dienomis ir vakarais, ypatingo dėmesio kreipė į formą. Be to, labai mėgo skaityt graikų raštus, Dantės „Dieviška komediją" ir Baudelaire. Sako, dažnai jį matydavo vaikščiojant su knyga. Prasimokęs tris kart bandė įstot į valdžios Dailės Akademiją, bet visus tris kart veltui. Gal iš čia jo nusistatymas prieš akademijas. Kas akademiška jam yra blogo skonio dalykas. Vėliau dirbo Sèvro keramikos fabrikuos. 1871 — 1877 padėjo belgų skulptoriui van Rasburg dirbti prie Brüsselio biržos statybos. 1875 m. keliauja Italijon, kur Mykolo Angelo menas padaro jam neišdildomo įspūdžio.

1877 m. Jis išstatė Salone savo „Vario Amžių". Kritika kaltino, kad tai iš natūros nulietas dalykas. Kilo didelis skandalas, kuris šiandien atrodo labai absurdiškas, bet ryškiai sako, kiek teko Rodin'ui sunkenybių, kol pasiekė garbės viršūnių.

Ir vėliau daugelį jo darbų sutikdavo su didesniu ar mažesniu skandalu pv.: *„Kaleso įkaitus"*, *„Basac"* ir d. k. Susidarė du frontai: iš vienos pusės rūstus akademizmas su oficialia kritika, iš kitos Rodin ir jo šalininkai, kurių skaičius vis augo, kol galų gale Rodin tapo visų pripažintas.

Grįžęs iš Belgijos daugiausia gyveno Paryžiuj ir Mendone. Turėjo kelias dirbtuves, kuriose dirbo daug padėjėjų ir mokinių, nekenčiančių akademizmo nemažiau už savo mokytoją.

Jo gyvenimas pradžioje buvo labai sunkus ir vargingas, bet jis nepalaužė ir nepakirto jo jėgų, o tik grūdino jį ir atskleidė daugybę tik vargu ir skausmu įgijamų dvasios atošvaistų.

Jis buvo milžiniškas darbininkas. Dirbti kaip gamta dirba — buvo jo obalsis. Bet ir darbas jo laukė didelis kaip ir pati

A. Rodin Biustas

gamta. Prancūzų skulptūra buvo gerokai sušablonėjusi ir akademiškų teorijų nususinta. Gyvas kūnas lyg užmirštas, jo judesiai nematomi. Jau bus 300 metų, kai mokėjo savom akim matyt Donatello ir Mykolas Angelas. 300 metų, kai tas kūnas mokėjo išsakyt sielas. O skulptūros kalba yra kūnas. Per tiek laiko jis turėjo pakilti — juk gyvenimas jį kalė dieną naktį, skausmais ir ilgesiais, kalė nenuilsdamas. Tapyba jį žinojo, juo kalbėjo, jį papuošė šviesa ir įvairiausiais šešėlių niuansais. Tik skulptūra, kuriai jis amžiais priklausė, jo nesuprato. Į šią sritį

ir veržėsi Rodin. Jis ypač jaučia ir gyvena su gamta. Jis ją visą laiką stebi su nuostabia kantrybe ir meile. „Nuoširdumas tai vienintėlis meno principas, kuris vertas šio vardo“, — sako Rodin. — „Gražiausios meno epochos buvo tos, kai menas mylėjo gyvenimą.

Karštą gyvenimo kultą, kurį aš ką tik pažymėjau stabmeldžių mene, aš taip pat garbinu. Aš noriu, kad visos mano figūros būtų greičiausiai realios. Aš stengiuos atsisakyt nuo visų

A. Rodin Centauras (Siela ir kūnas)

mokyklinių formulių, kad galėčiau atsistoti prieš pačią gamtą taip, kaip tai mokėjo padaryt antikiniai maestrai“.

Be gamtos jis mokėsi iš graikų egipto ir gotiko skulptūrų. Nuostabiai giliai jis pajautė ir pažino didžiųjų epochų meną. Antikinė meno dvasia, einanti iš Egipto ir graikų, žengė per amžius ir juos vaisino. Ji suteikė maisto ir Rodin'ui, kuris įaugo į jų tradiciją. Gotike jis pamatė, kaip kiekviena statula turi savo vietą ir ją apsupęs oras padaro nuostabiai didingą.

Rodin prieina minties, kad šviesą reik ypatingai priverst skulptūrai tarnaut. Šviesa negal pripuolamai krist ant kūno, ji tur charakterizuot formą, ją iškelt ar sušvelnint. Todėl yra jo

darbų, kurie turi savo šviesą, pv., šviesa ant Danaidės pečių lėtai lyg ištisas valandas ritmiškai keliauja.

Kartu su šviesa Rodinas stengiasi pagrobt ir erdvę ir ištisą statulos aplinkumą. „Iš tikrųjų, kai aš kuriu figūrą, — sako Rodin — aš ją imu su visa gamta ir būtybėmis, kurios ją apsupa. Aš noriu, kad mano figūra žiūrėtojui sukeltų visos tos visumos idėją... Mintį, iššaukti ištisą peizažą apie figūras ir jas apsupti lyg svajonės aidu, aš supratau gana vėlai."

Jau pirmam jo biustė „Žmogus su sumušta nosim", kurį jis norėjo išstatyti Salone ir jury atmetė, matyt, kad jis gerai skaito veidą. Jau čia matyti vertinimas kiekvienos linijos, kurią likimas įbrėžė. Jis tarsi stengėsi marmure perrašyt gyvenimą be fantazijos, be išradimų ir iš disharmoningų formų sudaryt tobulą vienybę. Portretą kurti — jam reiškė *veide amžinybės ieškoti.*

Jis seka ramybės ir vidinės koncentracijos momentus, kada tarsi visas gyvenimas atsispindi veide. Jis pasilieka atminty ar popiery subtyliausius bevardžius pergyvenimus ir veido pasikeitimus. Taip per ilgą laiką prisirenka daug medžiagos tiek atminty, tiek popery ir dažnai jis pradeda rimtai dirbt tik tada, kai pozuojąs išeina. Iš plačių, erdvingų atsiminimų surenka tobiimiausius formų niuansus ir iš jų sukuria gyvą galingą visumą.

Jo biuste jaučiamas visas žmogus.

Toki jo biustai skulptoriaus Dalon, kuriame šalia plasdančios energijos žymu ir nerviškas nuovargis. Toki Jean Paul Laurens, Rochefors Mirbeau ir daugybė kitų. Nemažiau tobula ir ištisų Rodin'o figūrų kalba, kurią jis stengėsi nuoširdžiai iššifruoti.

Jau 1877 m. išstatytas „Vario amžius" parodė, kaip Rodin moka kalbėt kūnu.

„Vario amžius" — jaunas žmogus gimstąs gyvenimui. Jis jaučia veide sunkų atbudimo skausmą dėl šiurpulingų lūkesčių. Ta nuojauta išrašyta visam kūne.

„Vario amžius" — pirmas darbas, kuriame sprendžiama judesio problema. Toliau judesio pažinimas pasireiškia šv. Jone, kuris didingu žingsniu berybes skrodžia ir kalbančia ranka moko visus. Ir toliau Rodinas rodo judesius senovės dievų, senų šokių ritmą, žmogaus judesiai, kurių skulptūra dar nebuvo mačius. Antikinio žmogaus judesiai nepajėgė išsakyt naujos dvasios gelmių. Amžiams mirė antikinės filosofijos ramumas. Dabar atsiskleidė visai kitas polius — įniršusi sielos ir kūno kova. Materiališkos pusės siaubas žudo svajones, demoniškos kančios vargina dėl nepasiekiamų idealų. Visas Rodino menas atskleidžia šį klaikų žmogaus kelią. Jo menas — kombinacija puolimo ir polėkio judesių, kurių dvilypė interpretacija atskleidžia mums dieviško ir žemiško prado problemas. Jis pamatė, kad naujieji nusivylusios žmonijos judesiai daug nekantresni, nerviškesni, piktesni. Jie neturi antikinio gimnastiško griežtumo. Visur jaučiama daugiau žinojimo ir kartu daugiau nežinojimo. Daugiau

nevilties, skausmo dėl pralaimėtų žygių. Ir Rodin kūrė šiuos judesius. Jis dirbo statulėlių mažai ką didesnių už jo rankas, kurios, rodos, neša viso gyvenima naštą ir laimėjimo žiedus. Jis kūrė kūnus, kurie visa jautė, kurie susikibę kaip besipjauną žvėrys į bedugnę krenta, kūnus, kurių atvertos akys šiurpulingai žiūri į mirtį, skausmingai tiesiasi rankos į nepasiekiamą amžinybę.

Pats daug pergyvenęs, rado gyvenime maisto ir savo kūrybai.

Daugybė jo figūrų charakterizuojama posakiu *„Pragaro vartuos“*. Dantės pragaro vizija jį persekioja visą gyvenimą, kol galų gale jis realizavo ją marmure, ir sukūrė jame pragarišką pasaulį. Čia trys kenčiančiųjų figūros trigubu gestu rodo baisųjį parašą: „išsižadėkite vilties, kurie čia įeinate“, čia „Mintytojas“, statula sėdinčio vyro, kuris visą didybę ir skausmą to pasaulio mato, nes jis galvoja. Jis sėdi sulinkęs, nebylys, vaizdų ir minčių slegiamas ir visos jo jėgos galvoja. Visas jo kūnas kaukole virtęs ir visas kraujas smagenų gyslose. Jis „Pragaro vartų“ centras.

„Pragaro vartuos“ yra statulų giliai dramatiškų, puikiai sukomponuotų.

Bet, jei Rodin yra maestro atskirose statulose ar jų dalyse, tai to negalim pasakyt apie jo kūrinį kaipo visumą. Dažnai jo grupės nevieningos, nesujungtos neišardomai į vienetą — kompoziciją. Gal tai išplaukė iš jo kūrinio metodo.

Be meno kūrybos Rodin sekmingai dirbo pedagoginį meno darbą. Didelis dalykas yra tokiam žymiam skulptoriui išsaugoti mokinių menišką individualybę. Lyg automatiškai dideli maestro, o ypač skulptoriai dažnai žudo savo mokinius. Daug, žinoma, mažesnių mokinių žuvo jo šešėly, pametę savo kelią. Bet Rodin gerbė menišką individualybę, ją puoselėjo. Iš jo dirbtuvių, daugiau ar mažiau paklaidžioję, išėjo žymiausi mūs laikų skulptoriai nuėję visai kitais keliais — Bourdelle, Maillol Despieux ir k. Jie grįžo į tradicinį skulptūros kelią: mezga skulptūros ir architektūros giminystės ryšius, grąžina skulptūrai paprastumą, dekoratyvumą, griežtą formą, kompoziciją ir išveda ją iš klaidžių tapybos problemų.

Apžvalga

Katalikų universiteto steigėjai jau susirūpino visų fakultetų profesūros ir mokomojo personalo sudarymu ir paruošimu. Būrelis baigusių aukštąjį mokslą užsieny specializuojasi, o dabar numatyta pasiųsti dar daugiau. Kat. Universitete numatomi 5 fakultetai: teologijos filosofijos, teisių, komercijos ir socialinių mokslų ir gamtos—matematikos. Paskelbtos visų fakultetų numatomas katedros ir konkursas profesūrai ruošti.

Aukų rinkimas vyksta sekmingai. Amerikos lietuviai nutarė remti ir jau pradėjo aukoti. Bostoniečiai pirmieji tik išgirdę sumetė 63.50 dolerių. Anksčiau, 1924 m. per A. L. R. K. Federaciją Lietuvos episkopatas gavo 47,111.23 dol., tada jau žadėtam steigti katal. universitetui.

Vytauto Didžiojo Universiteto 10 metų sukaktuvės įvyko vasario 15, 16 ir 17 d.d. Sukaktuvės buvo minimos labai iškilmingai. Buvo pašventintas Fizikos-Chemijos Institutas Linksmadvary. Iškilminga studentų eisena su fakelais ir vėliavomis vasario 15 d. aplankė Karo Muziejų. Valstybės Teatre vasario 16 d. buvo iškilmingas posėdis, kur dalyvavo profesūra, studentai, visuomenės atstovai ir užsienio svečiai.

Studentų skaičius per 10 metų iš 1168 išaugo į 4500. Universitetui sunku buvo dirbti, nes truko profesorių, mokslo priemonių, bibliotekos, laboratorijų, kabinetų, patalpų. Iš palengva daug pasiekta. Bet nespėta visose srityse nugalėti visus sunkumus. Apleista gal svarbiausia sritis — tautinė kultūra, dalykai labiausia liečią mūsų tautą (etnografija, archeologija, geografija etc.).

Universitetas turi 2 garbės profesorius, 40 ordinarinių profesorių, 30 ekstraordinarinių, 35 docentus, 19 privatdocentų, 99 jaunesn. personalo asmenis (lektorius, laborantus, asistentus). Rektorius — prof. V. Čepinskis, prorektorius — prof. B. Česnys.

Universiteto Biblioteka turi dabar 83.561 tomą knygų, 1300 rankraščių ir 1855 žemėlapius. Kitos žymesnės universiteto įstaigos: Botanikos Sodas, Mineralogijos—Geologijos Muziejus, Zoologijos Muziejus.

Universitetą baigė ir gavo diplomus iš viso 1057 asmens.

Klaipėda ir vokiečiai. Neramioji vokiečių kryžeivių dvasia dar vis nenurimsta. Baigdami ryti Prūsiją tiesia rankas ir į Klaipėdą. Importuoti hitlerininkai senai jau šėlo. Atsimenam, kaip jie šovė į sargybinį, nupiaustė telegrafo vielas, ir leista buvo jiems nenubaustiems pabėgti Vokietijon. Priėjo prie to, jog Vokietijos diriguojamas direktorijos pirmininkas Boettcheris pradėjo vesti slapta derybas su Vokietija. Už tai jis buvo Klaipėdos krašto gubernatoriaus atstatytas. Vokiečiai pakėlė didžiausią triukšmą. Jų laikraščiai begėdiškai šmeižė Lietuvą. Įsikarščiavę jų studentai išmetė lietuvius studentus iš veterinarijos instituto Berlyne, o lietuviškus laikraščius sudraskė. Tilžėje jie sumušė ir iškoliojo dr. Vydūną ir grasino Lietuvai. Nėr ko stebėtis, jei tai daro „kulturträgeriai"!

Klaipėdos byla atsidūrė Tautų Sąjungoj. Ji išspręsta Lietuvai palankiai. Vokiečiai nusiminė. Jie kalba apie „Lietuvos triumfą Tautų Sąjungoj". Kai kuriuos bylos dalykus dar spręs Klaipėdos konvenciją pasirašiusios valstybės: Anglija, Prancūzija ir Japonija. Tikimės, jog Lietuvos teisingi reikalavimai bus patenkinti.

Vilniaus Geležinis Fondas jau realizuojamas. Jau atspausdinta $^1/_2$ milijono Vilniaus pasų. Jie kainuoja 10 ir 20 c. (geresniais viršeliais). Į tuos pasus lipinami Vilniaus ženklai. Ženklų yra po 10, 20, 50 c., 1, 2, 5 ir 10 lit. Kiekvienas pilietis turėtų įsigyti Vilniaus pasą ir įlipinti per metus bent vieną Vilniaus ženklą (nors ir mažiausį). Kiekvienas, kurs gali prašomas lipinti daugiau. Geriausia lipinti kas mėnuo nusistačius po kiek. Pasai ir ženklai gau-

nami visose pašto įstaigose, taip pat ir kitose, kurios bus įgaliotos. Gautieji už ženklus pinigai ir sudarys geležinį fondo kapitalą, kurs bus nejudomas.

Moksleiviai taip pat turėtų tuoj įsigyti Vilniaus pasą ir paraginti savo draugus, brolius, tėvelius, kad ir jie įsigytų. Vilniaus pasas turi 14 puslapių ženklams lipinti, kiekvienam puslapy 12 ženklų. Kiek laiko išeis, kol pilną prilipinsi?

Jėzuitai iš Ispanijos ištremti, nežiūrint viso pasaulio katalikų protestų ir pasipiktinimo. Jėzuitai turėjo didelės įtakos Ispanijos gyvenimui. Jie laikė daugybę įvairių mokyklų (dienos, vakaro, sekmadienio, darbininkų, amatininkų). Iš viso jų vedamose mokyklose (pradžios ir vidurinėse) mokėsi apie 100.000 mokinių. Turėjo 21 gimnazija su 7000 mokinių. Jas lankydavo dėl jų puikaus sutvarkymo net netikinčiųjų vaikai. Turėjo ne vieną ir aukštąją mokyklą (chemijos institutą, technikos mokyklą, observatoriją, biologijos institutą, prekybos mokyklą su juridiniu ir technikos fakultetais). Rūpinosi vargšais, ligoniais, vaikams prieglaudomis; įsteigė raupsuotų koloniją (1908 m.). Visam kam reikėjo daug pinigų, todėl jie turėjo daug ūkiškų įmonių. Jėzuitų turtas konfiskuotas. Jėzuitų dauguma išvyko Olandijon.

Katalikai Anglijoj auga. 1931 m. atsivertė 11.980 žmonių. Dabar Anglijoj skaitoma 2.135.236 katalikų.

Mokyklos Belgijoj. Belgijoj egzistuoja dabar 5103 bendros oficialinės mokyklos su 429.747 mokiniais ir 3349 nepriklausomos katalikų mokyklos su 405.600 mok. Valstybinės mokyklos turi 17.404 mokytojus, o katalikų 13.582. Valstybė duoda subvencijas 386.543.599 fk. savo mokykloms ir 248.712.025 fk. katalikų mokykloms.

Mūsų veikimas

MOKSLEIVIŲ LAIKRAŠTĖLIAI.

Su malonumu tenka pažymėti, kad mūsų moksleiviai ne tik skaito jiems skiriamus laikraščius, bet ir patys savo jaunas jėgas bando spaudos darbe. Jų iniciatyva be pašalinės vyresniųjų draugų ar mokytojų pagalbos daugelyje vietų yra išleista šafirografuoti laikraštėliai, pilni jaunatvės entuziazmo, nuoširdumo, plačių, toli siekiančių minčių ir, be to, skaistaus idealizmo. Štai keletas iš šių girtinų bandymų.

„Į SAULĘ"

Šis jau vienu savo vardu daug pasakąs laikraštėlis išleistas Panevėžio įvairių aukštesnių mokyklų moksleivių grupės. Laikraštėlis turi 47 rašomojo popierio formato puslapius. Įžangoje pažymima, kad šis laikraštėlis pasirodė iš reikalo turėti savo reikalams pašvęstą spausdintą žodį ir kad jis pasirodysiąs dar keletą kartų šiais mokslo metais. Turinyje yra eilėraščių ir visa eilė rimtų straipsnių. Ypač įdomus ir turiningas R. V. straipsnis „Svarbiausi mūsų uždaviniai šiais laikais". Gražiai atrodo viršelis ir pora paveikslų, pieštų čiurlionizmo įtakoje. Įspūdį kiek gadina nesklandi (vietomis!) laikraštėlio kalba ir klaidos.

„LYRA"

Tai antrasis Panevėžio moksleivių laikraštėlis. Jį leidžia vienos gimnazijos moksleivių grupė. Laikraštėlio leidimas eina iš tradicijos kiekvienais metais savo darbus pažymėti savame leidiny. Kiekvienas laikraštėlio puslapis nuo pradžios iki galo gražiai surašytas ir papuoštas stilingomis vinjetėmis. Charakteringa, kad šiame 27 psl. laikraštėlyje

nėra nė vieno eilėraščio, kurių taip daug esti jaunimo laikraščiuose. Štai keletas rimtų straipsnių vardų: „Ko mes siekiame?“, „Dėl autoriteto“, „Eucharistijos svarba gyvenime“. Jie visi rodo, kad moksleiviams rūpi esminiai žmogaus gyvenimo klausimai, kuriuos jie moka, nors savaip, spręsti ir savo gyvenimui taikyti. Girtinos pastangos.

Laikraštėlis bendrai daro puikų įspūdį.

„SUTEMOS“

Šio laikraštėlio leidėjai yra rokiškiečiai. Laikraštėlis turi 40 psl. Labai įdomi šio laikraštėlio proklamacinio pobūdžio įžanga, kuroje pareikšta daug gana sveikų minčių dėl kai kurių auklėjimo klaidų ir, be to, pasiryžta dideliems darbams. Taip pat savotiškai įdomus straipsnis „Šių dienų mokslus einanti jaunuomenė“. Straipsnelio autorius R. Jaunuolis, įsigilinęs į besimokančios jaunuomenės gyvenimą, ieško priežasčių jaunuomenės sumenkėjimui ir drastiškai siūlo receptus tam sumenkėjimui pašalinti. Savotiškai įdomi šio laikraštėlio poezija, kuri taip pat kupina didelio pasiryžimo, skaistaus optimizmo:

Ar šaltasai plienas man širdį paliestų,
Visvien nenutilčiau nebaigus dainos“ —

Bendrai laikraštėlis savo turiniu įdomus. Kiek blogiau atrodo techniškoji laikr. pusė. Matomai skubinta. Tačiau reiktų džiaugtis, kad toliau šitas naudingas darbas nebūtų nutrauktas.

„Žiemos žiedai“

Laikraštėlį išleido Kauno L. K. M. Kultūros seminarijos auklėtinės. Redagavimo, straipsnių parinkimo ir kt. atžvilgiais laikraštėlis vykęs ir įdomus. Puikaus įspūdžio daro straipsnelių kalbos gražumas ir sklandumas. Klaidų maža. Tuo laikraštėlis išsiskiria iš visų paminėtųjų.

Yra ir daugiau vertų šios rūšies moksleivių darbų, bet apie tai painformuosime kita proga.

KITI MOKSLEIVIŲ ŽYGIAI

— Š. m. sausio 31 d. panevėžiečiai moksleiviai atliko religinę praktiką ir šv. mišių proga iš J. E. Vysk. Paltaroko rankų priėmė šv. Komuniją. Laimindamas moksleivius, J. E. Vyskupas pasakė pamokslą, kuriame ypatingu būdu iškėlė ginčijamą jaunuomenės klausimą.

— Marijampoliečiai atsiuntė laišką, kuriame štai ką rašo:

„Su naujais 1932 m. atėjo atgimimas. Stagnacija, kuri giliai buvo įleidusi šaknis jaunose mūsų dvasiose, laimingai pašalinta. Save stengiamės gaivinti ne tik gražiais pasiryžimais į darbą, bet tikrais darbais, kuriuos vieną po kito laimingai atliekame. Su malda sujungti dvasios susikaupimai, kurių vienas labai įspūdingai praėjo, duoda vilties ir energijos kasdieniniam darbui“.

— Rokiškiečiai rašo, kad jie liūdi, netekę mylimo draugo Romualdo Striupo.

Kražiškiai skaudančia širdimi atsiskyrė su mokslo draugu Baltrušaičiu. Reiškia gilios užuojautos jausmus.

Red. *A. Graževičius* Ats. red. *A. Vaičiulaitis*

Moksleiviai gali susitaupyti po 75 lt.!

Šitą retą progą turės 1932 metais tik metiniai „ŽIDINIO“ — literatūros, mokslo, visuomenės ir akademiškojo gyvenimo mėnesinio iliustruoto žurnalo — apsimokėję prenumeratoriai, kurie 1932 m. galės gauti „Sakalo“ b-vės 26 knygas (jos paskelbtos „Židiny“ š.m. 1 Nr.) su 50% nuolaidos, o visus kitus, net ir naujausius leidinius ir vadovėlius, — su mažesne nuolaida bendrovės nuožiūra. O kas iš moksleivių nenori skaityti įdomių knygų, kurių „Sakalo“ b-vė turi apsčiai išleidusi!

„Židinį“ mūsų plačioji inteligentiškoji visuomenė per septyneris leidimo metus jau gerai pažino ir pamėgo. Įsai skaitytinas kiekvienam prasilavinusiam, galvojančiam žmogui. O ypač moksleiviams, kurie turi didelio dėmesio kreipti į visapusišką lavinimąsi ir sielos turtinimą, turi sekti Lietuvos ir pasaulio kultūros gyvenimą, plėsti savo akiratį, padėti nusistoti savo pasaulėžiūrai.

Nevėluokit užsisakyti „ŽIDINĮ“ 1932 metams!

Prenumeratos kaina: met. 35 lt., pusm. 20 lt.; pradž. mokyklų mokyt.: met. 30 lt., pusm. 15 lt., moksleiviams ir studentams: met. 25 lt., pusm. 15 lt., (atsiimant iš ad-jos arba išsirašant mokyklose ne mažiau kaip po 5 egz. — met. 20 lt., pusm. 10 lt.).

Adr.: **„Židinys“, Kaunas, Laisvės al. 3.**

Ir dabar

Jūs dar galite išsirašyti patys sau ir savo pažįstamiems patarti užsisakyti mėnesinį eucharistinio atgimimo laikraštį **„ŽVAIGŽDĘ“.**

Iš tikrųjų, mes gyvename Eucharistiniame amžiuje. Jau bus daugiau kaip 25 metai nuo to laiko, kai naujo eucharistinio atgimimo srovės pradėjo eiti ne tik nuo Karpatų kalnų iki Apeninų, nuo Alpių iki tolimųjų Amerikos Kordiljerų, bet ir nuo aukštųjų Čikagos dangoraižių iki ramiųjų Sidnejaus pakrančių, nuo Kartagos iki Dublino. To dvasinio atgijimo ugnies „Žvaigždė“ trokšta įnešti ir į visų savo skaitytojų širdis. Todėl ji be paliovos ragina visus geriau pažinti savo tikėjimą, pamilti Kristaus Bažnyčią ir Josios vadus, Kristaus Širdies meile persunkti visą kasdieninį savo gyvenimą ir tapti tyliu savo apylinkės apaštalu, kaip to reikalauja «Katalikiškosios Akcijos» popiežius Pijus XI.

„Žvaigždės“ kaina tik **4** litai metams. O tai jau ir ekonominės krizės laikais yra prieinama ir kaimui ir miestui.

Adr.: „Žvaigždė“ Kaunas, Jėzuitų Namai.

Jau vėl eina visų lauktas dienraštis

„RYTAS“,

8 pusl. kasdien, iliustruotas ir visiems įdomus. Greita informacija, plati kronika, įdomi beletristika, aktualūs klausimai tik ***„Rytę“.***

„Rytas“ dabar įdomiausias dienraštis.

Adresas: Kaunas, Duonelaičio g-vė 24 Nr.

Kaina: metams — 50 lt., 1 mėn. — 5 lt. Užsieniuos — dvigubai.

1932 metai turi mus sutelkti

dar labiau apie tą šviesos žiburėlį, kilnių idealų ir siekimų skiepintoją, jau dvidešimt antrus metus leidžiamą mėnesinį moksleivių žurnalą

„ATEITĮ“.

Visus moksleivius, tiek esamuosius to žurnalo skaitytojus, tiek ir tuos, kurie į platų jo skaitytojų ratą dar nebuvo patekę, **kviečiame prenumeruotis „ATEITĮ“ 1932 metais!** «ATEITIS» nedaro tuščių pažadų, bet ji gerai supranta ir atjaučia moksleivių reikalus ir gyvenimą ir stengiasi būti jiems mokyklos suole nepavaduojamu draugu ir patarėju.

Ne vien žurnalą, o ir priedų

gauna «Ateities» skaitytojai, nes nuo 1929 metų «Ateitis» savo skaitytojams duoda su kiekvienu sąsiuviniu priedo retą ir įdomų gamtos mokslų populiarų «Kosmo» žurnalo skyrių «Gamtos Draugas», kurio per metus susidaro stambi — apie 200 pusl. įdomiausių pasiskaitymų knyga.

Bet dar didesnių dovanų gauna platintojai,

kuriems 1932 metams dovanų yra skiriama:

1) 10 komplektų «Gamtos Draugo» 1929—1931 m. (10 knygų apie 600 pusl. kiekviena).
2) Pasirinktinai 1920—1931 m. «Ateities» žurnalo komplektų) vieną komplektą už 10 metinių prenumeratorių moksleivių arba 5 prenumeratorius nemoksleivius).
3) Vieną premiją knygomis 100 lt. vertės.
4) Vieną premiją knygomis 50 lt. vertės.
5) Tris premijas knygomis po 25 lt. vertės.
6) Nemokamai einamųjų metų prenumeratą, surinkus nemažiau kaip 10 metinių pr-rių moksleivių arba 5 pr-rius nemoksl.

Dovanų gauti galės tik tvarkingai atsiskaitą, pasižymėję platintojai žurnalo administracijos nuožiūra.

„Ateitis“ visai pigus žurnalas,

nes metams **moksleiviams tekaštuoja 6 lt. (pusmečiui 3 lt.)**, o nemoksleiviams—metams 15 lt., o pusmečiui—8 lt. Už tuos pinigus pr-riai gauna kas mėnuo po stambų 64 pusl. sąsiuvinį žurnalo ir 16 pusl. «Gamtos Draugo» priedą.

Visus kviečiame nevėluoti «Ateitį» užsisakyti, arba stoti į gausingų jos platintojų eiles. Kad ir vieną naują skaitytoją suradęs, būsi pasitarnavęs tam seniausiam moksleivių žurnalui palaikyti.

Visus kviečiame į talką!

Prenumeratorių adresus ir pr-tos pinigus reikia siųsti adresu:

„Ateitis“, Kaunas, Laisvės Alėja 3. Telef. 26-76

Akc. „Žaibo“ B-vės spaustuvė Kaune. Karo cenzūros leista.